

SFÂNTUL NICOLAE
VELIMIROVICI
EPISCOPUL OHRIDEI ȘI JICEI

GÂNDURI DESPRE **BINE ȘI RĂU**

traducere din limba sârbă de
IONUȚ ȘI SLADJANA GURGU

tipărită cu binecuvântarea
PREASFÎNȚITULUI
PĂRINTE GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului
București 7517/2009

PRECISIA

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Sfântul Nicolae Velimirovici este, fără putință de tăgadă, unul din marii scriitori bisericești ortodocși din veacul al XX-lea, de o mare prolificitate, lucru ce a făcut să fie socotit, pe bună dreptate, „Noul Gură-de-Aur al zilelor noastre... și dascăl sobornicesc al Bisericii.”¹ Potrivit cuvintelor unui alt mare theolog și părinte duhovnicesc Sârb, Arhimandritul Iustin Popovici, „el cugetă întru rugăciune, el filosofează întru rugăciune. Poți simți că, printr’însul, grăiesc sufletele purtătoare de lumină ale marile nevoitori ortodocși, și mai ales minunatul suflet al Sfântului Simeon Noul Cuvântător-de-Dumnezeu. El îl află pe Dumnezeu întru rugăciune, și simte întreaga Zidire. În rugăciunea sa, tuturor se face părtaș.” În chip paradoxal, însă, abia în ultimele decenii publicul Român a început să cunoască marea parte a scrierilor sale (chiar dacă, cu niște excepții notabile, adesea prin intermediul unor traduceri la mână a doua, din Engleză sau Franceză, și de o calitate mai îndoielnică). Cartea pe care o țineți în mână împlinește anul acesta 86 de ani de când a cunoscut întâia oară lumina tiparului, la Belgrad, în 1923.²

A fost una dintre puținele lucrări ale Sfântului Nicolae ce au cunoscut o traducere Românească relativ timpurie, în 1939 – la 16 ani de la apariția originalului.³ Din păcate, n’a fost și una foarte izbutită, atât din

1. Sfântul Ioan Maximovici, Arhiepiscopul San Francisco-ului, citat în periodicul *Orthodox America*, nr. 158, și preluat ulterior de autori precum Episcopul Artemie al Rașkăi și Prizrenului în biografia *Novi Zlatoust: sveti Vladika Nikolaj, 1880-1956*.

2. Епископ Охридски Николај, *Мисли о добру и злу*, Полет, Београд 1923.

3. Nicolae Velimirovici, *Cugetări despre bine și rău*, traducere din Sârbește de B. Pisarov, cu o prefață de Gala Galaction, Tipografia Cugetarea, București, 1939.

punct de vedere lingvistic (căci traducătorul Bogoliub L. Pisarov, lector de limbă Sârbă la Universitatea din București, fie nu stăpânea tainele limbii Române, fie a lucrat în grabă și fără să acorde traducerii o atenție deplină, deoarece textul folosește stăruitor perifraza și omite pe alocuri cuvinte, ba chiar propoziții întregi), cât și editorial (având capitole lipsă și o așezare cu totul diferită față de ediția Sârbă din 1923).

În 2001 (și cu o reeditare în 2006) apare pe piața Românească o nouă ediție a cărții, cu un titlu modificat și un alt traducător,⁴ dar care, în afara actualizărilor ortografice și unor mici modificări, reproduce aproape neschimbat varianta interbelică (lipsesc cuvântul traducătorului, scrisoarea Sfântului Nicolae către publicul Românesc și prefața lui Gala Galaction). Se moștenesc, astfel, și toate greșelile și scăpările acesteia.

În cadrul proiectului de publicare a scrierilor Sfântului Nicolae Velimirovici, ne propusesem la început să reedităm traducerea din 1939. Ne-am văzut însă siliți să o revizuiim și să o refacem, ajungând practic la o retraducere, pentru a prezenta cititorilor Români textul în forma sa întreagă și neschimbată. Ne îngăduim, pentru referință, să reproducem câteva din nedesăvârșirile tuturor edițiilor de până acum, ce ne-au îndemnat la realizarea celei de față: sânt omise patru Gânduri (121, 154, 168, 180), alte două (60-61 și 149-150) fiind concatenate; lipsește cuvântul de început; lipsesc pasaje întregi (din Gândurile 30, 36, 48, 54, 91, 100, 107, 113, 139, 142, 148, 158, 169, 174, 186, 192, 193, 204, 205, 226, 238); titlurile mai multor Gânduri sânt schimbate față de original (12, 14, 15, 36, 41, 42, 48, 54, 81, 90, 108, 125, 165, 167, 172, 194, 204, 211, 212).

4. Episcopul Nicolae Velimirovici, *Învățăături despre bine și rău*, traducere din limba Sârbă de părintele Teofil Petrescu, Editura Sophia, București, 2001.

* * *

Gândurile adunate între copertile acestei cărți ne îmbrățișează cu o gingașă familiaritate: pentru creștini, ele par să vină nemijlocit din înțelepciunea Cărții Ecclisiastului, din Pildele lui Solomon, din Psalmi, din pildele Evangheliei, din Pateric și din capetele Filocaliei. Chiar și necreștinii vor putea regăsi aici căldura de „acasă,” în măsura în care au căutat vreo mângâiere în scrierile vechilor înțelepți ai Antichității. Un astfel de cititor ar putea afla din *Gândul* 30 că adevărul este „precum” realitățile elementare – aerul, lumina, apa, pământul – dar fără a se identifica cu ele, de vreme ce este nefăcut, ființează prin sine și se află în stare de dragoste, adică de jertfă.

Cu atât mai mult se vor regăsi în aceste pagini cei ce au îndrăznit să caute spre cer în ceasurile lor de deznădejde sau de bucurie. Căci această culegere de gânduri nu caută să fie, așa cum s’ar putea crede la prima vedere, o încercare de definire sau de clasificare a binelui și a răului; este vorba aici despre toate cele ale omului – de la poezie la seceriș, de la teologie la economie. Este o carte unde găsim gânduri despre toate, însă nu toate felurile de gânduri; găsim doar acele gânduri „plimbate prin cer,” așa cum ne îndeamnă Sfântul Nicolae Velimirovici să facem și noi în *Gândul* 43.

Dar ce este cerul? Este locul unde omul se face din nou întreg, urmându-I lui Hristos, Cel ce a unit întru Sine Cerul și Pământul. De aceea, gândurile care nu pot fi plimbate prin cer întinează pământul.

Tocmai această integralitate, proprie creștinismului, face ca scrierea de față să nu poată fi lesne expediată ca „literatură mistică,” adică nepractică, bună doar pentru firile contemplative. Sfântul Nicolae arată în chip repetat cum așezarea sufletească a omului determină nu doar rânduiala vieții lui, ci și rânduiala din

lume. Prin urmare, răspunsurile la neputințele lumii de astăzi și din totdeauna nu se pot afla nici în știința Occidentului, nici în înțelepciunea Orientului, ci în descoperirea singurului izvor al dragostei, adevărului și dreptății, despre care Sfântul Nicolae vorbește lămurit în *Gândurile* 25 și 99. Într'adevăr, întreaga carte nu este altceva decât un urcuș către această Dragoste adevărată și acest Adevăr plin de dragoste ce S'a făcut om.

Redacția

SCRISOAREA P. S. NICOLAE CĂTRE
PUBLICUL ROMÂNESC LA ÎNTÂIA EDIȚIE A CĂRȚII
Domnului BOGOLIUB L. PISAROV
Lector de limba Sârbă la Universitatea din București.

Stimate Domnule Profesor,
Pace vouă și bucurie de la Domnul!

Am primit scrisoarea dumneavoastră prin care mă rugați să vă îngădui a traduce în limba Română cartea „Gânduri despre bine și rău.” Dacă îmi cereți această îngăduință, eu v’o dau bucuros; căci în principiu sânt pentru ca literatura Creștină să fie totdeauna liberă pentru răspândire, traducere și împrăștiere. În dar ați primit, în dar să dați, a zis Domnul către ucenicii Săi. De altfel, prin ce s’ar deosebi scriitorii Creștini de scriitorii obișnuiți laici, care atât de mult își apreciază dreptul lor de autor, încât din pricina lui merg chiar și la judecată? Dumnezeu să vă înzestreze cu harul Său, ca să izbutiți să traduceți drept „Gândurile...” în limba cea bogată și plăcut sunătoare Românească. Iar răsplata mea va fi prea mare dacă cititorii Români, iubiții noștri frați ortodocși, se vor folosi câtuși de puțin de această carte pe calea desăvârșirii și a mântuirii lor. Rugându-mă Celui Preaînalt pentru sănătatea și pacea sufletească a dumneavoastră, rămân, binecuvântându-vă.

† Nicolae, Episcopul Ohridei
Ohrid, în anul 1939, Iugoslavia

UȘOR LUCRU ESTE SĂ ÎNVEȚI UN ANIMAL.
LESNE ESTE SĂ ÎNVEȚI PE UN NEÎNVĂȚAT.
DAR ANEVOIE ESTE SĂ-L ÎNVEȚI PE CEL CE,
NEÎNVĂȚAT FIIND,
S'A FĂCUT ALTORA ÎNVĂȚĂTOR.

GÂNDURILE
01-32

01 SUFLETUL – MAI DE PREȚ DECÂT TRUPUL

Timpul este pasărea care te împodobește cu penele sale pestrițe, dar care va și veni să smulgă cele ale sale. Dacă te vei lega cu sufletul prea mult de pene, timpul va smulge împreună cu penele și sufletul. O, cât de urâtă va fi atunci goliciunea ta!

02 DUMNEZEU – ROATA CEA MAI MARE

Roata mare se învârtă mai încet, dar ajunge din urmă roata mică, ce se învârtă mai repede. Cu cât roata este mai mare, cu atât rotirea este mai înceată și zgomotul mai mic; cu cât roata este mai mică, cu atât rotirea este mai iute și zgomotul mai mare. Acest fapt se potrivește și lucrurilor, și oamenilor. Roata cea mai mare din sufletul omului este Dumnezeu. Marginile ei nu se pot vedea, nici mersul ei nu se poate auzit din pricina mulțimii și a larmei roților celor mici. Însa în clipa în care toate roțile cele mici din sufletul omului se liniștesc, abia atunci sufletul se oglindește în nemăsurata roata dumnezeiască, în care se cuprinde cerul și pământul. Și în fața acestei vederi, pe cât de rară, pe atât de neașteptată, sufletul simte o bucurie de negrăit.

03 NECREDINCIOSUL ÎȘI ESTE SIEȘI CĂLĂU

Când omul își întoarce fața către Dumnezeu, toate drumurile duc la Dumnezeu. Când omul, însă, își întoarce fața de la Dumnezeu, toate drumurile duc spre prăpastie.

Cine se leapădă cu totul de Dumnezeu, și cu buzele și cu inima, acela nu săvârșește în viață nimic altceva decât cele ce duc la desăvârșita lui surpare, și trupească și sufletească.

De aceea nu te grăbi să cauți călău pentru cel necredincios. El însuși l-a găsit în sine, unul mai de încredere decât cel pe care i l-ar da lumea întreagă.

04 SUFLETELE TARI

Nu ajunge ca omul să aibă numai tăria voinței, nici numai tăria simțirii, nici numai tăria cugetării. Nici toate acestea împreună nu sânt de ajuns, fără un țel luminat.

La ce-i folosesc atletului iuțea picioarelor și tăria plămânilor, dacă de teama lui toți îl ocolesc și nimeni nu-i vrea ajutorul?

Înveșmântate în bezna nopții, toate stihiiile puternice și învolburate ale naturii îl umplu pe călător de frică; dar când sânt luminate de soarele dimineții, călătorul se împrieteneste cu ele.

Asemenea sânt și așa-zisele suflete tari. Îmbrăcate în întunericul iubirii de sine și al deșertăciunii, ele ajung de temut pentru oameni și natura din jur. Înveșmântate însă în lumina dumnezeiască, ele se fac izvor de bucurie pentru toți cei din jur.

Grindina este mai tare decât ploaia; cu toate acestea, grindina nu are nici un prieten pe pământ.

05 BUNĂTATEA ESTE DEPARTE VĂZĂTOARE

Bunăitatea este departe văzătoare, și deslușește pricinile cele mai îndepărtate. Răutatea este mioapă și vede pricinile cele mai apropiate. Răutatea, întocmai ca pasărea, vede că este nevoie de nori ca să plouă. Bunăitatea vede că este nevoie de Dumnezeu ca să plouă. Răutatea, întocmai ca măgarul, vede că este nevoie de bălegar ca să crească porumbul. Bunăitatea vede că este nevoie de Dumnezeu ca să crească porumbul.

06 ÎNTREGUL – MAI LĂMURIT DECÂT PARTEA

Totdeauna întregul este mai lămurit decât o parte a întregului. Aceasta, de bună seamă, din pricina noimei și a unității întregului. Este mai lesne de văzut stejarul decât ghinda din stejar. Este mai lesne de văzut trăsura decât roata trăsurii. Mai lesne se vede omul,

decât mâna omului. Natura, în întregul ei, se vede mai lesne decât orice lucru din natură. Dumnezeu este mai lămurit vederii decât natura și decât tot ce ființează în natură. Dar dacă omul își ațintește privirea asupra ghindei din stejar, ghinda se arată mai lesne vederii decât stejarul; dacă își ațintește privirea asupra roții, roata se vede mai bine decât trăsura; dacă privește mâna, mâna se vede mai bine decât omul; dacă își ațintește privirea asupra oricărui lucru din natură, lucrul acela se vede mai lesne decât natura; și dacă își ațintește privirea asupra naturii, natura ajunge mai lămurită vederii decât Dumnezeu. Însă această limpezime a părții este vremelnică, pe când limpezimea întregului este dăinuitoare. De aceea Dumnezeu este cea mai mare și cea mai dăinuitoare limpezime.

07 TĂCERE

Despre trei lucruri nu te grăbi să vorbești: despre Dumnezeu, până ce nu-ți întărești credința în El; despre păcatul altuia, până ce nu-l cunoști pe al tău; și despre ziua de mâine, până ce nu se luminează de ziua.

08 OMUL MARE

Nu poți ajunge om mare, până ce nu te socotești mort.

Nu poți ajunge om mare în nici un loc din lume și în nici un rang din societate: în primul rând, câtă vreme te temi de orice este mai mic decât Dumnezeu; în al doilea rând, câtă vreme iubești ceva ce este mai mic decât Dumnezeu și, în al treilea rând, câtă vreme nu te obișnuiești să socotești moartea ta ca pe ceva ce a fost, nu ca pe ceva ce urmează să fie.

09 SLĂBĂNOGUL

Facerea de rău este o slăbiciune, nu o putere. Rău-făcătorul este un slăbănog, nu un viteaz.

De aceea, socotește-l întotdeauna pe cel ce-ți face rău ca fiind mai slab decât tine și, așa cum nu te răzbuni pe un copil neputincios, tot așa nu căuta să te răzbuni nici pe făcătorul de rele. Căci el nu este făcător de rele după putere, ci după slăbiciune.

În acest fel, vei strânge putere în tine și te vei asemana mării, care nu se revarsă pentru a îneca pe orice copil ce aruncă în ea cu pietre.

10 HIMERĂ STRĂLUCITOARE

Ochiul nu se satură de privit, nici urechea nu se satură de auzit. Lumea aceasta este, în întregul ei, asemenea unei himere strălucitoare, dar în parte este numai mâhnire; vitejie de uriaș, în întregul ei, și frică de șoarece, în parte; avânt nebiruit al vieții, în întregul ei, și moarte fără nădejde, în parte. Și toată această strălucitoare himeră nu poate îndestula nici un ochi, nici o ureche și cu atât mai puțin poate ostoi setea dorințelor trupești. Iar cel mai puțin poate potoli setea duhovnicească. Căci așa cum o picătură de apă cade pe limba arsă a călătorului însetat și îl adapă, tot așa și acest întreg cosmos – o picătură fierbinte – cade pe sufletul însetat al omului și nu numai că nu-l satură, ba chiar această picătură fierbinte – cosmosul – îl face mai setos și îi ațâță setea până la nebunie. Într’adevăr, lumea e făcută doar să stârnească setea în om, nu să o și astâmpere.

11 SUFLETUL VEDE

Ochii noștri, prin ei înșiși, văd atât cât văd și ochelarii noștri. Urechile noastre, prin ele însele, aud tot atât cât aude și receptorul metalic. Limba noastră, prin ea însăși, vorbește tot atât de lămurit pe cât și limba clopotului. De aceea, ce vede sufletul nostru văd și ochii noștri. De aceea, ce aude sufletul nostru aud și urechile noastre. De aceea – pentru că sufletul poartă înțelegerea și limba vorbește

cu înțeles. Dacă ochii noștri ar fi ca lacul, fără suflet, ei ar vedea precum vede lacul. Dacă urechile noastre ar fi ca peșterile, fără suflet, ele ar auzi tot atât cât aud și peșterile. Dacă limba noastră ar fi răsunătoare precum limba fără suflet a clopotului, ea ar vorbi tot atât cât vorbește și limba clopotului.

12 CONVORBIRE

Singura întrebare sinceră a învățatului către natură este:

- Natură, spune-mi cine ești, ca să știu cine sânt eu?

Singura întrebare sinceră a istoricului către istorie este:

- Istorie, spune-mi cine ești, ca să știu cine sânt eu?

Singura întrebare sinceră a sfântului către Dumnezeu este:

- Doamne, spune-mi cine ești, ca să știu cine sânt eu?

Răspunsul, negreșit, în toate cele trei cazuri, este:

- Omule, află-mă în tine!

13 CÂȘTIGUL ȘI PAGUBA

Când câștigul este privit de aproape, se vede ca un câștig. Când câștigul este privit de departe, se vede ca o pagubă.

Când paguba este privită de aproape, se vede ca o pagubă. Când paguba este privită de departe, se vede ca un câștig.

Câștigarea lui Dumnezeu este singurul câștig care rămâne câștig și privit de aproape, și de departe.

14 PIERIRE

Cel mai mare vei fi atunci când te vei preschimba pe tine, cu gândul, în nimic; când te vei ridica cu duhul până la Duhul cel nesfârșit și nemărginit, și vei privi din înălțime și din depărtare la tine ca asupra unui lucru, tot așa de nepărtinitor precum privești acum, în trup, toate celelalte lucruri din jurul tău; când, din acea

depărtare și înălțime, vei privi asupra ta ca la cineva care a murit, ca la cineva risipit în praf și cu desăvârșire pierit; și vei simți toate celelalte trupuri – pe toate și pe fiecare – ca pe propriul tău trup; când vei via întru Nemurire și Viață, și vei privi lucrarea neînsemnată și zadarnică a morții și vei privi însăși moartea în trecut; zic în trecut, dar unul fără prezent și viitor. Atunci moartea, care neconținut amenință să-ți ia trupul, nu-ți va părea mai de temut decât vântul care amenință să-ți ia pălăria, deoarece atunci vei cunoaște că sufletul tău poate ființa și fără trup, ca și capul fără pălărie.¹

15 IARĂȘI DESPRE PIEIRE, PUȚIN ALTFEL

Orice virtute aduce uitarea de sine. Orice virtute, în toată măsura ei, aduce pieirea de sine. Virtutea cea mai de seamă, dragostea, este cea mai deplină uitare de sine și cea mai deplină pieire de sine. Uitarea de sine se preschimbă în pieire de sine, iar aceasta duce la viața veșnică.

Prin ceea ce este lung, cunoaștem ce este scurt, iar prin ceea ce este scurt, cunoaștem ce este lung. Prin ani lungi de trudă, lehamite și de iubire de sine cunoaștem această scurtă vremelnicie, iar prin scurtele clipe de virtute cunoaștem veșnicia cea nemăsurată.

16 PAHARUL PLĂCERII

Dacă ți-ar întinde cineva o pocal de aur cu cel mai bun vin din lume și ți-ar spune: „Bea, însă vezi că la fund se află un scorpion,” ai bea oare? În orice pahar al plăcerii pământești se găsește un

1. Sufletul ființează fără trup doar până la Judecata de Apoi (judecata finală), când toți cei adormiți vor învia cu trupuri înnoite, preschimbate și veșnice, asemenea trupului lui Hristos de după Înviere, ce trecea prin ușile încuiate. (n.red.)

scorpion la fund. Și, din nefericire, aceste pahare sânt atât de mici, încât scorpionul este întotdeauna aproape de buze.

17 MOARTEA

Între tăcerea cerului și a pământului, înțelepții se sfădesc cu înverșunare: ce este materia și ce este duhul?

Iar moartea stă în cimitir și răspunde fără tocmeală: „Materia este aluatul, duhul este drojdia; voi sânteți pâinea, iar eu oaspetele.”

18 LA CĂPĂTÂIUL FIULUI MORT

Mama îi pregătește fiului așternut din lână de cașmir și baldachin din mătase mongolă.

O noapte, o a doua, iar a treia noapte fiul zace în așternut de lut, stârv îngropat de un an, zace fără desfătare, fără amărăciune și fără vise.

Vin biruitorii pământului; vin biruitorii mării; vin biruitorii văzduhului și aduc mamei, spre mângâiere, și lacrimile lor.

- Unde sânt slăvitele voastre biruințe, când îmi aduceți ceea ce mamele au din preaplin?

19 MOARTEA ÎNTEMNIȚĂȚILOR

- Cultură și progres! se laudă un întemnițat al vieții către alt întemnițat al vieții.

- Vrei să zici: curățirea și luminarea închisorii! Dar cine ne va străpunge zidul închisorii? îl întreabă întemnițatul pe întâiul întemnițat.

Și două cuvinte, cu două inimi, se afundă în pivnița închisorii.

20 UNDE ESTE STĂPÂNUL OSPĂȚULUI?

Pe pieptul unui cal mort stă un vultur și mănâncă. Pe pieptul vulturului stă timpul și mănâncă. Pe pieptul timpului stă veșnicia

și mănâncă. Mii de privitori - cu vulturul lor pe piept - se uită și văd o parte din priveliște; abia zece dintr'o mie văd partea a doua, și numai unul din aceștia zece vede partea a treia. În miile de exclamări dureroase este mângâietor să auzi strigătul unui văzător cu duhul: Iată, deasupra veșniciei, pe Stăpânul ospățului!

21 MOARTEA NEPREVĂZUTĂ

La bancă, bancherul socotește cu mare bucurie câte mii de zile poate încă să mănânce. Iar groparul, flămând, privește din cimitir asupra orașului și cugetă: De la a cui gură, oare, va cădea mâine bucata de pâine?

22 NU TE MÂNDRI CU ÎNȚELEPCIUNEA

Nu te mândri cu înțelepciunea. Nici cu a altuia, căci nu este a ta. Nici cu a ta, căci dacă te mândrești cu ea, înseamnă că nu ai îndeajuns. Nici o lampă de gaz nu arde până ce nu i se pune gaz. Toate lămpile pot fi umplute, dar lampa înțelepciunii – niciodată.

23 FURUL ȘI MOLIILE

Dacă ai drept bogăție numai ceea ce pot fura hoții și mânca moliile, cu ce vei rămâne dacă, cu adevărat, hoții îți vor fura averea și moliile ți-o vor mânca?

24 PUSTIA CUNOAȘTERII

„Cunoașterea înseamnă lumină,” zic învățații cei semeți, fără bucurie și fără milă. Iată însă că Sahara are cea mai multă lumină și, cu toate acestea, nu este nimic altceva decât un leș strălucitor.

25 ADEVĂRUL SE DESCOPERĂ DRAGOSTEI

A căuta adevărul înseamnă a căuta obiectul dragostei.

A căuta însă adevărul ca armă sau a căuta adevărul pentru folosirea lui, înseamnă a căuta adevărul pentru curvie. Celui ce caută adevărul astfel, adevărul îi aruncă oasele pe care le caută, dar în fapt se ascunde de el în spatele zidurilor a trei lumi – ascultă, suflete, în spatele zidurilor a trei lumi!

26 ADEVĂRUL ESTE RUDA CEA MAI APROPIATĂ

De cauți Adevărul cu dragoste și pentru dragoste, el ți se va arăta cu atâta strălucire a feței lui pe cât ești în stare să rabzi fără să te arzi. Și-ți va aduce ca zestre tot ce-ți este de trebuință. Dar tu le vei da pe toate la o parte, deoarece vei simți că nimic nu-ți trebuie, afară de strălucita și dulcea față a Adevărului. Și când, în vârtoarea lumii, vei pierde din vedere numai o clipă fața Adevărului, te vei simți trist, chiar și printre cele mai apropiate rude, chiar și printre cei mai buni prieteni – întocmai ca un copil în camera plină cu frați și surori din care lipsește mama! Copilului îi este mai apropiată mama care lipsește decât toți frații și surorile de față. La fel vei simți și tu – mai apropiată rudenie îți este Adevărul dincolo de trei lumi, decât frații și prietenii cu care stai la aceeași masă.

27 LA TOATE CÂTE ȚEȘI, LEAGĂ ÎTELE DE CER

Toate faptele pe care nu le săvârșești în numele Cerului și cu îngăduința Cerului vor aduce roade amare, pentru că Cerul nu le va uda cu ploaia Harului și nici nu le va lumina cu Lumina sa făcătoare de viață. În tot ce ai de gând să faci, apleacă urechea la sfatul Cerului! La toate câte țeși, leagă itele de Cer!

28 ÎN LUME ȘI CU TINE ÎNSUȚI

Cu cât ne arătăm mai înțelepți în fața oamenilor, cu atât ne simțim mai nebuni în fața noastră. Cu cât căutăm mai mult să

scoatem la vedere virtuțile noastre, cu atât mai puternice ies la iveală, în fața noastră, slăbiciunile și relele-deprinderi potrivnice. Un ostaș i-a mărturisit prietenului său că ori de câte ori și-a scos la iveală și și-a depănat vitejiile din război, de atâtea ori, fără să vrea, i-a răsărit în conștiință chipul tuturor înfrângerilor și lașităților din viață.

29 LAUDA ȘI DEFĂIMAREA

În lumea aceasta sântem ca marfa scoasă la vânzare. Unii neguțatori ridică prețul nostru până la cer, alții îl coboară până la nimic. Întotdeauna lauda sau defăimarea care vin de la oameni împart sufletul nostru în două: cu o jumătate de suflet ne bucurăm de laudă, iar cu cealaltă ne întristăm; cu o jumătate de suflet ne mâhnim din pricina defăimării, iar cu cealaltă ne bucurăm – căci simțim în adâncurile tainice ale cugetului nostru că nici lauda și nici defăimarea n’au spus totul despre noi.

Fii cu luare aminte la laudele umflate, ca și la defăimările peste măsură, și socotește-te mai mic decât zic cele dintâi și mai mare decât zic cele din urmă – ca să nu zbori fără aripi, și să nu te pierzi fără nădejde.

30 ADEVĂRUL ESTE FIINȚĂ

Adevărul nu este un gând, nu este o vorbă, nu este o legătură între lucruri, nu este o lege. Adevărul este Ființă. Adevărul este putere dătătoare de viață, care la toate dă viață. Adevărul este ființă, care cuprinde toate ființele. Adevărul este precum aerul, dar nu este aer, în care înoată toate ființele; este precum lumina, dar nu este lumină, în care strălucesc toate ființele în cer și pe pământ. Adevărul este Ființă. Puține sânt în lume limbile care, asemenea limbii Slave, să aibă un cuvânt atât de potrivit și grăitor pentru *Ceea ce este*. Adevărul este ceea ce este veșnic același. Nimic nu este veșnic același, și neschimbat, și întocmai sieși, fără numai Adevărul.

31 FRICA DE SINE

Cine nu s'a speriat niciodată de sine însuși, acela nu știe ce este frica. Pentru că toate grozăviile din afară de care se teme omul se află în lăuntrul lui, și încă într'un chip neîmblânzit.

Se află în noi un hău peste care, aplecându-se cândva, omul rămâne uimit și îngrozit până la moarte. Toate lumile pot încăpea în acest hău, fără să-l umple. Și cu toate numele date de noi acestui hău: suflet, minte, voință, simțuri, afecte, patimi, om lăuntric, conștiință - hăul rămâne negrăit, nedeslușit și nenumit.

Omul se întinde până unde se întinde foamea lui. Limita unui sălbatic este cea a privirii ochilor săi. Limita unui om cu înălțime duhovnicească se întinde dincolo de marginile întregii lumi. Dacă întregul cosmos s'ar preface într'o masă, cu toate darurile lui întinse pe această masă, omul duhovnicesc se va ridica flămând de la ea. Căci tot acest cosmos împodobit ca o masă de nuntă este despărțit de Dumnezeu pentru cei săraci duhovnicește. El nici nu există pentru a sătura foamea, ci pentru a o stârni. Cum poate el astâmpăra foamea unui om duhovnicesc? Cum poate el sătura pe cel căruia îi și stârnește foamea?

32 PRIVIRE

„Ochii sânt locul în care se întâlnesc sufletele,” a spus un înțelept. Prin privire, sufletul se adâncește în suflet. Privirea este ca o lampă cu care pătrundem în alt suflet pentru a-l cerceta și pentru a-l cunoaște.

Când căutăm la chipul unui orb, zadarnic umblăm după un loc de întâlnire și simțim în acea clipă o taină care ne chinuiește – ca și cum am auzi murmurul râului ce se prăbușește în adânc sub picioarele noastre sau ca și când am vedea o casă fără ferestre.

Privirea este o sfoară foarte tare, cu care natura îl leagă pe om de

ea. Omului călăuzit de simțuri i se înfățișează toată natura doar în forme. El se oprește la fiecare lucru și mirarea lui cade asupra fiecărei forme. Omul duhovnicesc, însă, topește cu focul minții sale toate formele într'un element de început și se miră de acest singur element. Însă și aceasta este numai începutul duhovniciei.

GÂNDURILE
33-64

33 DE ORIZONT DEPINDE PACEA

Cu cât orizontul e mai îngust, cu atât neliniștea e mai mare. Cu cât orizontul e mai larg, cu atât neliniștea e mai mică. Orizontul cel mai larg e pacea dumnezeiască. Cu cât orizontul e mai îngust, cu atât prețuirea de sine e mai mare. Cu cât orizontul e mai larg, cu atât prețuirea de sine e mai mică. Orizontul cel mai larg e prețuirea cea mai mică de sine. Dacă broasca fudulă din fântână ar sta pe țărnul mării celei mari, și-ar pierde toată trufia ei.

34 ALCĂTUIREA ACESTEI VIEȚI

Viața aceasta nu ar putea fi închipuită fără de acestea trei: fericirea, nefericirea și moartea. Puțină fericire, puțină nefericire și moartea fac cu puțință această viață. Chimia morală a acestei lumi este mult mai uimitoare decât chimia fizică. Fericirea este darul lui Dumnezeu, nefericirea – îngăduința lui Dumnezeu, iar moartea – biruința lui Dumnezeu. Fericirea neîntreruptă, fără amestecul nefericirii, ar ajunge să fie lipsită de culoare și plictisitoare. Nefericirea nesfârșită, fără moarte, ar preschimba această viață într'un iad fără scăpare. În fericire, oamenii nu vor să-și amintească de Dumnezeu; chiar și în nefericire nu vor să-și amintească de Dumnezeu; la moarte, însă, sânt siliți s'o facă.

35 SĂRĂCIA ȘI PUSTIETATEA

Cu cât e mai mare bogăția fără Dumnezeu, cu atât mai mare e sărăcia. Cu cât e mai mare cunoașterea fără Dumnezeu, cu atât mai mare e pustietatea. Singur Dumnezeu Îi face pe oameni bogați și înțelepți. Lumea, fără Dumnezeu, făurește doar cerșetori și proști.

36 ȚESUT ȘI DEȘIRAT

Dacă ziua țese, iar noaptea deșiri, niciodată nu vei isprăvi de

țesut. Dacă peste ziua zidești, iar noaptea dărmă, niciodată nu vei isprăvi de zidit. Astfel, dacă te rogi lui Dumnezeu, și apoi faci cele ce nu sânt plăcute lui Dumnezeu, niciodată nu-ți vei putea isprăvi nici de țesut, nici de zidit sufletul tău.

37 RĂSUNETUL SUFLETULUI TĂU

Natura întreagă se aseamănă unui pian mare, în care făpturile sânt, de fapt, clape. Orice clapă ar atinge omul, poate auzi ecoul sufletului său.

38 FRUMUSEȚEA FIRII

Toată frumusețea firii vine din taina celui Tainic.

Fără această taină a celui Tainic, firea nu ar putea păstra nici măcar o clipă acea frumusețe liniștită și blândă care strălucește din ea.

Toată firea zidită este un nor care stăvilește lumina puternică și domolește flacăra dumnezeiască.

Subțirimea sau grosimea acestui nor este legată de vederea noastră sufletească. Pentru sufletele gingașe, acest nor este subțire și străveziu, iar pentru cele grosolane – gros și întunecos.

39 SIMȚURILE, GÂNDIREA ȘI MINTEA

Gândirea are în slujba ei cinci simțuri; mintea are un singur simț. Simțul minții este gândirea.

Raționali sânt acei oameni la care gândirea stăpânește peste simțuri. Oamenii inteligenți însă sânt mai presus decât cei raționali, așa cum cei raționali sânt mai presus decât cei care se călăuzesc după simțuri. Inteligenți sânt oamenii la care mintea stăpânește în chip desăvârșit peste gândire, adică la care mintea primește doar experiența adusă de rațiune, ca material brut, pe care-l preschimbă în ceva cu totul deosebit și care nici nu mai seamănă cu experiența

adusă de rațiune – întocmai cum stomacul primește din afară hrană și-o preface în sânge, adică în ceva cu ce nu se aseamănă cu hrana primită. Însă oamenii la care gândirea stăpânește mintea și la care experiența gândirii rămâne singurul conținut – nemistuit - al minții, își pierd mințile. După cum se vorbește despre un stomac stricat și despre hrană nemistuită, tot așa se poate vorbi despre o minte stricată și despre o experiență - nemistuită - nepreschimbată în viață. Și așa precum un organism din prea multă hrană și fără puțința de a o mistui ajunge să slăbească, tot așa și mintea ajunge să se întunece din mult prea multă experiență și cunoaștere – atunci când pierde puterea de control asupra cantității și puterii de preschimbare a acestora în ceva cu totul neasemuit.

40 CU CE TE LAUZI?

Cu ce te lauzi? Cu aurul? Același aur a fost în măruntaiele muntelui, și muntele nu s'a lăudat. Cu hainele? Aceeași mătase a purtat-o viermele în el, și nu s'a lăudat. Cu sănătatea? O sănătate mult mai bună are lupul în pădure, însă nu se laudă. Cu pofta de mâncare? Furnicarul mănâncă cu poftă nebună furnici până moare; dar, la urmă, îl mănâncă furnicile pe el. Cu norocul? Iată că vulpea nu se încrede în noroc nici când izbutește a suta oară să prindă o găină – de frică își ciulește urechile, ca să audă din ce parte va răsună pușca. Cu caii? Cum poți avea o părere atât de înaltă despre caii tăi, când aceștia nu-și închipuie ceva înalt nici despre ei, nici despre tine?

41 NU TE ÎNCREDE ÎN FERICIRE

Când ai bogăție, cugetă cum să rabzi cu vrednicie sărăcia. Când ești fericit, cugetă cum să rabzi cu vrednicie nefericirea. Când te laudă oamenii, cugetă cum să rabzi cu vrednicie defăimările lor. Și, toată viața ta, cugetă cum să mori cu vrednicie.

42 ASCUNDEREA DE SINE – SLĂBIREA DE SINE

Unii oameni își ascund slăbiciunile de cei care-i iubesc, ca să nu fie disprețuiți, și se ascund pe sine de cei care-i laudă, ca să nu fie dojeniți. De două ori greșesc. Mai întâi, pentru că nu știu că dacă și-ar descoperi slăbiciunile, cei care-i iubesc și-i laudă nu i-ar iubi și nu i-ar lăuda mai puțin. Dar dacă află aceștia singuri de slăbiciunile lor, vor veni negreșit disprețul și batjocura, de care se tem atât de mult. Apoi, pentru că uită că un Ochi vede tot, știe tot și vedește tot. Mai bine este, așadar, să-și descopere ei înșiși slăbiciunile mai devreme, decât să le lase, să crească și să se descopere ele singure mai târziu – căci rușinea se rabdă mai ușor la tinerețe, decât la bătrânețe.

43 PLIMBĂ-ȚI GÂNDURILE PRIN CER

Gândurile tale care nu se plimbă prin Cer rămân slăbănoage și neputincioase. Cuvintele tale care nu se izbesc de Cer vor rămâne fără răsunet și vor fi precum o prăvălire de stânci, care tulbură cele dimprejur și nu aduc nimic bun văii.

44 CREDINȚĂ ȘI CREDINȚĂ

Cu cât e mai multă necredință în cei necredincioși, cu atât mai tare e credința în cei credincioși. Izgonind de la ei buna credință, cei necredincioși rămân cu reaua credință. Iar buna credință izgonită de la ei trece pe căi nevăzute la cei credincioși. Izgonind de la ei reaua credință, cei credincioși rămân numai cu buna credință. Iar reaua credință izgonită de la ei trece pe căi nevăzute la cei necredincioși. Ceea ce reaua credință primește în mulțime, buna credință primește în tărie, și altminteri. Astfel, măsura credinței în lume rămâne aceeași, în veci. Nu te teme, dar, pentru credința în Dumnezeu! Nu te teme niciodată pentru ceea ce Dumnezeu nu se teme.

45 MINUNEA

Fapta bună e minunea care face două inimi fericite. Fapta rea este lipsa minunii, care usucă două inimi. Iată, nimeni nu vorbește despre minune când se usucă iarba, dar toți vorbesc despre minune când crește iarba!

46 DUMNEZEU ȘI NATURA

Dumnezeu zidește, natura clădește.

Dumnezeu zidește și pe meșteri și materialul, și meșterii își sânt unii altora material. Însă nici meșterii, nici materialul nu pot clădi nimic fără ajutorul neînterupt și atotprezent al Ziditorului.

Întrebarea: unde este Dumnezeu mai mult prezent în natură, în afară sau înăuntru, este totuna cu întrebarea: unde este apa mai umedă, în afară sau înăuntru? Sau: unde este sarea mai sărată, în afară sau înăuntru? Sau: unde este mierea mai dulce, în afară sau înăuntru?

47 MĂSURILE OMULUI

Omul nu este cel ce se poate cuprinde într'un mormânt; ci acela pe care nu-l poate cuprinde nici cosmosul. Într'adevăr, gândurile noastre se știu, la orice depărtare s'ar întinde.

Sentimentele noastre se răspândesc și se împlinesc în acele ființe și lumi spre care sânt îndreptate. Dacă voința noastră cea bună poate ajunge până la cerurile îngerești, va plăsmui în jurul nostru un cerc mai larg decât cosmosul, așa încât tot ce se află în acest cerc simte aceasta. Dacă nu sufletul conștient, atunci sufletul inconștient al tuturor ființelor simte gândurile noastre, sentimentele noastre și voința noastră bună, într'o măsură mai mare sau mai mică, lucru care ține atât de aceste ființe, cât și de noi înșine.

Cu adevărat, omul nu este cel ce se poate cuprinde într'un mormânt, ci acela pe care nu-l poate cuprinde nici cosmosul.

48 IARĂȘI DESPRE MĂSURILE OMULUI, PUȚIN ALTFEL

Nu poți cunoaște partea până ce nu cunoști întregul.

Cine nu cunoaște căruța nu poate cunoaște nici roata ei. Cine cunoaște căruța va cunoaște și roata. Cine nu cunoaște căruța și găsește o roată pe câmp, se va trudi să cunoască roata. Va măsura roata, va număra părțile din care e alcătuită, îi va încerca calitățile, așezată și în mișcare, și se va uimi de ea. O poate încerca mai bine și mai amănunțit decât însuși vizitiul; însă nu poate cunoaște roata dacă n'a văzut niciodată căruța. Pe când vizitiul, cu mai puțină cercetare, va cunoaște roata de la cea dintâi privire, pentru că el cunoaște căruța. Nu poți cunoaște un rinichi dacă nu cunoști oaia întreagă. Nu poți cunoaște nici gardul din jurul casei tale dacă nu cunoști lumea. Cum, oare, vei cunoaște omul, atâta vreme cât nu cunoști întregul mai presus decât lumea, întregul dincolo de care nici gândurile omului nu pot merge mai departe? Căci până unde se întind gândurile omului, până acolo ajunge și omul.

Nu-i așa, Anatolie, că și gândurile tale, în fiecare zi și în fiecare ceas trec peste toate hotarele și marginile cosmosului?

49 RAIUL ȘI IADUL

Poate oare săvârși vreun bine ceva ce nu există?

Iată, cât bine a făcut omenirii iadul! Pe câți nelegiuți i-a preschimbat în pocăiți! Pe câți păcătoși, în sfinți! Câte gânduri rele n'a oprit de la înfăptuire!

Poate oare săvârși vreun bine ceva ce nu există? Iată, cât bine a făcut omenirii raiul! Câte lucrări de preț a insuflat! Câte tristeți a preschimbat în bucurie! Câte lacrimi a șters! Câte suspine alese a smuls! Câte simțăminte dumnezeiești a luminat și câte dorințe dumnezeiești a aprins! Filimoane, poate oare săvârși vreun bine ceva ce nu există?

50 ÎMPĂCAREA CU SOARTA

Ce înseamnă „a te împăca cu soarta”? Cel dintâi înțeles: a merge ca boul, neputincios și fără împotrivire, la junghierea morții. Al doilea înțeles: a te zori cu bucurie prin moarte, ca cea din urmă piedică, precum fiul chinuit în brațele tatălui.

51 DEȘERTĂCIUNE

Precum cireșul nu aduce rod înainte de a-și scutura floarea, tot așa nici omul nu poate aduce rod duhovnicesc până când nu-și scutură deșertăciunea trupească și împodobirea din afară.

52 NIMENI NU SE POATE ASCUNDE DE LA FAȚA LUI DUMNEZEU

Dacă fugi de Dumnezeu, El nu va alerга după tine, dar te va aștepta. Pe orice drum vei apuca, Îl vei întâlni pe Dumnezeu. Însă dacă nu-L vei recunoaște în timpul întâlnirii, călătoria ta se va însoți de nepăsare, ca o plimbare prin cimitir. La orice ușă vei bate, Dumnezeu îți va deschide. Dacă nu-ți deschide Dumnezeu, nici o ușă nu ți se va deschide. Primirea Dumnezeului Celui viu are ca cea dintâi și cea mai de seamă urmare biruința vieții asupra morții. Neprimirea lui Dumnezeu are ca cea dintâi și cea mai groaznică urmare biruința morții asupra vieții. În primul caz se poate spune că toată această strălucire a vieții prin întunericul morții se va încheia într'un foc măreț al vieții, în care moartea va arde. În al doilea caz se poate spune că toate aceste silnicii ale morții asupra scânteilor slabe ale vieții se vor sfârși cu întunericul și cu tăcerea de neclintit în care se va odihni moartea în veșnicie.

Dacă-L ștergi pe Dumnezeu din cosmos, ai șters deosebirea dintre viață și moarte și ai predat morții spre nimicirea cea de istov a tot și a toate, de la un țărm al timpului și spațiului la un altul.

În zadar fugi de Dumnezeu; nu te poți ascunde. E adevărat, El nu va

alerga după tine, dar te va aștepta. Și nu te va aștepta numai în locul în care L-ai părăsit, ci pe toate drumurile și la toate colțurile lumii. Mai ușor vei trece pe lângă Lună decât pe lângă Dumnezeu. Cu adevărat, mai ușor vei fugi de văzduh decât de Dumnezeu.

53 DREPTATEA LUI PILÁT

Despre ce dreptate vorbești tu? Nu ne îndatorează oare Dumnezeu în fiecare zi mai mult decât putem plăti? Și totuși, Dumnezeu nu se plânge de neplata datoriei. Despre ce legi vorbești tu? Cel ce nu este în stare să îplinească și puținele datorii pe care i le cer legile nu se poate numi nici cetățean, cu atât mai puțin erou, și cel mai puțin sfânt. Clica din Ierusalim, în frunte cu Pilát, nu va răspunde pentru neîmplinirea legilor statului, dar va răspunde pentru răstignirea lui Dumnezeu.

Când omul împlinește toate legile, atunci poate spune: „am ajuns la măsura animalului,” pentru că animalul trăiește întocmai după legea rânduită lui. Cine nu a ajuns la măsura animalului, cum va ajunge la măsura lui Dumnezeu?

54 CINCI ÎMBOLDURI

Sânt cinci îmbolduri de căpetenie, după care se călăuzesc oamenii în faptele lor: 1. câștigul personal cu desfătarea proprie; 2. legătura de rudenie sau de sânge; 3. legile comunității; 4. conștiința; 5. simțământul prezenței Dumnezeului Celui Viu. Primele trei impulsuri le întâlnim și la animale; cel de-al patrulea la mulți oameni, iar cel din urmă doar la unii oameni. Să ne exprimăm într'un limbaj militar: Impulsul al cincilea este asemeni primei linii a frontului pe care, dacă omul o pierde, se retrage și cade în a doua linie a frontului (și anume impulsul al patrulea), pe care dacă îl pierde omul se retrage și cade în a treia linie a frontului (și anume

al treilea impuls), pe care dacă omul îl pierde se retrage și cade în a patra linie a frontului (și anume al doilea impuls), pe care dacă îl pierde omul se retrage și cade în a cincea linie a frontului (și anume întâiul impuls).

Așa merge decăderea omului – decăderea și pierzania. Zicem și pierzania pentru că omul poate pierde și ultima linie a frontului (respectiv impulsul cel dintâi), și atunci nu-i rămâne nimic decât nepăsarea tocită față de toate, deznădăjduirea și sinuciderea.

55 VALORILE

Când cineva înlătură pe Dumnezeu ca valoare de căpetenie, atunci natura ajunge pentru el valoarea de căpetenie.

Când cineva înlătură natura ca valoare de căpetenie, atunci cultura ajunge pentru el valoarea de căpetenie. Când cineva înlătură cultura ca valoare de căpetenie, atunci anumite grupuri de oameni sau de lucruri, ori anumiți oameni și anumite lucruri ajung pentru el valoarea de căpetenie. Însă a înlătura pe Dumnezeu ca valoare de căpetenie și a socoti apoi faptele lui Dumnezeu sau faptele oamenilor ca valori de căpetenie înseamnă a schimba un galben de aur cu un argint și a iubi mai mult argintul decât aurul pierdut; mai înseamnă a schimba argintul cu arama și a iubi mai mult arama decât argintul pierdut.

56 COPILUL ȘI FILOSOFUL

Copilul trăiește în anotimpul de acum, filosoful trăiește în cel ce va să vină. O fetișcană rumenă atrage cu frumusețea ei și privirea copilului și cea a filosofului. Copilul o privește și se bucură de ceea ce vede ochiul. Filosoful o cântărește cu gândurile adâncite în alt anotimp și, în locul fetișcanei frumoase, vede cu tristețe un schelet uscat, în jurul căruia nu se aude zumzetul albinelor de primăvară, ci

vântul de toamnă. Cine ar putea risipi norul de pe fruntea filosofului? Nimic, în afară de întinderea cugetului înapoia tuturor anotimpurilor cunoscute, departe, departe, în anotimpul veșnicei primăveri.

57 **NU TOTUL ESTE MINCIUNĂ**

„Lumea aceasta este minciună!”

Nu este adevărat. Dacă în lumea aceasta vulpea e minciună, leul nu este minciună. Dacă șarpele este minciună, este oare și boul? Dacă, în această lume, maimuța este urâțenie, calul nu este urâțenie. Dacă scorpionul este urâțenie, este oare și privighetoarea? Dacă socotești lumea drept o menajerie, vei avea totuși ce alege. Dacă nu dorești minciuna, vei avea tovarășie; dacă disprețuiești urâțenia, niciodată nu vei fi singur.

58 **MINTEA ȘI INIMA**

Când mintea singură face socoteala, atunci inima se preschimbă într'un burete plângător și șterge. Când inima singură face socoteala, atunci mintea se preschimbă într'un burete plângător și șterge. Iar tabla cea neagră a sufletului așteaptă cu nesaț o scriere nouă, mereu nouă, de teamă ca nu cumva să plece în cealaltă lume cu socoteala nefăcută.

58 **OAMENI FELURIȚI**

Îl întreb pe omul trupesc: „Cine ești tu?” Iar el răspunde: „Eu sânt eu,” și se gândește la trupul său. Îl întreb pe omul gânditor: „Cine ești tu?” Iar el răspunde: „Văd în lăuntrul meu doi străini; încerc să-mi croiesc drum printre ei și sânt oaspete când la unul, când la altul,” și se gândește la sufletul său intuitiv și conștient. Îl întreb pe omul duhovnicesc: „Cine ești tu?” Iar el răspunde: „În adâncul sufletului meu se află Cineva; îmi întind mâinile să-L cuprind, însă

îmi dau seama că pentru aceasta mi-ar trebui niște mâini mai lungi decât întregul cosmos. Pe Acela să-l întrebi cine sânt eu.”

59 CEARTĂ ÎNTRE DOUĂ ȘCOLI

Toată cearta dintre două școli stă în întrebarea: care ochi sânt orbi, cei lăuntrici sau cei din afară? Vederea cea veșnică răspunde: și unii, și alții sânt orbi fără Mine. Când Eu privesc prin ei și ei privesc prin Mine, și unii, și alții văd.

60 IARĂȘI DESPRE CEARTA ÎNTRE DOUĂ ȘCOLI, PUȚIN ALTFEL

O școală învață: lumea este din nimic; altă școală învață: lumea este din ceva. Să nu te duci, bucuria mea, în nici una din aceste școli, nu-ți pierde timpul. Dar când auzi cearta lor, oprește-te în prag și strigă: spuneți-mi ce este acela „nimic” și ce este acela „ceva”! Apoi, cârmuindu-te de împreuna-tăcere a celor două școli, întoarce-te și grăbește-te acasă, cugetând la Cel ce este singura măsură a ceea ce este nimic și a ceea ce este ceva.

61 CEARTĂ ÎNTRE TREI ȘCOLI

Deist, theist sau pantheist? Pentru credincios, aceste cuvinte nu înseamnă altceva decât locul de întâlnire cu Dumnezeu. Și de fapt nici nu înseamnă prea mult, căci credinciosul este încredințat că oriunde ar hotărî o întâlnire cu Dumnezeu, El se află acolo.

62 BLESTEMUL ȘI BINECUVÂNTAREA

Caută să faci oamenilor lucrul pentru care, la început, poate te vor blestema, dar la urmă te vor binecuvânta; și niciodată lucrul pentru care la început te vor binecuvânta, iar la sfârșit te vor blestema. Împăratul Néron, la început, a binecuvântat-o pe mama lui care l-a îmbărbătat pe calea răului; însă la sfârșit, când răul l-a dus până la

ambitia de a nu se mai putea întoarce, a blestemat-o.

Copilul ce stă cu sâniuta pe gheață îți va fi recunoscător dacă îl împingi de la spate; dar când va aluneca în prăpastie, pe tine te va socoti pricina nenorocirii lui și te va blestema.

Păcătoșii te vor copleși cu laude când le vei încuviința păcatele; dar să nu te apropii de patul lor de moarte când își vor da ultima suflare.

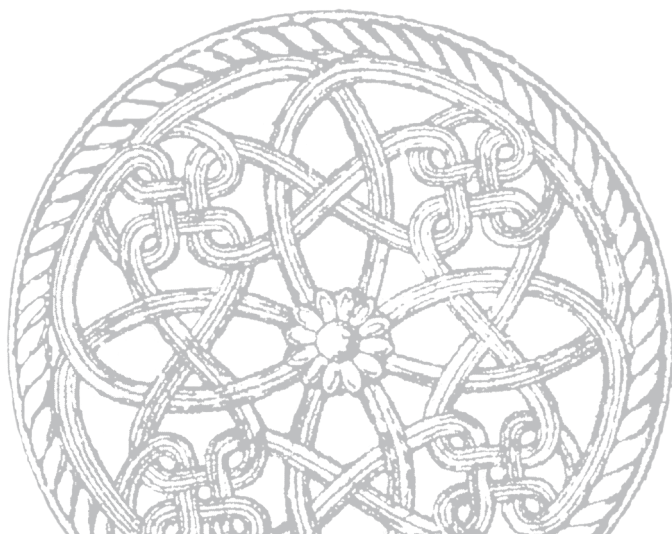
63 OAMENII AU JUDECATĂ SĂNĂTOASĂ

Oamenii nu cred în credința pe care o propovăduiesc puțin-credincioșii. Oamenii privesc cu neîncredere știința predată de neștiutori înfumurați. Oamenii se revoltă împotriva bogăției, când aceasta este în mâna zgârcitului. Oamenii disprețuiesc autoritatea plinită de un om lipsit de vrednicie. Bolnavii nu prea îi cheamă în ajutor pe medicii tuberculoși. Deci, oamenii au înțelegere sănătoasă și judecată cinstită. Călătorul obosit se mânie pe hangiuul care nu-i poate pune la îndemână nici cina, nici așternutul și-l întreabă: Pentru ce te numești hangiu?

64 VIAȚĂ ȘI POEZIE

Pune-ți viața în versuri. Și iarăși îți spun: pune-ți viața în versuri, dacă vrei să simți viața a-toată-lumea și să fii în legătură și înțelegere cu ea. Poți critica un cântec, însă niciodată nu uita să cânti. Criticii de poezie trăiesc și mor, pe când poeții doar trăiesc. Analiza ucide, poezia dă viață. Numai poezia poate da viață prozei, căci poezia a răsărit din pomul vieții, iar proza din pomul cunoașterii. Toți spunem că minciuna e vremelnică, pe când adevărul este veșnic. Pentru ce altceva trăiește poezia mai mult decât proza, dacă nu pentru că este mai aproape de adevăr și mai aproape de viață? Și astfel, dacă îți pui viața în versuri, vei fi mai aproape de adevăr, mai aproape de viață.

GÂNDURILE
65-96

65 ZÂMBETUL

Deasupra râsului omenesc de fericire și tânguiri de nefericire stă un zâmbet tainic, care încălzește, dar nu arde. Acest zâmbet este cu totul deosebit de zâmbetul celui cinic și disprețuitor, care te îngheață. Zâmbetul maicii către copilul vioi sau bolnav și zâmbetul sfântului către cei puternici și cei slabi se asemuiește acestui zâmbet tainic și înalt. Ce altceva înseamnă acest zâmbet decât părtășie la bucuria celor veseli și la mâhnirea celor întristați?

Ce altceva spune acel zâmbet decât că bucuria peste măsură pe pământ se va micșora degrabă prin întristare, și că întristarea peste măsură pe pământ se va micșora degrabă prin bucurie?

Este cumplit cum neghiobia omului este cel mai bine înfățișată de două animale ca maimuța și hiena. Caută să te înfrânezi cât mai mult cu puțință de la schimonoseala nebunească a maimuței și de la hlizeala nebunească a hienei.

Amintește-ți întotdeauna de surâsul tainic și cald, asemenea surâsului maicii și al sfântului, surâsului care arată firescul, sănătatea, înțelepciunea, milostivirea și veșnicia. Veșnicie, căci râsul și plânsul sânt trecătoare, pe când zâmbetul este nepieritor.

66 A PUTEA ȘI A TREBUI

Nu poți râde mai mult decât trebuie, nici să plângi mai mult decât trebuie. Cu zâmbetul, însă, poți lumina și fața ta, și pe cea a vecinilor tăi cât dorești. Nu poți huli împotriva lumii și împotriva lui Dumnezeu cât dorești, cu toate că ție îți poate părea și altfel, ci numai până ce se umple măsura. Iar când se umple măsura, te vei întâlni cu răzbunătorul, trimis de soartă, nici tu nu știi cum, nici el nu știe pentru ce.

Nu poți umple lumea cu mândria ta cât dorești, cu toate că ție îți poate părea și altfel, ci numai până ce se umple măsura. Pârâul

sălbatic de munte nu poate umple văile domoale cu apă și nămol cât vrea el, ci numai câtă vreme primește apă din munte. Însă din clipa în care muntele nu-i mai trimite apă, el se retrage ca un hoț în colțul său și, în neputința sa, se acoperă din preaplin cu buruieni, răsărite din nămolul său.

Ceea ce se poate, se poate; acest lucru trebuie să-l știi. Ceea ce nu se poate, nu se poate; acest lucru trebuie să-l știi și mai bine, ca să nu te faci asemenea pârâului care, din pricina umflării sale, nu se vede decât pe el, iar pe urmă nu se mai vede nimic în afară de noroiul și buruienile sale.

67 EGOISM ȘI EROISM

Fii neîncredător față de teoriile și convorbirile despre legea egoismului. Nu există nici un fel de lege a egoismului. Dumnezeu este prezent în cosmos și oamenii sânt neamul lui Dumnezeu.

Omul care sare în apă ca să-l scape pe cel ce se îneacă nimicește cu un singur gest toate teoriile și pune capăt convorbirilor de acest fel.

68 NATURA, OGLINDA OMULUI

Teoriile despre egoism nu se pot îndreptăți prin natură. Oamenii se grăbesc foarte să arunce vina asupra altuia pentru răul lor. Natura se călăuzește după oameni. Natura își rânduiește firea după stările sufletești ale omului. Câtă vreme Adam s'a supus lui Dumnezeu, și natura i s'a supus. Însă când el s'a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, și natura s'a răzvrătit împotriva omului.

Așa cum anumite gânduri, dorințe sau patimi puternice lucrează asupra întregului organism și asupra nervilor omului până la vârf, tot așa și firea, starea sufletească, credința și moralitatea omului lucrează asupra întregii naturi de la un capăt la altul.

Răutatea omului poate umple întreaga natură de răutate, iar mila

omului poate preschimba întreaga natură prin milostivire. La noi, în Balcani, și astăzi poporul crede că ploile, seceta, grindina, anii roditori ori neroditori, sănătatea și molimele țin de curăția morală a poporului. Aceasta este cea mai veche și cea mai trainică credință a tuturor popoarelor de pe pământ.

Pentru sfinți, natura este milostivă; pentru cei nesfințiți și necurați, e răzbunătoare. Natura este, așadar, oglinda omului. Așa cum este omul, așa și natura îl înfățișează în sineși.

Nu este nici o lege a egoismului în natură. Dar oamenii egoiști, când ajung la culmea egoismului, își privesc fața urâtită în oglinda naturii și pun urâtenia lor pe seama oglinzii. Dar când a dat socoteală oglinda de fața urâtită, pe care trebuie s'o arate așa cum este?

69 SFÂNTUL

Sfântul este cel mai mare biruitor; lumea zace moartă la picioarele lui. După ce omida se preface în fluture, acesta stă ca un biruitor pe coconul gol. Dintre toate magazinele, cel mai drag copilului îi este cel cu jucării. Dintre toate magazinele din oraș, cel mai nesuferit omului mare îi este cel cu jucării pentru copii.

Ce este lumea păpușilor și a imaginilor pentru copil, așa este lumea materială pentru un sfânt în clipa în care sufletul lui s'a ridicat la lumea morală și duhovnicească. Pentru omul duhovnicesc, descoperirea înșelării de sine este punctul în care se sfârșește o lume și începe o alta.

70 IARĂȘI DESPRE SFÂNT, PUȚIN ALTFEL

Pentru sfânt, natura închipuie trecutul. Sfântul și-a însușit alfabetul naturii, i-a citit cuvintele, i-a ascultat sunetele, i-a înțeles vorbele, și a închis cartea. Numai în sfânt natura și-a atins pe deplin rostul, căci ea a deșteptat omul dintr'însul, l-a îndrumat către

Dumnezeu și s'a retras din fața lui. Sprijinindu-se pe temelia dată de natură, sfântul este nevoit să se urce singur pe scări cerești – cu gândul, cu rugăciunea, cu bunătatea –, mânat de natură și tras de Dumnezeu. Sfântul este nemărginit de recunoscător și nesfârșit de milostiv față de natură. De aceea și natura îl socotește pe sfânt drept singurul ei prieten de pe pământ, neiubitor de sine. Într'adevăr, nu este priveliște mai mișcătoare pe pământ decât prietenia dintre sfânt și fiarele sălbatice. Și, cu toate acestea, sfântul privește asupra întregii naturi ca omul în vârstă la magazinul cu jucării pentru copii. O privire, un zâmbet de milă, o amintire plăcută, și călătorul trebuie să meargă înainte și să urce prin furtună. Trebuie să uite tot, trebuie să părăsească tot, ca să înțeleagă tot și să primească tot. Pentru cel nesățios, natura închipuie viitorul; pentru artist, prezentul; pentru sfânt, trecutul.

71 NATURA ESTE JERTFĂ

Natura este jertfa omului. Câți oameni s'au jertfit pentru natură? Iar îndeobște natura se jertfește toată pentru om.

Natura este făcută să-l învețe pe om, să-l deștepte, să-l arate în toate amănuntele, să-l aducă în fire, și apoi să se piardă. Natura se află toată în om, întreagă, fără cusur. Ea se află în om ca o cântare întreagă, iar în afara omului, ca părți, cuvinte, sunete și litere ale acestei cântări. Ea se află în om ca plinătate a vieții, iar în afara omului ca strigăt și simbol al vieții.

72 FAPTE, LEGI ȘI ADEVĂRUL

Copiii pătrund până la fapte; oamenii obișnuiți pătrund până la legi; numai oamenii duhovnicești pătrund până la Adevăr.

Fapta se poate măsura, legea se poate descrie, însă Adevărul nu se poate nici măsura, nici descrie. Cel ce stă în Adevăr poate simți

Adevărul, însă nu-l poate vesti prin cuvinte acelora care stau în afara Adevărului, în cercul faptelor și al legilor. Faptele și legile ascund și mărginesc Adevărul și nu îngăduie să se vorbească despre Adevăr altfel decât prin ele. De aceea, când vorbesc despre Adevăr, oamenii duhovnicești se coboară la măsura copiilor sau a oamenilor obișnuiți.

73 UNDE-L VEI ÎNMORMÂNTA PE CEL UCIS?

Mie nu-mi pasă cine mă va ucide: microbii sau oamenii; numai că microbii nu vor da răspuns pentru ucidere, pe când oamenii vor trebui să dea.

Învață din pilda albinei. Ea plătește cu prețul vieții împunsătura făcută omului. Toți cei uciși de mâna ta au două case veșnice: una în lumea cealaltă, alta în conștiința ta. Poți să îl înmormântezi pe cel ucis oriunde, el se va ridica la miezul nopții în mijlocul sufletului tău și-ți va pune întrebări, la care vei răspunde cu chin și sudoare, până în zorii zilei.

74 OMUL FOLOSITOR

Cel mai folositor om pentru popor nu este întotdeauna acela care este cel mai văzut și despre care tot poporul aude vorbindu-se; ci adesea-i acela care, ascuns ca și conștiința, se roagă lui Dumnezeu pentru popor și pe care Dumnezeu îl ascultă.

75 LUCRAREA TĂCUTĂ A LUI DUMNEZEU

Nenumărați oameni lucrează, de dimineață și până seara, la lumina Soarelui, fără să privească la Soare, fără să simtă Soarele, fără să cugete măcar o dată la Soare!

Nenumărați oameni își petrec veacul în lumină, cu puterea și cu ajutorul lui Dumnezeu, fără măcar să privească la Dumnezeu, fără

să cugete măcar o dată la Dumnezeu! Și Soarele tace fără mânie, și continuă să lumineze neîncetat. Și Dumnezeu tace fără de mânie, și continuă să ajute neîncetat.

Însă, când se face întuneric, când cade ceața, când ciupește gerul, atunci oamenii își aduc aminte de Soare, își întorc privirea spre Soare, laudă Soarele, suspină după Soare.

Tot așa, când încep suferințele, lipsurile, chinurile în neputință și strâmtorările fără ieșire, oamenii își aduc aminte de Dumnezeu, își întorc privirea spre Dumnezeu, Îl laudă pe Dumnezeu și suspină după Dumnezeu.

76 DUMNEZEU ȘI PĂCATUL

Dumnezeu și păcatul stau pe două planuri opuse.

Nimeni nu-și poate întoarce fața către Dumnezeu până ce mai întâi nu întoarce spatele păcatului, nici nu-l poate iubi pe Dumnezeu până ce mai întâi nu urăște păcatul.

Spatele nu vede; tot așa, cel întors cu fața către păcat nu-L poate vedea pe Dumnezeu.

Și duhul nostru, ca și globul pământesc, are doi antipozii: răsăritul și apusul, lumina și umbra, înfierea și robia, harul și legea.

Însă dragostea, la omul duhovnicesc, șterge antipozii și face ca totul să fie lumină, înfiere și har.

77 OMUL ESTE CHIP PENTRU OM

Oamenii pe care îi întâlnești să fie pentru tine chipuri vii ale binelui sau răului din tine.

Ține-ți neîncetat gândurile și dragostea asupra chipurilor bune, ca și tu să ajungi astfel chip al binelui, pentru frații tăi.

78 PRONIA

Pronia se arată și în reguli, dar și în excepții. Oamenilor, însă, ea pare mai vădită în excepții.

În vremea ospățului Împăratului Valtasar, când oaspeții *beau vin, pre dumnezeii cei de aur și de argint și de fier și de lemn și de piatră lăudând*, se arată deodată o mână și scrise cele trei cuvinte fatale: *Mani, Thekel, Fares*.¹ Într'această noapte fost-a omorât Împăratul Valtasar Haldeul. (Daniil, cap. 5) Prorocul Daniil a fost aruncat în groapa cu lei și a petrecut noaptea împreună cu aceștia. A doua zi a fost scos din groapă viu și nevătămat.

În clipele deosebit de fericite și în clipele deosebit de nefericite, oamenii simt lucrarea hotărâtoare a Proniei: când lucrarea dreptății, când lucrarea milostivirii. Aerul este întotdeauna împrejurul nostru și în neîncetată lucrare. Dar noi simțim cu adevărat aerul numai atunci când suflă vântul, și atunci vorbim mai mult despre el.

Așa precum un om tuberculos se gândește mereu la aer, tot astfel și omul ce-și cunoaște păcătoșenia se gândește neîncetat la Dumnezeu – căci, iată, și unul și celălalt sânt siliți să cugete neconținut la leac și la doctor.

79 FĂRĂ DUMNEZEU, CA FĂRĂ AER

Precum pasărea care, atunci când ar da de locurile fără aer, s'ar întoarce repede la aer, așa și tu, întoarce-te repede și fugi din mijlocul necredincioșilor; deoarece între ei nu te vei putea ține cu aripile, ci negreșit vei cădea. Acest lucru ți-l spun încă o dată: precum pasărea

1., „Și aceasta este tâlcuirea cuvântului: Mani - măsurat-au Dumnezeu împărăția ta, și au plinit pre ea; Thekel - pusu-s'a în cumpănă, și s'a aflat cu scădere; Fares - împărțitu-s'a împărăția ta, și s'a dat Midilor și Persilor.” (Dan. 5:26-28) (n.red.)

care când dă de locurile fără aer, se întoarce repede la aer, așa și tu întoarce-te repede și fugi din mijlocul necredincioșilor; deoarece între ei nu te poți ține pe aripi (nu vei putea zbura), ci negreșit vei cădea. Dumnezeu este aerul sufletului tău. Fără acest aer, sufletul tău negreșit va să cadă în praf și, întocmai ca șarpele, va să se târască în praf.

80 ÎMPĂRĂȚIILE

O împărăție mai mică își are adevărata împlinire într-o împărăție mai înaltă. Împărăția naturală își are adevărata împlinire în împărăția morală. Împărăția morală își are împlinirea în împărăția duhovnicească. Împărăția duhovnicească își are împlinirea veșnică în Cel ce, mai presus de Sine însuși, nu are pe nimeni și nimic.

Orice împărăție mai înaltă este tăcută și se poate exprima într-o împărăție mai mică. De aceea se poate spune că orice împărăție mai mică este istoria unei împărății mai înalte decât ea. Sau: orice împărăție mai mică este un cuvânt al cărui tâlc se ascunde într-o împărăție mai înaltă. Și precum tâlcul și duhul unui cuvânt sânt întotdeauna mai cuprinzătoare decât însuși cuvântul, tot așa și orice împărăție mai înaltă este mai cuprinzătoare decât orice împărăție mai mică.

Nici o împărăție nu-și poate avea expresia potrivită nicăieri în afară de sine. De aceea o împărăție mai mică este expresia desăvârșită, dar nu și potrivită a unei împărății mai înalte.

81 TRAGEDIA GÂNDIRII OMENEȘTI

Tragedia gândirii omenești poate fi socotită o operă de teatru în două acte. Actul întâi poate fi numit „înțelegere literală,” iar al doilea „nechibzuință.” Înțelegere literală este atunci când gândirea socotește una dintre lumile mici mai cuprinzătoare decât toate lumile mai înalte, socotind adică toate lumile mai înalte contopite și pe deplin cuprinse în lumea cea mică.

Nechibzuință este atunci când gândirea trece o lume cu vederea, așa că leagă cea dintâi lume cu a treia sau pe a doua cu a patra, fără veriga de legătură. Oamenii cu înțelegere literală și cei nechibzuiți sânt cea mai mare pagubă pentru omenire. Cei dintâi au înghesuit toate lumile mai înalte în lumea firească și, astfel, au încercat să facă totuna din cuvânt și din înțelesul cuvântului. După înțelegerea lor, împărăția morală, împărăția sufletească, împărăția cerească, ca și Însuși Dumnezeu, toate se cuprind pe deplin în împărăția firească. Și așa, firea ajunge să fie și cuvântul și obiectul cuvântului, și semnul și duhul. Prin urmare, nu duhul cuvântului este adevărarea cuvântului, ci cuvântul este adevărarea duhului. Dacă și tu ești un om cu înțelegere literală, atunci gândirea ta este neștiutoare. De aceea, când citești slovele firii, te asemeni unui copilaș ce buchisește cuvinte străine fără să priceapă înțelesul lor. De bună seamă, pentru copil cuvintele nu sânt numai cuvinte (expresii), ci și obiecte - realități ultime. Cei nechibzuiți sânt aceia care, să zicem, nu țin seama de împărăția morală, dar recunosc împărăția firească și duhovnicească, ori aceia care sar peste toate împărățiile dintre împărăția firii și Dumnezeu. În timpul acestei sărituri mortale, gândirea se împiedică și sparge două oglinzi: pe cea pământească și pe cea cerească. Atunci, pe oglinda pământească cea spartă joacă umbrele duhurilor și dumnezeilor imorali, iar pe oglinda cerească cea spartă joacă oamenii imorali și dobitoacele.

Dacă și tu ești dintre cei nechibzuiți, atunci gândirea ta este încâlcită. Ai amestecat cuvinte din diferite limbi și alcătuiesti o poveste pe care nici tu nu o înțelegi. Ai risipit cerul pe pământ și ai spulberat pământul spre cer, și în acest nor de praf dansezi cu Shiva, furi focul zeilor împreună cu Prometheus, și cu Gautama Buddha îi izbăvești pe zei. Acestea sânt cele două acte ale tragediei gândirii omenești pe lângă alte nenumărate scene și tablouri.

82 NORII

Oamenii care sânt foarte aproape de Dumnezeu, care „umblă împreună cu Dumnezeu,” ca Enoh, nu se simt în stare să-L exprime pe Dumnezeu nici prin cuvinte, nici prin semne, ori forme.

Oamenii care sânt puțin mai departe decât cei dintâi de Dumnezeu simt că-L pot exprima pe Dumnezeu în cuvinte, în semne și în forme. Oamenii care sânt departe de Dumnezeu nu pot crede în Dumnezeu până ce nu-L întâlnesc exprimat în cuvinte, în semne și în forme.

Dumnezeu este milostiv față de toți, și-i scaldă în dragostea Sa și pe cei din urmă și pe cei dintâi. El a așezat Luna ca să lumineze acele făpturi care ar fi arse de nemijlocita lumină a Soarelui.

Călătorule pe cărarea cea îngustă, pășește cu luare-aminte de la norul cel mai des către cel mai subțire, ținându-te cu grijă întotdeauna cu mâna stângă de norul pe care-l părăsești și cu mâna dreaptă de norul pe care-l întâlnești, ca focul din norul cel subțire să nu te ardă! Ține-te de unul, dar nu-i da drumul celui alt.

83 ADEVĂRUL ȘI BINELE

Adevărul nu poate ființa fără bine, nici binele fără adevăr, nici amândouă fără roadele lor. Aceasta este pecetea dumnezeiască cu care se pecetluiește tot lucrul și toată ființa, din toate lumile.

Până ce nu se deschide toată pecetea, nu este cu puțință a înțelege nici o faptură și nici o ființă, de la cea mai mică la cea mai mare.

Prin osteneala lor, oamenii nu pot ridica decât a treia parte din pecetea cea tainică. Numai Cel ce a pecetluit-o o poate desface cu totul.

Îngrijește-te neîncetat de curăția inimii, ca să ți se deschidă pecetea oricărei taine din lume. Căci adevărul oricărui lucru este ca și oglinda care niciodată nu se înceteșează și în care omul își poate vedea frumusețea cea cerească.

84 NEFERICIREA

Nefericirea pe care Dumnezeu o îngăduie să vină asupra noastră este mai bună decât fericirea pe care ne-o zidim singuri.

Dumnezeu îngăduie nefericirii să vină totdeauna la vreme asupra credincioșilor săi. Ea este ca glasul prietenului ce strigă la miezul nopții celor ce dorm: Arde!

Înțeleptul părăsește casa cuprinsă de flăcări și, lăsând-o să ardă, își scapă viața. Iar nebunul se vaită în mijlocul focului și așteaptă să ardă în flăcări o dată cu casa.

85 FERICIREA

Când fericirea clădește cuib pentru tine și pentru copiii tăi, să nu crezi că ea te va răsfăța multă vreme, pe tine sau pe copiii tăi. Împotriva oricărei fericiri pământești a noastre se pornește o uneltire nevăzută. Abia te așezi bine în cuibul fericirii și te încălzești în el, când pe neașteptate pătrunde în cuib capul șarpelui. Fericirea pământească este aceeași cu fericirea pe care șarpele a făgăduit-o Evei, și iată, același șarpe pătrunde și la tine ca să-ți arate masca fericirii tale. O mamă se tânguia amarnic deasupra mormântului celor doi copii ai săi:

- Doamne, oare nu ai găsit puțină îndurare pentru acești doi viermișori?

Iar răspunsul lui Dumnezeu a venit prin gura unui duhovnic:

- Mamă, Dumnezeu a avut îndurare pentru acești doi viermișori ai tăi, de aceea i-a și luat. Pentru tine erau niște viermișori, dar pentru Dumnezeu vor fi îngerași. Dumnezeu a avut îndurare și pentru tine, și tocmai de aceea ți-a luat copiii – deoarece tu te-ai încălzit prea mult, împreună cu copiii tăi, în cuibul fericirii, și nu ai luat seamă la capul șarpelui de sub cuib.

86 TRAISTA FERICIRII

Traista fericirii noastre pământești este totdeauna ruptă. Cu cât bagi și bagi mai multe lucruri în traistă, cu atât se varsă mai mult din ea. Cei mai neiscușiți în înțelepciunea dumnezeiască poartă traistele cele mai mari, iar înțelepții umblă fără nici o traistă.

Dacă te bucuri că nu este cazul tău, că traista ta nu pare a fi ruptă, atunci ascultă porunca morții: „unu, doi, trei,” și atunci și tu te vei simți pe marginea mormântului în care va apăsa asupra ta nu numai pământul, ci și traista fericirii, prea-plină, care va îndoi întunericul și greutatea mormântului.

87 DUMNEZEU ALUNGĂ NEȘTIINȚA

Cu cât se lărgeste cercul științei, cu atât se lărgeste și cercul neștiinței. Cu cât se înmulțește numărul dorințelor împlinite, cu atât crește și numărul dorințelor neîmplinite. Singur Dumnezeu, după măsura bunătății și a curăției noastre, poate mărgini cercul neștiinței și poate micșora numărul dorințelor neîmplinite. Nenumărați oameni sfinți au strigat: din clipa în care Te-am cunoscut, Doamne, a pierit întunericul neștiinței mele și s'a stins flacăra dorințelor mele!

88 ȘTIRILE ZILEI

Știrile zilei: Oamenii l-au ucis pe Țar în Rusia, ca să le fie mai bine. Oamenii l-au ucis pe președinte în Polonia, ca să le fie mai bine. Oamenii au ucis șase miniștri în Grecia, ca să le fie mai bine. Medicina s'a dezvoltat puțin, în ultimele veacuri, față de chirurgie. Și chirurgia politică a întrecut cu mult medicina politică. Se crede în amputare, însă amputarea se face fără socoteală, iar sângele se scurge din restul trupului și nu poate fi oprit.

În acest caz, ca și îndeobște în toate cazurile, toți ucigașii s'au înșelat în socoteala lor. Cei uciși joacă pe mai departe un rol în societate,

un rol nu mai mic decât cel jucat înainte de moarte. Acest lucru este văzut de toți și simțit de toți; toți se străduiesc să oprească sângele care curge din organismul societății, dar, în același timp, toți cugetă și vorbesc despre noi amputări, despre noi tăieri.

89 OAMENII DESĂVÂRȘIȚI ȘI OAMENII NEDESĂVÂRȘIȚI

Oamenii nedesăvârșiți se simt bine în această lume. Cei desăvârșiți s'au simțit întotdeauna străini și călători în această lume. Cei nedesăvârșiți își caută obârșia și o află, zic ei, în gunoi și în ograda din jurul casei; de aceea, cântărind de unde și ce sânt, se simt mândri de chipul și asemănarea omenească. Cei desăvârșiți își caută începutul și îl află departe, mai presus de flăcările stelelor, în înțelegerea cea necuprinsă și în sfințenia cea negrăită – de aceea sânt smeriți și triști, pentru că se văd foarte depărtați de chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Pe cel desăvârșit nu-l chinuie mult întrebarea: „Cine m-a făcut?” Pentru el nu poate fi decât o singură alternativă: ori Dumnezeu, ori eu. Și fiindcă socotește că tot ceea ce-l înconjoară este mai puțin înțelept decât Dumnezeu și decât el însuși, și pentru că știe că nu s'a făcut singur, nu rămâne nimeni, nu doar în acest univers, ci și în sute de universuri ca acesta, care să se poată numi făcătorul său, al omului, afară de unul Dumnezeu. Iar cei nedesăvârșiți sucesc și răsucesc întrebarea pe toate fețele, și își caută obârșia în gunoi și în ograda din jurul casei, numai ca să nu aibă de cine se teme ori de cine să se rușineze, și ca să aibă cu ce să se laude.

90 VIAȚA – CEA MAI MARE UNIVERSITATE

Dumnezeu a poruncit tuturor făpturilor Sale să învețe și să trezească sufletul omului. Nu este nici o clipă în timp și nici un pas în spațiu fără să dea lecții omului. Chiar și visul. Pentru că somnul

odihnește doar trupul, în timp ce sufletul veghează și învață. Visul te va ajuta să dezlegi multe ghicituri pe care veghea nu ți le-a dezlegat. Toți sântem în școală de la naștere până la moarte. Nu sânt în lume oameni neșcoliți. Nu este sălbatic pe fața pământului care, prin cunoștințele și deprinderile sale, să nu poată rușina pe cel mai mare învățat al lumii. Chiar prin naștere, toți ne înscriem la universitatea firii și învățăm aici, ziua și noaptea, până la moarte. Cunoștințele de temelie se dobândesc aici, încet și pe nesimțite, precum trupul omenesc crește încet și pe nesimțite. Cât este de comună limba oamenilor învățați și a celor neînvățați... și mai mare este capitalul întregii lor cunoașteri comune.

Nu este om care să nu știe multe, nici nu este om care să știe îndeajuns.

91 ȘTIINȚA ȘI PURTAREA

Un țăran fără carte știe mai multe decât își închipuie un orășean cu carte. Dumnezeu îl învață. Un orășean cu carte știe mai puțin decât își închipuie un țăran fără carte. Mândria scade știința lui. Învăță ce vrei și cunoaște ce poți; însă un lucru trebuie să știi: întotdeauna este mai de preț purtarea cea bună, decât știința cea multă. Omul învățat, îmbrăcat în haine de pușcăriaș, stârnește scârba, dar cel fără carte îmbrăcat în haine de pușcăriaș stârnește mila. Când se află că un om învățat a făcut o faptă rea, pe buzele tuturor stă aceeași întrebare: cum a putut cunoaște acest om nenumărate lucruri, dar n-a putut învăța două lucruri de căpătâi: să se teamă de Dumnezeu și să-i cinstească pe oameni?

Învăță ce vrei și cunoaște ce poți; însă un singur lucru nu trebuie să-l înveți: să folosești rău știința ta. De atâtea ori s'a spus: e mai bine să nu știi decât să știi și să folosești rău știința ta!

92 OCHII ȘI MINTEA

O lume întreagă poate încăpea într'un ochi, iar trei lumi într'o minte. Doi ochi văd la fel ca unul. Și o mie de ochi văd la fel ca unul singur. Ochiul este ochi pentru o lume, mintea este ochi pentru trei lumi. Ochiul este martorul faptelor, mintea este martorul lucrurilor, al legilor și al adevărului. Dacă doi ochi văd la fel ca și un ochi, pentru ce două minți se ceartă în jurul unui adevăr? Fiindcă mintea este o oglindă neasemuit mai simțitoare decât ochiul; încât, dacă se încețosează câtuși de puțin, abia dacă mai poți vedea în ea ceva mai mult decât în ochiul trupesc. În oglinda încețoșată a minții – încețoșată de răutate și păcat – se pot oglindi numai faptele, ca și în ochiul trupesc. Însă mintea încețoșată poate să încețoseze și ochiul trupesc. Atunci și faptele vor apărea strâmbe în amândoi ochii, și în minte, și în ochi, întocmai ca în oglinzile strâmbe.

93 CÂND ÎȘI ADUCE OMUL NEGREȘIT AMINTE DE DUMNEZEU?

Negreșit, și cel mai rău om își aduce aminte de Dumnezeu de trei ori în viață: când vede pe cel drept că suferă din vina lui; când el însuși suferă din vina altuia; și când îi sosește ceasul morții. Negreșit, de trei ori în viață plânge și cel mai învârtosat păcătos: când, gonit de oameni ca o fiară sălbatică, este mângâiat de mâna mamei sale; când, bolnav și părăsit, este cercetat de vrăjmașul său de o viață, care îi aduce daruri și iertare; și când, pe patul de moarte, preotul îi spune: nu te teme, mila lui Dumnezeu este mai mare decât păcatele tale!

De trei ori se aseamănă omul lui Dumnezeu: când i se naște fiu; când înțelege și-l primește pe Hristos; și când se împacă cu pătimirea sa pentru dreptate.

94 INIMA ȘI EVANGHELIA

Din noroi este inima ta și tot din noroi este și hârtia pe care este scrisă Evanghelia. Și pe una, și pe cealaltă, a scris Duhul dătător de viață. De aceea, întâiul scris se potrivește cu celălalt; cel dintâi rupe pecetea celui alt, cel dintâi îl tălmăcește pe celălalt. Când, din pricina patimii ei, lumea o arde pe cea dintâi, și cea de-a doua este în primejdie să fie mistuită de foc.

95 MINCIUNA ÎNDEPĂRTEAZĂ DE DUMNEZEU

De Dumnezeu nu ne îndepărtează adevărul, ci minciuna și numai minciuna. A spune că adevărul ne îndepărtează de Dumnezeu este totuna cu a spune că Dumnezeu ne-ar îndepărta de Dumnezeu. Gândurile mincinoase și cuvintele mincinoase, simțurile mincinoase și dorințele mincinoase – toate acestea alcătuiesc suma minciunilor care ne duc la neînțelegere, la înșelare și la tăgăduirea lui Dumnezeu. De pe această cale, de la această răspântie de drumuri, nu mai este întoarcere, fără un cutremur cumplit în viața omului; atunci omul cade orbit la pământ ca și Saul, iar Dumnezeu îl ridică din praf și neputință, și-i deschide ochii și-i arată cealaltă cale.

96 CHIPUL DE PRAF ȘI FUM

În clipa în care omul se leapădă de Dumnezeu cu bunăștiință, cu adevărat și în chip viclean - căci orice adevărată lepădare de Dumnezeu este vicleană - el nu mai este om, nu mai este animal și ajunge un fenomen al naturii, fără nume, fără categorie. Aceasta deoarece suflarea dumnezeiască, pe care a insuflat-o Dumnezeu asupra chipului său de lut, îl părăsește.

Cum arată atunci omul? Ca o aramă sunătoare ce se rostogolește în prăpastie, și din această rostogolire răsună.

Dumnezeu și-a luat suflarea înapoi. Ce a rămas? Un chip de praf și

fum, care stă în afara lumii zidite. Dacă vreodată acest chip de praf și fum ajunge din nou om, adică primește din nou în sine suflarea lui Dumnezeu, atunci are loc zidirea din nou a omului. Mai limpede: o primenire a minunii Zidirii!²

2. Totuși, Dumnezeu nu îl părăsește pe om nici în iad. Sfinții Părinți tâlcuiesc că focul iadului este Lumina nefăcută (harul necreat) a lui Dumnezeu, care îi arde pe cei ce nu s'au curățit din timpul vieții și, pentru aceasta, nu pot purta slava (energia) dumnezeiască. Acest lucru este zugrăvit foarte limpede în iconografia ortodoxă, precum fresca Judecării de Apoi de la Voroneț și din alte locuri. (n.red.)

GÂNDURILE
97-128

97^{URA}

Cine urăște întreaga lume nu se poate iubi nici pe sine. Cine urăște întreaga lume se disprețuiește pe sine însuși. Singur își aruncă plăcerile de fiecare zi, așa cum se aruncă firimiturile la un câine. Cine urăște întreaga lume pornește război împotriva lumii întregi. De partea lumii va sta și Dumnezeu. Ar fi mai bine pentru un astfel de om să spună muntelui: prăvălește-te peste mine!

98^{IZBÂNDA DEPLINĂ A BINELUI}

Toate morile macină în folosul lui Dumnezeu. Păcatul, dintr-o parte, trezește facerea de bine în cealaltă parte. De o parte furtul ascuns, de cealaltă, jertfirea deplină. Într-o parte închipuirea bolnăvicioasă, în cealaltă pătrunderea dumnezeiască. Dumnezeu nu face din rău bine, ci prin răul trezit scoală binele adormit. Nu poți săvârși nici un rău care să nu deschidă ochii, fie pe ai tăi, fie pe ai altora, pentru binele potrivit măsurii lor. Cum drama acestei lumi a început cu păcatul și cum înaintea oricărui bine merge răul, înseamnă că drama lumii se va sfârși cu bine. Când răul va arunca și cea din urmă carte (de joc), binele va ține încă o carte în mâini. Binele va aduna tot câștigul, iar răul va rămâne gol și dator.

99^{EGALITATEA}

Dumnezeu nu este Dumnezeul egalității, ci al dragostei. Egalitatea ar înlătură toată dreptatea și toată dragostea, ar înlătură toată moralitatea.

Oare soțul își iubește soția din pricina egalității ? Mama își iubește oare copilul din pricina egalității? Prietenul își iubește oare prietenul din pricina egalității ? Inegalitatea este temelia dreptății și reazemul (sprijinul) dragostei. Câtă vreme dăinuiește dragostea, nimeni nu se gândește la egalitate.

Câtă vreme domnește dreptatea, nimeni nu vorbește despre egalitate. Când se pierde dragostea, oamenii vorbesc despre dreptate și gândesc la egalitate. Când, odată cu dragostea, piere și dreptatea, oamenii vorbesc despre egalitate și se gândesc la imoralitate. Adică, când morala piere, imoralitatea îi ia locul.

Din mormântul dragostei răsare dreptatea, din mormântul dreptății răsare egalitatea.

100 RĂPIREA DUHOVNICEASCĂ

Când omul se ridică până la Dumnezeu, el se află în răpire duhovnicească. Când Dumnezeu se coboară în lume, El se află în extaz. În răpirea sa, omul este nelucrător. În extazul Său, Dumnezeu este lucrător. Acea este cea mai deplină nelucrare a omului, aceasta este cea mai deplină lucrare a lui Dumnezeu. În Iisus Hristos se arată extazul personalizat al lui Dumnezeu în lume și al lumii în Dumnezeu.

101 VASUL DE PREȚ CU CONȚINUT IEFTIN

Ești sănătos, tânăr, frumos, curat, bine îmbrăcat, bogat, împodobit. Dar ce grozăvie, dacă pentru tine ziua închipuie ceea ce este pe din afară, iar noaptea ceea ce este înăuntru! Ce tristețe, dacă gura ta este plină de cuvinte necurate și cugetul tău plin de gânduri necurate, iar inima ta plină de poftă necurate și de patimi! Atunci, toată împodobirea ta din afară slujește la întinderea goliciunii tale lăuntrice; și frumusețea ta din afară slujește la întinderea urâteniei tale lăuntrice; și curăția ta din afară slujește la întinderea necurăției tale lăuntrice.

Nu uita că oamenii simt mai cu putere mirosul urât pricinuit de necurăția din vasul cel de preț decât din cel ieftin.

102 DRAGOSTEA ȘI CELELALTE

Când dragostea obosește, datoria o înlocuiește.

Când datoria obosește, legea o înlocuiește. Câtă vreme mama arde de dragoste pentru copilul ei, ea face mai mult decât îi cere datoria sau legea. Când dragostea mamei față de copilul ei se răcește, mama își face doar datoria, adică face mai puțin decât poate dragostea, dar mai mult decât cere legea. Când mama începe a-și urî copilul, ea face numai atât cât o silește legea să facă, adică mai puțin decât poate dragostea și decât îi cere datoria. Dragostea vine de la Dumnezeu prin suflet. Datoria vine de la suflet prin minte. Legea vine de la minte prin cuvinte. Cine socotește legea drept sumă a întregii morale, acela cunoaște numai scoarța cărții despre morală.

Cine socotește datoria drept sumă a moralei, acela vede și citește numai slovele din cartea despre morală. Însă cine socotește dragostea drept sumă a moralei, acela vede, citește și cunoaște duhul și viața moralei. La fel se întâmplă și în împărăția cea mare a lumii: cine socotește legile firești ca cea dintâi pricină a lumii, acela cunoaște numai coperta cărții despre lume. Cine socotește sufletul ca întâia pricină a lumii, acela vede și citește numai slovele din cartea despre lume. Iar cine-l socotește pe Dumnezeu Cel Viu ca întâia pricină a lumii, acela vede, citește și cunoaște duhul și viața lumii.

Dragostea este slobodă de toate legile omenești și firești, și mai înaltă decât toate datoriile. Necunoscând cerințele legii, nici numirile datoriilor, dragostea le împlinește, ba le și întrece, așa cum strălucirea soarelui întrece strălucirea răsfrântă a pietrelor și a stelelor.

103 MORMÂNTUL TĂU ÎN TINE

De plâns este omul gârbov, de plâns este omul orb. Dar nimeni nu este mai vrednic de plâns decât alți doi: cel ce se ostenește neîncetat să-și îndreptățească păcatele și cel care caută neîncetat să se

întărească în necredința sa. Ce altceva poți spune despre aceștia doi, decât că de la naștere și până la moarte își sapă groapa în ei înșiși?

104 CÂT MAI MULTĂ CREDINȚĂ

În anumite boli, medicii prescriu o măsură cât mai mare de medicamente, ca de pildă: bea apă cât poți de mult! Credința este leacul sigur a sufletului numai atunci când se ia în cea mai mare măsură. Crede cât poți de mult!

105 DRAGOSTEA MAI PRESUS DE TOATE

Prin cugetarea la Dumnezeu, Îl ținem pe Dumnezeu la o anumită depărtare de noi. Prin contemplarea lui Dumnezeu, scurtăm această depărtare. Prin rugăciune, scurtăm și mai mult această depărtare. Dar prin unire cu Dumnezeu în dragoste, depărtarea se scurtează cu totul și, prin aceasta, și cuvintele și cugetările.

106 CUGETAREA

Din cugetările despre Dumnezeu iau naștere sectele. Contemplarea micșorează numărul sectelor. Rugăciunea stârnește dorința pentru unirea cu Dumnezeu. Iar dragostea înflăcărată către Dumnezeu zidește întreaga Biserică a lui Dumnezeu – și cea luptătoare, și cea biruitoare. Cugetarea este treapta de început în înălțarea omului către Dumnezeu. Oamenii care au urcat o treaptă mai sus coboară cu neplăcere o treaptă mai jos. Și cei ce s'au unit cu Dumnezeu prin dragoste, cu neplăcere, cu mare neplăcere se lasă în cugetarea despre Dumnezeu. Însă urcarea treptelor este de neînălăturat. Vulturul trebuie să-și ia avânt pe câmp înainte de a-și lua zborul.

107 ^{TINE-TE DE TOATE DEPRINDERILE}

Căpitanul străjii de pe Golgotha cugeta despre Hristos: „Cu adevărat, acesta a fost Fiul lui Dumnezeu.” Tălharul pocăit de pe cruce, într-o clipă a contemplat și într-o clipă s'a rugat, iar Preasfânta Maică a îmbrățișat, cu mâinile și cu dragostea sa, picioarele Fiului răstignit, dar cu sufletul și ea a fost răstignită pe aceeași cruce.

Nu spune că o singură deprindere este de ajuns. Întrebuințează-ți toate deprinderile, și atunci abia de îți vei împlini scopul. Cercetează, cugetă, privește cu duhul, roagă-te să se aprindă în tine dragostea dumnezeiască care descoperă totul și care dă totul. Un lemn cu greu arde singur, două lemne puse unul lângă altul ard mai ușor, iar trei și mai ușor.

108 ^{CERCETAREA}

Cercetarea ucide dragostea. De aceea știința este așa de rece. Și de aceea nici nu se vorbește despre frumusețea științei, ci numai de folosul științei. Omul îndrăgostit nu întreabă nici de neamul, nici de vârsta, nici de averea iubitei sale. Și sufletul înduhovnicit, adică sufletul arzând de dragoste pentru Dumnezeu, cu mare neplăcere se lasă în cercetarea lui Dumnezeu. Dragostea alungă intelectul ca pe-o iscoadă nefolositoare. **Dar, în schimb, unește trei raze la un loc: mintea, inima și sufletul, și le aprinde într-o singură flacără.**

109 ^{DEPĂRTAREA}

Depărtarea între dușmani mărește ura dintre dușmani. Depărtarea între prieteni mărește simpatia dintre prieteni. Depărtarea mamei de copil mărește și dragostea mamei, și a copilului. Depărtarea noastră de Dumnezeu mărește dragostea lui Dumnezeu față de noi. Când simțim acest lucru, rușinea ne arde ca un fier încins și ne întoarcem la Dumnezeu cu pași mai repezi decât atunci

când am fugit de El. Ne întoarcem și cu o dragoste întărită. Istoria sufletelor celor mai mulți oameni nu este o neîncetată aflare aproape de Dumnezeu și nici o neîncetată aflare departe de Dumnezeu, ci când depărtare de Dumnezeu, când întoarcere la Dumnezeu.

O, măcar cele din urmă zile ale noastre pe pământ să nu fie în depărtare de Dumnezeu, ci în nemijlocita apropiere a lui Dumnezeu!

110 FELURITE BUNURI

Dacă crezi în Dumnezeu și gândești că bunurile simțurilor și ale firii sânt singurele bunuri pe care Dumnezeu le dă omului, atunci cugești foarte jos despre Dumnezeu. Toate bunurile simțurilor și ale firii se sfârșesc cu amărăciune. Iar Dumnezeu nu este un vânător care momește cu dulceturi fiarele în groapă. Bunurile firii și ale simțurilor sânt daruri de mână a doua ale lui Dumnezeu. Darurile lui Dumnezeu de mână întâi, pe care Dumnezeu le dă nemijlocit, sânt darurile duhovnicești. Dumnezeu le dă oamenilor bunurile firii și ale simțurilor cu un singur rost: ca să-și aducă aminte de bunurile mai înalte, mai dulci și mai trainice. Cu adevărat, fără de minte va fi cel ce nu înțelege acest lucru, și nefericit cel ce nu-și însușește acest lucru. Bunurile firii și ale simțurilor, împreună cu tot cosmosul, sânt doar o poftire la ospățul împăratului, prin vestirea bucatelor și a darurilor, a cântărilor și a jocurilor. Fericit este cel ce se bucură de poftire și se grăbește să-i răspundă. Fericit cel ce socotește poftirea, poftire. Dar vai de acela, de două ori vai de acela care va socoti poftirea împăratului drept adevărat ospăț, și lăudându-se și bucurându-se nebunește de ea, uită să mai răspundă poftirii împăratului.

111 SERVICIUL MILITAR

Oricât ar părea de ciudat, este totuși adevărat că venim în

lumea aceasta nu ca să petrecem în ea, ci ca să ne izbăvim de ea – în același fel cum oamenii merg la război nu ca să petreacă în război, ci ca să izbăvească de el! Oamenii merg la război în nădejdea unui bine mai mare decât războiul; noi venim în această viață pentru un bine mai mare decât viața. Noi venim în această viață pentru o viață mai bună și mai trainică. Adevărații Creștini nu au socotit niciodată viața aceasta altceva decât un serviciu militar. Fiecare ostaș trebuie să-și împlinească serviciul militar și să plece acasă. Și precum ostașii numără zilele slujirii lor și se gândesc cu bucurie la întoarcerea acasă, tot așa și Creștinii neîncetat cugetă la sfârșitul acestei vieți și la întoarcerea acasă.

112 ALCĂTUIREA VIEȚII

Când viața omului nu este împlinită de Dumnezeu, nu este împlinită nici de ființă și seamănă cu o goliciune plină de deznădejde. Mai lungi sânt ceasurile plinite de Dumnezeu decât veacurile fără Dumnezeu. Toate lucrurile sânt goliciune – vid – dacă nu sânt plinite de Dumnezeu. Toate sufletele sânt goliciune dacă nu sânt plinite de Dumnezeu. Oamenii ajung însemnați pe măsură ce se plinesc de Dumnezeu, căci numai Dumnezeu este ființă. De aceea, este o iluzie să crezi că toți oamenii sânt însemnați în aceeași măsură. Unii oameni sânt mai însemnați, alți oameni sânt mai neînsemnați. Acest lucru se socotește după măsura lui Dumnezeu, după măsura ființei pe care o poartă în ei. Cu frică îți spun: sânt și oameni neînsemnați. Ei sânt ca și cum nu ar fi, și se deosebesc de oamenii plini de însemnătate precum se deosebesc lucrurile din vis de cele aievea, cu toate că pentru duhurile nepricepute toți oamenii par a avea aceeași însemnătate. Dar, vei zice, pot oare însă acești oameni neînsemnați să dăinuiască? Da, pentru că și atunci când focul se stinge de tot, fumul cel din urmă se învârtește încă deasupra vetrei.

113 AVUȚII

Orice avuție, fie în știință, fie în avere, câștigată cu alergare și osteneală, fără de Dumnezeu, mărește setea după avuție. Măcar câștigată și cu osteneală, însă fără de Dumnezeu, o astfel de avuție este păcat. Iar fiecare păcat întărește pofta spre un păcat nou. Ce se câștigă prin Dumnezeu îl face pe om mulțumit, îi ostoește setea.

114 DESCOPERITORUL TAINELOR

Oamenii învățați n'au descoperit multe taine cu mintea lor, ci cu dorința și cu străduința lor au bătut la ușa tainelor, și Dumnezeu le-a deschis. Oamenii au dorit cunoașterea lucrurilor și a legilor, și Dumnezeu le-a descoperit acestea, după dorința și străduința lor. Dacă oamenii învățați ar fi căutat cu aceeași dorință și străduință cunoașterea lui Dumnezeu, Dumnezeu s'ar fi descoperit pe Sine în același chip cum le-a descoperit radiul și gravitația. Marii descoperitori ai tainelor celor mari ale firii zidite s'au ferit totdeauna de laudele omenești, deoarece simțeau că singurul lor merit era ciocănirea la ușa tainelor, însă ușa a descuiat-o „Cela ce și ține în mâinile Sale cheile tuturor tainelor cerului și pământului.” (Luca 11:5-8)

De aceea, când ai izbândă spune: Doamne, a mea este numai truda, a ta – buna izbutință! Dacă te vei purta într'alt fel și te vei lăsa îmbătat de laude, să știi că și Cerul se va purta cu tine tot așa cum se poartă pământul cu hoțul.

115 SUFLETE SIMPLE

La noi, în Balcani, încă se mai întâlnesc, prin satele de munte, suflete simple cu atâtă bogăție de bunătate și neprihănire, încât dacă ar fi aduse pe orice bulevard din cele cinci capitale, v-ați aduce aminte, vrând, nevrând, de povestea comorii ascunse în pământ. Ce s'ar întâmpla cu aceste suflete simple, plinite de bunătate și de

curăție, dacă ar studia șaptezeci și șapte de filosofii și teologii de la oraș? S-ar întâmpla, fără nici o îndoială, același lucru ca și cu omul sănătos care ar înghiți șaptezeci și șapte de pilule potrivite unui om bolnav. S-ar îmbolnăvi! Filosofii și teologiile se înmulțesc acolo unde se înmulțește vlăguirea duhovnicească. Acolo unde este boala, acolo-i și medicina. Legătura între credință și sistemele filosofiei și teologiei este asemenea legăturii dintre igienă și medicină.

116 DISCUȚIILE RELE

Care sânt cele două lucruri rele despre care oamenii discută cu cea mai mare plăcere? Păcatul altuia și biruința proprie.

117 LUPTA PENTRU EXISTENȚĂ

Să nu crezi în marea iluzie care se numește „lupta pentru existență.” Această vorbă are înțeles numai dacă înseamnă luptă pentru Dumnezeu, altfel e lipsită de înțeles. Iar pentru cel ce și-a găsit viața în Dumnezeu, nu mai este nici o luptă pentru existență. Dumnezeu nu este în nici o luptă cu nimeni. Singură prezența lui Dumnezeu aduce biruința lui Dumnezeu. Lupta pentru a fi, în înțelesul obișnuit al cuvântului, înseamnă lupta pentru menținerea cât mai lungă a trupului aici, pe pământ. Aceasta, deci, nu este o luptă pentru viață, ci o luptă pentru trup.

Că această sintagmă este iluzorie se poate vedea limpede din faptul că oamenii care nu au cunoscut-o, n’au trăit nici mai puțin cu trupul, și nici mai nefericiți decât cei care au trăit urmându-o. Ci chiar dimpotrivă! Viața nu se răpește, viața se dă de bunăvoie de către Dătătorul de viață. Cine răpește viața, aceluia i se ia viața de la el. Închipuiește-ți că oalele pline cu untdelemn ar începe să se lupte între ele pentru a vedea care vor rămâne și care vor pieri. Ce va face olarul? Mai întâi va goli untdelemnul din oale, deoarece

untdelemnul este mai de preț decât oalele, și va privi apoi un timp lupta hazlie a oalelor goale, iar în cele din urmă le va sparge pe toate și va face altele noi. De la cei ce se luptă pentru viață, necugetând la Dumnezeu ca la izvorul vieții, Dumnezeu își retrage viața și pe ei îi lasă ca pe oalele goale.

118 ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

Tot ce ai pierdut pentru Dumnezeu, ai păstrat; tot ce ai păstrat pentru tine, ai pierdut. Tot ce ai dat în numele lui Dumnezeu, ai dat cu dobândă; tot ce ai dat în numele măririi și deșertăciunii tale, ai aruncat în apă. Tot ce ai primit de la oameni ca de la Dumnezeu, ți-a adus bucurie; tot ce ai primit de la oameni ca de la oameni, ți-a adus griji.

119 LEGĂTURA CU DUMNEZEU

Atunci când oamenii se pun cu Dumnezeu într-o legătură mincinoasă, socotindu-o ca pe singura realitate și valoare, toate legăturile lor se fac de îndată mincinoase. Realitatea și valoarea trec atunci de la Dumnezeu asupra visului și a visătorilor, și viața ajunge asemenea unei lupte a umbrelor, când soarele se ascunde în spatele norilor. Teoriile mincinoase despre Dumnezeu atrag după sine în chip neîndoios și teoriile mincinoase din știință, politică, societate, căsătorie și familie. O minciună se naște din alta; una caută sprijin la alta; una o cheamă în ajutor pe cealaltă. Atunci priceperea se prețuiește mai mult decât caracterul, și cantitatea mai mult decât calitatea. Atunci toți oamenii simt că se îneacă în minciună și toți strigă: totul este minciună! Însă nici unul nu se întoarce la adevăr. Întocmai ca atunci când înotătorii se depărtează de țărm și, începând a se îneca, se prind unul de altul. Toți văd că sânt în aceeași primejdie, dar, cu toate acestea, se strigă unul pe altul în ajutor, căci de tulburare și frică au uitat încotro se află țărmul. Într-o

astfel de vreme, abia vreo zece oameni ai lui Dumnezeu, în lipsa cărora au pierit cetățile Sodoma și Gomora, țin balanța lumii și amână Judecata.

120 ESENȚĂ ȘI VALOARE

Esența și valoarea sânt unul și același lucru. Numai ceea ce este esențial are valoare. Restul e doar vorbărie despre esență și valoare. Dar esențial nu poate fi numit ceva ce ba este, ba nu mai este, ci numai ceea ce este neîncetat. În vistieria lumii acesteia nu se află nimic care să fie neîncetat. Dar această vistierie a banilor de hârtie poartă chipul unei vistierii bogate în valori adevărate și trainice. Această vistierie bogată este Dumnezeu. El este, în același timp, toată esența și toată valoarea. Dar și multe duhuri și suflete, în câteva lumi, au o realitate și o valoare împrumutate de la Dumnezeu. Dumnezeu a împrumutat omului din esența și valoarea Sa, iar omul a împrumutat la rândul său naturii din esența și valoarea sa împrumutate. Vai de omul care toată esența și valoarea sa o predă și o pune pe seama naturii! Căci prin aceasta nu va îmbogăți natura, ci pe sine se va nimici. Și va fi ca un vis deșert, din care nu are cine să se trezească și cine să-l povestească.

121 FRUMUSEȚEA LĂUNTRICĂ A LUCRURILOR

O, de ai putea să vezi frumusețea lăuntrică a lucrurilor!
O, de ai putea să vezi lumina lăuntrică a lucrurilor, oceanul de lumină în care se îmbăiază toate! Cei morți și cei vii la fel se scaldă în acest ocean, și nu este între ei osebite. Iarba ce înflorește azi și cea ce s'a ofilit ieri sânt la fel de frumoase și mirositoare în această lumină. O, numai de ai putea vedea aceasta!
Cu adevărat, lacrimile ar înlocui toate cuvintele, iar dragostea dumnezeiască pe toate celelalte!

122 NATURA ESTE PRIETEN

Natura este prieten și nu dușman. Ea a fost zidită pentru a fi tovarășul și ajutorul omului, iar nu un rob răzbunător. Oameni care înrobesc natura o fac vrăjmașă și răzbunătoare. La noi, în Balcani, se mai păstrează încă ceva din respectul de odinioară și mila față de natură. Mai dăinuiește încă obiceiul – până nu demult obștesc în Balcani - ca țăranul, când vrea să taie un copac, să cosească iarba sau să înjunghie un dobitoc, să-și facă cruce zicând: Doamne iartă! Popoarele care au declarat război pe viață și pe moarte naturii, care au născocit și pus în practică în chip nemilos vorbele aspre „exploatarea naturii” au atras și atrag asupra lor nenumărate rele – întrucât cel ce rupe legăturile sale prietenești cu natura, în același timp rupe și legăturile cu Dumnezeu.

123 MERITUL NU ESTE ACELAȘI

Doi oameni nu pot avea niciodată același merit pentru aceeași faptă. Doi oameni nu pot fi niciodată la fel de răspunzători pentru același păcat. Când un învățăcel al legii lui Dumnezeu și un învățător al legii lui Dumnezeu săvârșesc aceeași faptă bună, cel dintâi are un merit mai mare decât cel de-al doilea. Iar când un învățăcel al legii lui Dumnezeu și un învățător al legii lui Dumnezeu săvârșesc același păcat, al doilea este mai răspunzător decât cel dintâi. Dar, cu toate acestea, Dumnezeu cunoaște mai bine decât oamenii și judecă mai drept decât oamenii. Moisi a ucis un om cu mâna sa, iar Iúda n'a ucis cu mâna sa vreun om, ci numai L-a trădat. Și, cu toate acestea, cât este mai înspăimântător păcatul și mai grozavă pedeapsa celui de-al doilea!

124 RĂSTIMPUL PĂTIMIRILOR

Grădinarul taie din pomi ca să crească mai repede și

mai drepți. Însă dacă retează prea mult din crengi și din tulpină, pomul se va usca. Să crezi că pătimirea ta niciodată nu va putea să-ți depășească măsura! Dumnezeu veghează asupra fiecărui om cu mai multă grijă și milosârdie decât oricare grădinar asupra pomilor săi. Minunat spune Sfântul Nil de la Sora: „Dacă olarul știe cât trebuie să țină oala în foc ca să se ardă fără să crape, cum să nu știe Dumnezeu măsura pătimirilor noastre?” Să crezi că mai multă judecată are Dumnezeu decât omul!

125 LUMEA NE SPERIE, ADEVĂRUL NE ÎMBĂRBĂTEAZĂ

Cine merge după Soare și vede numai ceea ce-i arată Soarele, acela n'a făcut încă nici un pas în cercul lăuntric al ființei, ci, privind la cariatidele din fața muzeului, a uitat să mai intre în muzeu. Cine merge după Soare și, râzând ziua întreagă, se sprijină din trandafir în trandafir, după apusul Soarelui se va întoarce plângând, sprijinindu-se din spin în spin. Soarele ne descoperă slovele; înțelegerea ne învață să citim cuvintele, dar numai Dumnezeu este legătura între cuvinte și înțelesul lor. Viața ne învață cele trecătoare, moartea întărește învățătura vieții, dar Dumnezeu respinge amândouă învățăturile.

Viața ne numără zilnic prin fapte; moartea ne înfricoșează zilnic cu coasa legii, iar Adevărul ne îmbărbătează zilnic: „Nu vă temeți! Eu v'am pregătit loc de cinste deasupra faptelor și am rupt coasa legii.”

126 STĂPÂNIREA DE SINE

Oamenii care nu-și pot stăpâni inima, cu atât mai puțin își pot stăpâni limba. Oamenii care nu pot aduce pacea în inima lor, cu atât mai puțin pot aduce pacea în țară. Oamenii care nu pot vedea lumea în ei, cu atât mai puțin se pot vedea pe ei înșiși în lume. Oamenii care nu pot fi părtași la durerea altuia, cu atât mai puțin pot fi părtași la bucuria altuia.

127^{DEPĂRTARE}

Toate lucrurile ține-le la depărtarea cuvenită, numai sufletul apropie-l cât mai mult de Dumnezeu.

Dacă torni apă peste foc, nu vei mai avea nici apă, nici foc. Dacă dorești cele ale altuia, le vei urî pe ale tale și pe amândouă le vei pierde. Dacă te apropii și de servitoare și de soție, nu vei mai avea nici servitoare, nici soție. Dacă bei adesea în sănătatea altuia, o vei pierde pe a ta. Dacă numeri mereu banii altuia, vei avea tot mai puțini. Dacă numeri mereu păcatele altora, ale tale se vor înmulți.

Dacă gonești și prinzi vulpea, îți vei lua înapoi găina; însă dacă gonești și prinzi ursul, nu vei lua înapoi nici stupul, și nici măcar tu nu te vei mai întoarce.

128^{OPRELIȘTEA VIRTUȚII}

Mulți cred că dacă ar fi trăit în alte împrejurări ar fi fost oameni mai buni. Bogatului i se pare că opreliștea virtuții este bogăția, săracului - sărăcia, învățatului - știința, celui simplu - simplitatea, bolnavului - boala, celui sănătos - sănătatea, bătrânului - bătrânețea, iar tânărului - tinerețea. Însă aceasta e doar o închipuire și o recunoaștere a înfrângerii morale. Ca și când un ostaș nevolnic ar căuta să se mângâie: „În acest loc voi fi biruit, să fiu trimis altundeva și voi fi viteaz!” Ostașul adevărat este întotdeauna viteaz, fie că rămâne la locul său, fie că este răpus. Dacă Țarul Lázăr ar fi dat bir cu fugiții din Kósovo, ar fi fost socotit un înfrânt; însă pentru că a rămas la locul său până la sfârșit și a căzut, este socotit biruitor.

Adam în Rai și-a pierdut credința; Iov în groapa de gunoi și-a întărit credința. Prorocul Ilie niciodată n'a spus: „Foamea mă împiedică să ascult de Dumnezeu!” Nici Împăratul Davíd n'a spus: „Coroana mă împiedică să ascult de Dumnezeu!”

GÂNDURILE
129-151

129 CREDINȚA - TEMELIA DRAGOSTEI

Credința este temelia dragostei. Veghează neîncetat să ții credința, veghează neîncetat ca sămânța dragostei pe care credința o poartă în sine să crească și să-ți aducă bucurie! Deoarece credința singură, fără dragoste, ar rămâne rece și tristă. Când dragostea se răcește în tine și nu mai crește, și nu aduce rodul bucuriei, ține-ți credința și așteaptă! Ține-ți credința cu orice preț! Și așteaptă, chiar și mai mulți ani, până ce dragostea va răsări din credință. Dacă pierzi dragostea ai pierdut mult, dar dacă pierzi și credința ai pierdut totul. Dacă pierzi dragostea, ai pierdut rodul pomului, însă dacă pierzi și credința ai tăiat pomul. Dacă într'un an țarina nu rodește, stăpânul răbdător își lucrează țarina cu îndoită trudă, ca să rodească anul viitor. Vecinii îl îndeamnă să vândă țarina, dar el tace și lucrează. Când nici anul viitor țarina nu rodește, stăpânul răbdător o lucrează cu întreită trudă. Vecinii îl îndeamnă și mai mult să o vândă, dar el tace și lucrează. Iar când în al treilea an țarina îi rodește din belșug, bucuria stăpânului este întreită. Atunci vecinii tac, iar el se bucură! Dar dacă ar fi vândut țarina în cel dintâi an, cum s'ar mai fi bucurat?

130 LEGILE FIRII

Niciodată nu s'a vorbit atât despre legile firii ca în timpul nostru, niciodată oamenii nu s'au simțit mai înrobiți de aceste legi ca în timpul nostru. Desele revoluții și războaie – dovadă a celor spuse – sânt ca niște buboale stoarse cu verigi de fier. Desele revoluții și războaie, facerile de rău și sinuciderile sânt dezmințirea cea mai limpede a tuturor cuvântărilor oamenilor de azi despre libertate și progres. Nicicând nu s'a propovăduit atât respectul legilor firii ca în timpul nostru. Însă de ce nu îndrăznește nimeni să propovăduiască *dragostea* față de legile firii? Fiindcă toți oamenii ar simți dezgust față

de o astfel de propovăduire. Iar oamenii duhovnicești știu că legile firii sânt doar slugi ale dragostei veșnice și că omul este mai de preț decât legile firii. Oricât de mult s'ar socoti respectul a fi o virtute, e totuși o virtute mai mică decât dragostea. Și când această virtute mai mică se cere față de un lucru așa de mare precum legile firii, atunci unde și cât de mare este obiectul celei mai înalte virtuți, al dragostei? Obiectul dragostei este acolo unde legile își pierd puterea și de unde își primesc puterea.

131 CUVÂNTUL DRAGOSTE

Dumnezeu a dat oamenilor cuvântul *dragoste*, ca să numească cu acest cuvânt legătura lor cu El. Când oamenii întrebuițează rău acest cuvânt și îi schimbă menirea, și încep să numească cu el legătura lor cu pământul, atunci acest cuvânt slăbește în legătură cu Dumnezeu. Cuvintele își pierd puterea tainică și dumnezeiască dacă sânt rău întrebuițate, și ajung ca și moarte. Ca un pom din miazănoapte sădit la miazăzi, care se veștejește și se usucă.

132 RĂPIREA DE LA NATURĂ

Când oamenii răpesc cu sete aurul naturii, ea le dă otravă sub chipul aurului. Când oamenii răpesc cu sete cunoașterea naturii, ea le dă jucării în locul adevăratei cunoașteri. Dar când oamenii cer cu smerenie și în numele lui Dumnezeu, în numele Stăpânului naturii, ceea ce le este de trebuință, natura le dă ceea ce cer.

Mama înțeleaptă îi dă copilului ei tot ce-i cere, după trebuință. Însă când cere ceva numai din simplă curiozitate, atunci mama îi dă o jucărie oarecare în schimbul a ceea ce a cerut el. La fel se poartă și Înțelepciunea lui Dumnezeu cu oamenii.

133 OPTIMISM

Lumea aceasta este mai rea decât toate lumile pe care omul le poate îndura omenește. Lume mai rea decât ea nu este pentru oameni, ci doar pentru draci. Toți oamenii simt că e așa, însă fug de acest simțământ ca și înotătorul nepriceput, care, speriat de adâncimea mării, se întoarce cu spatele la mare și înoată spre țărm, în apă mică. Toți oamenii simt că e așa, și de aceea îi bănuiesc pe optimiștii ușuratici de amăgire. Și, într'adevăr, este mai multă amăgire decât optimism curat la cei ce privesc bucuroși la această lume, dar socotesc moartea drept punct al vieții noastre.

Singurul optimist lipsit de amăgire este cel ce are bărbăția să recunoască toată grozăvia acestei vieți, dar și pătrunderea să privească moartea nu ca pe un punct final, ci ca pe o virgulă a vieții noastre, o virgulă după care ni se va da o foaie curată, pe care nu se va mai scrie cu sânge și lacrimi, ci cu razele de aur ale luminii și bucuriei dumnezeiești.

134 DEASUPRA PRĂPĂSTIEI

Așa cum copiii fără griji nici nu bănuiesc lupta cea aprigă a vieții în care se zbate lumea din jurul lor, așa și mulți oameni mari nu bănuiesc, asemenea copiilor, apriga luptă duhovnicească pe care o poartă Hristos, cu oastea sa de îngeri și sfinți, împotriva puterilor întunecate din lume. Numai despre omul duhovnicesc se poate spune că a trecut de vremea copilăriei, oricât de mare copil ar fi el în alt înțeles. De aceea, omul duhovnicesc, privind, vede omenirea așa cum maica își vede pruncul său cel nepriceput înconjurat de primejdii grozave. Și așa cum adesea copilul nu înțelege sfaturile și mustrările părinților, care, cu ochi veghetor, își veghează copilul de primejdii, tot așa multora dintre oameni li se par fără noimă sfaturile și mustrările celor duhovnicești – deoarece pentru mulți rămân

mereu nevăzute și de necrezut vederile oamenilor duhovnicești și prăpastia nevăzută deasupra căreia dorm.

135 OPTIMISM ȘI PESIMISM

Numai deslușirea optimistă a ghicitorilor vieții poate mulțumi sufletul omului. Orice câine flămând are o filosofie pesimistă. Dar nevoitorii Creștini flămânzi s'au ținut de deslușirile optimiste și pozitive ale ghicitorilor vieții. Demnitatea omului stă tocmai în a se ține întotdeauna de optimism, neluând în seamă starea lui în lumea aceasta. Ziua, fiecare zi, și noaptea, fiecare noapte, tăgăduiesc optimismul, însă razele tainice din lumea de dincolo îl întrețin și îl înflăcărează. Optimismul ori pesimismul unui om nu e legat de sațietatea ori foamea lui, ci de numărul și calitatea lumilor pe care le pătrunde cu viziunea sa. Cine vede numai această lume materială și nici o altă lume, fie de-i sătul ori flămând, negreșit e pesimist. Dar cine vede mai multe lumi, mai bune decât aceasta, acela nu poate să nu fie optimist, fie că este sătul ori flămând.

136 INTELECTUALITATE

Dezvoltarea intelectuală a unui om este cea mai ușoară, cea mai rapidă și – când se desparte de înălțarea minții la cele de Sus, de curăția inimii și a sufletului – cea mai primejdioasă. Este cea mai ușoară fiindcă ține numai de mulțimea impresiilor prinse de simțuri, și de ordonarea și combinarea lor rațională. Pentru dezvoltarea intelectului nostru avem cinci simțuri, iar pentru dezvoltarea celorlalte trei pătrimi din om, avem patru Evanghelii. Pentru a ajunge intelectuali, ne stau la îndemână mii de dascăli, iar pentru a ajunge oameni desăvârșiți, ne este la îndemână Însuși Hristos. A spune: „sânt intelectual” este același lucru cu a spune „sânt o pătrime de om.” De aceea numele de „intelectual” este neomenesc și o învinuire a propriei persoane.

137° LUME MAI BUNĂ

Dumnezeu este marele bogat care joacă în această lume rolul marelui sărac. El îngăduie tuturor făpturilor sale să se îmbogățească cu ceea ce vor și astfel să pară mai bogate ca El.

Însă oamenii duhovnicești, al căror duh este treaz spre vederea lumilor mai înalte și mai bune, se simt săraci, cu toată bogăția acestei lumi, și știu fără îndoială că îi așteaptă o bogăție mai de preț și mai trainică în acele lumi mai înalte și mai bune, unde Dumnezeu se vădește a fi marele bogat. Ziditorul este atât de milostiv și de oameni iubitor încât, dacă nu ar fi zidit dintru început o lume mai bună decât aceasta, ar zidit-o acum doar din pricina dorinței fierbinți a milioanelor de făpturi omenesti care au plătit și plătesc prețul acelei lumi. Iar duhurile cele mai înalte, cei mai înflăcărați iubitori de Dumnezeu nu râvnesc după nici o lume zidită, ci după Cel ce zidește lumile.

138^{CULTIVAȚI} NEMURIREA

Cultivați, fiilor, nemuirea din voi înșivă! Deoarece nemuirea nu este ceva ce va veni, ci este neîncetat în noi și la sfârșit va ieși la lumina zilei în toată frumusețea ei.

Moartea va veni să nimicească nu nemuirea noastră, ci ce este muritor în noi. Moartea neconținut gătuie ce este muritor în noi, până ce izbutește să-l înăbușească deplin. Nemuirea înviază neconținut nemuirea în noi, până ce izbutește s-o învie deplin. Moartea are putere asupra a ceea ce este al ei în noi; nemuirea, asupra a ceea ce este al ei. Nici o parte a ființei și a vieții nemuritoare din noi nu se supune vreodată morții. Ființa și viața noastră nu sânt supuse morții, însă ele ne pot fi luate dacă le purtăm cu nevrednicie – așa cum apa trece prin dealul de calcar, neputând rămâne acolo! De aceea cultivați, fiilor, cu mare luare-aminte nemuirea din voi și bucurați-vă! Încă o clipă sau două, și vă veți afla în veșnica și dulce sa grijă.

139 ÎNFLĂCĂRARE ȘI FANATISM

Înflăcărarea e foc, dar și fanatismul e foc. Însă cea dintâi este foc fără fum, iar al doilea este foc fumegător. Înflăcărarea înseamnă omul întreg adunat și pornit la drum, fără a privi înapoi. Când mintea judecă, inima îndrăgește și sufletul vrea, atunci omul se întregește și, cu puterile adunate, pornește la fapte mari. Un astfel de om adunat și întregit este o mare putere în această lume, chiar mai mare decât crede el că este. Înflăcărarea este iubitoare de oameni. Când în inflăcărarea unui om se ascunde ură împotriva unora, aceasta nu mai este inflăcărare, ci fanatism. Când se arde primăvara o grămadă de gunoi, de dedesubt se ivesc șerpilor deșteptați. Așa este și fanatismul! Înflăcărarea este totdeauna o putere care zidește și făurește. Toate marile organizații sociale, toată marea artă, toată poezia înaltă, toate mișcările pur omenești și aducătoare de izbăvire – toate sânt făurite cu însuflețire. Niciodată nu trebuie uitat că nu poate fi inflăcărare fără iubire de oameni. Fanatismul se arată în întreaga lui putere în trei cazuri: în politica de partid, în revoluții și în războaie. Cum se deosebește ziua de noapte, așa se deosebește inflăcărarea de fanatism. Cea dintâi este cârmuită de dragoste și zidește; al doilea este cârmuit de ură și dărâmă. Cea dintâi este sobornicească, a-toată-lumea, al doilea este exclusivist, sectar. Unui fanatic îi lipsește întotdeauna ceva; când mintea, când inima. Înflăcăratul este totdeauna un om întreg. Ia seama, suflete, să nu te știrbești și inflăcărarea ta să nu se preschimbe în fanatism!

140 CÂND VORBEȘTE BISERICA

Când toți vorbesc, Biserica nu poate da cuvânt. Când soarta se încruntă, amuțind toate limbile, atunci Biserica ia cuvântul; atunci numai singură Biserica poate să vorbească și îndrăznește să o facă.

141 CREDINȚA ÎN VIAȚĂ

Zi de zi oamenii trăiesc și comunică între ei mai mult prin credință decât prin orice altceva.

La restaurant, omul ia masa cu credința că în mâncare nu se află otravă; doarme în așternut cu credința că sub pernă nu se află scorpioni; primește banii la piață cu credința că nu sânt falși; cumpără chibrituri de la băcănie cu credința că nu sânt umede; plătește șareta cu credința că birjarul îl va duce acolo unde trebuie; călătorește pe calea ferată cu credința că mecanicul este întreg la mine și nu se gândește la sinucidere. Țăranul seamănă grâu cu credința că sămânța va încolți; ciobanul își mână turma la pășune cu credința că iarba nu s'a uscat peste noapte. Femeia se grăbește cu ulciorul la izvor cu credința că din el încă curge apă. Școala dăinuiește pe temelia credinței învățăcelului în învățător. Statul dăinuiește pe temelia credinței cetățeanului în cetățean și în autoritate. Căsătoria dăinuiește pe temelia credinței în bună-voirea amânduror părțile. Prietenia dăinuiește pe temelia credinței în sinceritatea amânduror părțile. Peste jumătate din viața noastră pământească, din comunicarea cu oamenii și cu natură este întemeiată pe credință. Jumătate din cunoașterea noastră cea mai bună este credință curată.

142 LIBERTATEA

Dacă dorești libertatea, încearcă mai întâi să te dezrobești de tine însuși. Dacă pentru cunoaștere, legea de căpătâi era „cunoaște-te pe tine însuși,” atunci pentru morală legea de căpătâi este „dezrobește-te de tine însuși!”

Dacă vrei să ajungi la libertate prin revoluție, pornește mai întâi o revoluție împotriva ta însuși, și te vei încredința că toate celelalte revoluții sânt de prisos. Dacă vrei să ajungi la libertate prin război,

pornește mai întâi război împotriva ta însuși; și, dacă vei duce acest război la bun sfârșit, te vei încredința că toate celelalte războaie sânt de prisos.

Zici, nu-i așa, că dorești libertatea? Atunci trebuie să stai alături de Dumnezeu, împotriva ta însuși și împotriva lumii. Mai întâi împotriva ta, de vreme ce în tine se află cel mai însemnat câmp de luptă împotriva lumii. Dacă vei birui lumea aici, în tine însuși, pe cel mai însemnat câmp de luptă, atunci ai biruit-o pe toate fronturile. Iar dacă o biruiești pe toate fronturile fără să o biruiești și în tine însuși, ea va rămâne neînfrântă în cea mai însemnată cetate a sa!

Dacă nu te biruiești pe tine însuși, cu toate celelalte străduințe ale tale, nu vei reuși decât să sari dintr'o temniță în alta, dintr'o colivie în alta. Nici libertatea socială, nici libertatea națională, nici libertatea statală, nici libertatea internațională, fără libertatea de sine, nu sânt nimic altceva decât numele amăgitoare și mincinoase ale felurilor temnițe, ale felurilor colivii.

Dezrobește-te de tine însuși și vei fi afară din toate temnițele și coliviile. Când cel închis vrea să fugă din temniță, nu se trudește să dărâme mai întâi zidurile din jurul închisorii, ci zidul propriei sale celule.

143 CONȚINUTUL ISTORIEI

Conținutul principal al istoriei omenirii este rezolvarea și întocmirea legăturilor oamenilor cu Dumnezeu. Tot ce rămâne sânt episoade și trăsături de mai mică însemnătate.

Perioadele istoriei omenirii înfățișează fluxul sau refluxul omului față de Dumnezeu. În vremea fluxului, marii artiști își găseau inspirația în Dumnezeu, în vremea refluxului, marii artiști își găseau inspirația în natură. Acestea se pot numi artă de primă mână și artă de mână a doua. Arta cea dintâi este mai mult bărbătească și

dramatică; a doua, mai mult feminină și lirică. Când tatăl lipsește, atunci mama primește oaspeții și întreținându-se cu ei, le spune ce a auzit de la tatăl. Fiecare reflux, adică fiecare alunecare de la contemplarea lui Dumnezeu la contemplarea naturii, înseamnă încopilărirea oamenilor. Fluxul este sănătate duhovnicească, refluxul este boală duhovnicească. Firesc este ca omul matur să părăsească atracția dulceagă a naturii, a firii, și să-și iuțească pașii către tărâmul înalt al celor mai presus de fire, către împărăția adevărată a lui Dumnezeu. Precum spune un poet persan:

„Pruncul micuț și neputincios se ține de fusta mamei sale. Însă când crește și se face mare El merge în rând cu tatăl său.

Și, iată, tu te ții așa tare de mama ta: De corpurile și elementele firii, Încât, crescut mare, nu te mai alături Tatălui tău cel preaînalt.”

Sa'ad Uddin Mahmud Shabestari: „Secret Rose Garden” (John Murray, 1920)

Se cuvine să ne aducem aminte de întâmplarea cu Iisus cel de 12 ani, când Maica sa l-a găsit în Biserică, după multă căutare și rătăcire.

- Pentru ce mă căutați? i-a întrebat Hristos. Oare nu știți că întru cele ale Tatălui meu mi se cade a fi?

144 ÎNCREDERE

Încrederea valorează mai mult decât capitalul, spune negustorul. Încrederea în steaua polară valorează mai mult decât cunoașterea drumului, spune corăbierul.

Cu încredere și tu, prietene, îmi întinzi mâna, iar eu, oarecum, te conduc. Însă, într-o clipă, omul poate să moară, și negustorul să fie păgubit. Steaua polară poate, într-o clipă, să se ascundă în dosul unui nor negru, și corăbierul să se rătăcească. Iar eu, prietene, sânt un pumn de praf, pe care, într-o clipă, vântul morții îl poate împrăștia. Oare cine te va conduce de la mormântul meu mai departe? Cărei

călăuze te vei încredința atunci? Dăruiește-ți încrederea atunci, ca și acum, lui Iisus Hristos, Cel ce a risipit moartea ca pe-un pumn de praf. El este prietenul care nu moare și deasupra căruia nu se poate așeza nici un nor negru.

145 SLUIREA LUI DUMNEZEU ȘI A OAMENILOR

Slujirea lui Dumnezeu este în același timp slujirea oamenilor; slujirea oamenilor este în același timp slujirea lui Dumnezeu. Noi nu putem să slujim cu adevărat lui Dumnezeu fără ca prin aceasta să slujim oamenilor; nici nu putem sluji cu adevărat oamenilor fără ca prin aceasta să slujim lui Dumnezeu. Când ardem înaintea lui Dumnezeu ca o lumânare de jertfă, noi și atunci luminăm oamenilor; iar când ardem în temniță și luminăm celor închiși ca o lumânare de ceară, noi și atunci sântem lumină de jertfă înaintea lui Dumnezeu.

146 SINGURĂTATEA

De ce oare toate sufletele mari își aflau desfătarea în singurătate? Deoarece au iubit prietenia cu Dumnezeu, o prietenie netulburată, cu Cineva mai mare decât ei. În singurătate îl năpădesc pe om toate problemele mari ale vieții, ale căror temelii cuprind întregul pământ și ale căror culmi se pierd în ceața veșniciei și a nemărginirii. Deși omul nu le poate dezlega, el simte totuși o înfricoșată mulțumire că stă între uriași de neînfrânt. Problemele dezlegate și tainele descoperite sânt disprețuite de oameni, întocmai cum sânt disprețuiți niște vrăjmași înfrânți. De aceea, sufletul cel mare caută singurătatea – caută, adică, tovărășia celor mai mari decât el, tovărășia tainelor nedescoperite, a problemelor nedezlegate, tovărășia tuturor tainelor uriașe, care, toate, se strâng laolaltă în jurul tainei celui Preaînalt.

147 TĂCERE

Tăcerea a fost iubită de toate sufletele mari, deoarece au simțit adânc adevărul acelei zise din popor: „vorba bună e de-argint, iar tăcerea-i de aur.” Orice om cugetător a cunoscut, prin sine însuși, că el nu-i ceea ce spune despre sine, ci ceea ce tăinuiește. Nu ceea ce tăinuiește dinadins, ci ceea ce tăinuiește din nevoie, pentru că este de negrăit. Discuțiile noastre în societate sânt ca mărunțișul de bani cu care ne răscumpărăm pe noi înșine, pe câtă vreme banul cel scump rămâne în noi, nearătat. Sau: noi ne înfățișăm societății prin fotografii făcute în pripă, pe câtă vreme adevăratul nostru chip duhovnicesc rămâne în noi, nearătat. De altfel, toate stihile mari sânt tăcute, și Însuși Dumnezeu mai tăcut decât toate; pe câtă vreme toate fapăturile mici sânt gălăgioase. Ce minune este, așadar, că toate sufletele mari sânt tăcute?

148 EVA ȘI MARIA

Pentru noi, Eva și Maria înseamnă de fapt înțelepciunea trupească și înțelepciunea duhovnicească. În cântările bisericești auzim: „femeia s’a făcut pricină suferinței, femeia s’a făcut și pricină mântuirii.” Eva a dorit mai mult decât ce puteau să-i dea soțul ei și Dumnezeu fără să o primejduiască. Și, împreună cu diavolul, a sărit în prăpastie, trăgând după sine întregul Rai. Această prăpastie este istoria. În mijlocul acestei prăpastii a patimilor arzânde, unde pomul ispitei s’a înmulțit ca viermele, Maria și-a înălțat sufletul său mult deasupra istoriei și l-a logodit cu Duhul Sfânt. Roada jocului Evei cu diavolul a fost întâiul ei născut, omul ucigaș. Roada logodnei Mariei cu Duhul Sfânt a fost întâiul ei născut: omul-Dumnezeu. Eva a întors roata vieții în jos, iar Maria a îndreptat-o în sus. Întreaga tragedie a Evei și a Mariei nu ar avea nici pentru mine, nici pentru tine, prietene, neapărat o însemnătate,

dacă n'ar fi întocmai înfățișarea tragediei sufletului nostru!

149 IARĂȘI DESPRE EVA ȘI MARIA, PUȚIN ALTFEL

Iarăși, Eva și Maria! Din punct de vedere psihologic, Eva și Maria reprezintă sfâșierea noastră sufletească de căpătâi. Între ele este o luptă pe viață și pe moarte, și această luptă o purtăm în lăuntru din leagăn până-n mormânt. Pentru ce se luptă Eva și Maria în noi? Pentru țarina sufletului nostru. Întrebarea este: care dintre ele va cuprinde întreaga țarină? Nu se poate spune că Eva reprezintă natura noastră instinctivă, iar Maria, pe cea conștientă – ci instinctul și conștiința pervertită o reprezintă pe Eva, iar instinctul și conștiința dumnezeiască, pe Maria. De partea Evei se află duhul necurat, de partea Mariei Duhul Sfânt. Și înaintea ta, omule, se ridică zilnic o întrebare mare cât cosmosul și lungă cât istoria lumii: cui vei veni în ajutor, femeii care te trage în prăpastie sau femeii care te înalță în Rai? Femeii care s'a logodit cu diavolul sau femeii care s'a logodit cu Duhul Sfânt? Femeii care vrea să nască un ucigaș sau femeii care vrea să nască pe Dumnezeu? Într'un cuvânt: femeii sau fecioarei? Fii viteaz și ajută fecioarei! Nu te asemeni soției necredincioase a banului, care îi dă un fier puternicului vlah Alia pentru a-l ucide pe Strahinici Banul!¹

1. Personaje din poemul epic medieval Sârbesc „Banul Strahinici.” (n.red.)

150 RĂSĂRITUL ȘI APUSUL

Apusul trăiește în zbucium, Răsăritul în resemnare. Apusul ronțăie neîncetat din Pomul Cunoașterii, dar se simte că tot mai flămând de cunoaștere. Răsăritul stă sub Pomul Vieții, însă nu se poate întinde să-i culeagă roada. Apusul ține la organizare, Răsăritul la organism. Apusul întocmește neobosit lucrurile din afară, în vreme ce însușirile lăuntrice îi pier una după alta; Răsăritul cultivă neobosit însușirile din lăuntru, în vreme ce lucrurile din afară cad și se prăpădesc. Apusul clădește înfricoșate turnuri babilonice, însă, pentru că sânt clădite din piatră necioplită și totdeauna înclinate, ele se dărâmă repede; Răsăritul cioplește cu sudoare piatră după piatră, izbutind să dăltuiască pietre nespuse de frumoase, dar nu este în stare să zidească din ele o clădire.

În Apus se cultivă lucrurile, și lucrurile strălucesc, dar omul se sălbăticește din ce în ce mai mult și se acoperă de întuneric; în Răsărit, se cultivă câțiva oameni și câțiva dintre ei strălucesc, dar lucrurile stau în sălbăcie și cresc în ciulini.

Apusul crede-n primul rând în lucrarea omului, într'al doilea rând în lucrarea lui Dumnezeu și-n al treilea rând în Dumnezeu; Răsăritul crede în Dumnezeu, dar disprețuiește lucrarea lui Dumnezeu și înlătură lucrarea omului. De aceea Apusul nu are unitate, nici nu poate ajunge la unitate, pentru că unitatea este numai în Dumnezeu; și de aceea Răsăritul are unitate lăuntrică, dar nu vrea o împărtășească cu cele dinafară. De aceea activitatea Apusului se preschimbă așa de des în război, iar pacea Răsăritului în resemnare.

Dar pentru ce se întâmplă toate acestea? mă întrebi. Pentru că

2. Sfântul Nicolae nu se referă la Răsărit și Apus ca poli ai Europei, ci mai cu seamă ca poli ai lumii: Orientul Apropiat, Mijlociu și Îndepărtat, pe de o parte, și Occidentul European și American, pe de alta. (*n.red.*)

Apusul nu și-L poate însuși pe Hristos, iar Răsăritul nu și-L poate însuși pe Iisus. Cu alte cuvinte, pentru că Apusul îl prețuiește pe om și nu-L prețuiește pe Dumnezeu, în vreme ce Răsăritul Îl prețuiește pe Dumnezeu, dar nu-l prețuiește pe om.

De aceea Apusul trăiește în zbucium, iar Răsăritul în resemnare. Iar Iisus Hristos întinde amândouă mâinile să cuprindă într-o îmbrățișare Răsăritul și Apusul, dar nu poate; nu poate îmbrățișa Răsăritul din pricina nirvanei, nici Apusul din pricina săbiilor.

Iată, Răsăritul și Apusul sânt în sufletul tău. Zbuciumul și resemnarea sânt seminte în aceeași arie. Pomul Cunoștinței și Pomul Vieții cresc unul lângă altul. Răsăritul și Apusul se ciocnesc în fiecare om. Nu reprezintă o vecinătate, ci un duel. Dacă Răsăritul și Apusul ar reprezenta vecinătatea și nu duelul, atunci pacea ar domni în om și-n lume; zbuciumul și resemnarea ar fi înlocuite, atunci, cu puterile bune. Cunoaște Pomul Vieții, și te vei vindeca de bolile Apusului și ale Răsăritului, și vei fi un om sănătos și întreg. Iar omul sănătos și întreg este optimist. Atunci lucrarea și credința – opusul bolilor amintite – vor înflori peste gunoiul zbuciumării și al resemnării.

151 ÎNTRE OM ȘI DUMNEZEU

Cu cât omul este mai aproape de Dumnezeu, cu atât Dumnezeu îi pare mai mare, iar omul mai mic; cu cât omul este mai departe de Dumnezeu, cu atât Dumnezeu îi pare mai mic, iar omul mai mare. Este o depărtare între om și Dumnezeu unde omul se face nevăzut, iar Dumnezeu rămâne; și mai este o altă depărtare unde Dumnezeu se face nevăzut, iar omul rămâne. A spune că nu este Dumnezeu nu dovedește absolut nimic despre Dumnezeu, ci arată numai măsura depărtării de Dânsul a celui ce spune că nu este Dumnezeu. Când cel ce spune că nu este Dumnezeu se întoarce

la credința în Dânsul, dovedește prin aceasta doar că depărtarea dintre el și Dumnezeu s'a micșorat.

Ca un om să poată cunoaște piramidele Egiptului este nevoie fie să îi creadă pe cei ce au fost în nemijlocita apropiere a piramidelor, fie să meargă el însuși în nemijlocita apropiere a lor. O a treia cale nu este! Tot așa, fiecare om poate să ajungă la cunoașterea lui Dumnezeu fie crezându-i pe cei ce au stat și stau în nemijlocita apropiere a lui Dumnezeu, fie silindu-se să ajungă el însuși la nemijlocita Lui apropiere. Ție îți pare de râs și jalnic cel ce spune că nu există piramide, doar pentru că el personal nu le-a văzut. Mult mai de râs și mai jalnic este însă cel ce va spune că nu este Dumnezeu, pentru că el personal nu-L simte și nu-L vede pe Dumnezeu. Mult mai de râs și mai jalnic este acesta din urmă decât cel dintâi pentru două pricini: Întâi, pentru că piramidele se pot vedea într'un singur loc din întreaga lume, pe când Dumnezeu poate fi cunoscut personal în orice loc, de-a lungul și de-a latul lumii.

A doua, pentru că de mii și mii de ori este mai mare numărul acelor oameni care L-au cunoscut personal pe Dumnezeu, decât numărul celor care au văzut piramidele.

GÂNDURILE
152-183

152 VEDEREA LUI DUMNEZEU

În nemijlocita apropiere a lui Dumnezeu și-n puternica vedere a lui Dumnezeu ca fiind Totul în toate, această lume se pierde ca și când n'ar mai fi. Aceasta au simțit-o și câteva dintre sufletele puternice din alte religii, ca Patañjali și Șankara în India, sufii Mahomedani din Persia, Plotin la Romani și alții. În Creștinism, numărul acestor suflete „în transă” este nespus de mare, mai ales în Biserica Ortodoxă a Răsăritului. În Biserica Apuseană, printre aceștia pot fi socotiți Francisc din Assisi, Tereza din Ávila, Madame Guyon. Cu ce s'ar putea asemana această vedere, această vedere a lui Dumnezeu în toate cele ce sânt în cosmos? Cu privirea la Soare prin sticlă, în vreme ce sticla rămâne nevăzută. În timpul unei puternice vederi a lui Dumnezeu, înfricoșat - mai întâi înfricoșat -, săracul om Îl întreabă pe Dumnezeu: „Unde mă voi duce dela Duhul tău? Și dela fața ta unde voi fugi?” (Psalmul 139)¹

1. Trebuie menționat aici că această scriere a Sfântului Nicolae Velimirovici este una timpurie, din prima sa perioadă literară și duhovnicească; el a revenit și a îndreptat ulterior, în alte scrieri ale sale, multe puncte de vedere exprimate în tinerețe, printre care și acesta. De altfel, Sfântul Ioan Scărarul ne învață că smerenia, fără de care este cu neputință vederea lui Dumnezeu, este criteriul ultim al Ortodoxiei: „E cu neputință să iasă foc din zăpadă. Dar e mai cu neputință să se afle smerita-cugetare la eterodocși. Virtutea aceasta e a ortodocșilor, dar și a acestora, numai dacă sunt curățiți.” (Scara XXV, 32; p. 307) După cum scrie un sfânt Rus contemporan, episcopul Ignatie Briancianinov, nevoița romano-catolică este stăpânită de un duh de „părere de sine” și o „patimă a dulceții,” căzând în ceea ce se numește în limbaj ascetic „înșelare” sau „rătăcire”: „Din experiențele înfățișate, se vede că nici unul din cei

153 A FI LINIȘTIT CA ADÂNCUL MĂRII

Lasă valurile vieții să spumege în jurul tău ca o mare furtunoasă, dar tu stăruiește în a rămâne cu sufletul liniștit ca și adâncul mării.

Un comandant privea cu sânge rece la oastea lui în timpul luptei – când în atac, când în apărare. Când aghiotanții, îngroziți, i-au făcut cunoscută cumplita înfrângere, el nu s'a tulburat deloc. „Cum adică?”, l-au întrebat mai târziu. Iar el le-a răspuns: „Când m'a născut mama mea, eu n'am știut nici de înfrângere, nici de biruință. Pentru ce, ca om matur, să nu pot păstra ținuta pe care am avut-o când eram doar un prunc?” Sau acel cuvânt asemănător, al Dreptului Iov: „Gol am ieșit din pânțelele maicii mele, gol mă voiui și întoarce acolo.” (Iov 1:21)

O mamă și-a certat fiul că a călătorit trei ani prin lume: „Ți-ai părăsit

înșelați nu s'a socotit pe sine nevrednic de vederea îngerilor, așadar a recunoscut în sine o oarecare vrednicie. Nici nu poate cugeta astfel despre sine omul trupesc și sufletesc.” (Despre înșelare, II) Iar un alt fericit părinte Rus contemporan, Arhimandritul Sofronie de la Essex, ucenic al Sfântului Siluan Athonitul, ne previne că există mai multe feluri de lumină nematerială, care pot fi lesne confundate de cei neîncercați duhovnicește cu vederea lui Dumnezeu ca Lumină: „Mi-a fost dat să trăiesc mai multe feluri de lumină și de lumini: «lumina» insuflării artistice, care izvorăște din frumusețea lumii văzute, «lumina» contemplării filosofice, care se preschimbă într'o experiență mistică; să adăogim aici și «lumina» cunoașterii științifice, a cărei vrednicie este întotdeauna neapărat relativă; am fost ispitit și de arătări luminoase aduse de duhurile vrăjmașe.” (Vom vedea pe Dumnezeu precum este) Tot el ne spune că „minte ațintită asupra problemelor metafizice își

casa și te-ai dus să rătăcești prin lume!” „Te înșeli, mamă,” i-a răspuns fiul; „picioarele și ochii mei au rătăcit prin lume, însă eu, în tot răstimpul acestor trei ani, am petrecut cu tine sub acest acoperământ.”

Vântul poate să îndoiaie stejarul oricât ar vrea, rădăcina stejarului va rămâne însă liniștită. Stejarul este adânc înfipt cu rădăcinile sale în pământ, și aceasta îl izbăvește de toate vânturile. Tot așa trebuie și tu, cu sufletul tău, cu rădăcina sufletului tău, să te înrădăcinezi adânc în Dumnezeu, și numai Acesta te poate izbăvi de toate valurile și îndoielile primejdioase.

154 CINE POATE LUMINA MORMÂNTUL?

Întreaga lumină din cosmos de s'ar strânge într'un soare, tot n'ar putea lumina taina unui mormânt.

Dimpotrivă, cu cât este mai multă lumină în jurul nostru, cu cât sânt mai multe desfătări trupești și culturale, cu cât mai mult răs și

poate pierde percepția vremii și a întinderii materiale: să iasă, cum ar fi, dincolo de hotarele lor. În anume astfel de împrejurări mi-am văzut mintea ca lumină. O astfel de stare omul o poate atinge din fire.” (op. cit.) Astfel, referirea Sfântului Nicolae la hinduși, la mahomedani și la alți necreștini nu trebuie înțeleasă ca o punere pe picior de egalitate a creștinilor cu păgânii, ci pe un plan ipostatic/personal, ca o lucrare înaltă în câțiva necreștini a descoperirii celei după fire (revelația naturală), de care amintește și Sfântul Serafim din Sarov în cunoscuta sa convorbire cu Motovilov. De altfel, în Gândul 191 se arată că filosofia hindusă nu poate fi pusă în același plan cu credința creștină, ci este o plăsmuire omenească, bazată pe o observație limitată a naturii. (n.red.)

flori, cu atât mai întunecos ni se pare mormântul. Cel mai mare pesimism în lume s'a arătat nu în săraca Palestină ori în Grecia, ci în India, țara celor mai mari desfătări trupești. Tot ceea ce face viața aceasta mai plăcută, mai luminată și mai dulce, toate acestea ascut coasa morții. Prin fereastră se revarsă asupra noastră lumina Soarelui, iar prin ușă ne bate vântul rece. Așa este viața aceasta, în care printr'o deschizătură se revarsă asupra noastră strălucirea naturii, iar prin cealaltă ne bate vântul cel rece al morții. Niște prieteni veseli mergeau pe drum, iar întregul univers, împodobit și zâmbitor, părea că ia parte la bucuria lor. Pe neașteptate, în fața lor apăru un mormânt proaspăt la marginea drumului! Se desfată omul mâncând din cel mai gustos pește și i se pare că plăcerea lui schimbă, prin desfătare, toți oamenii și lucrurile din jurul său. Deodată, se trezește cu-n os în gât! Oare a fost, oare este cineva care să poată intra în mormânt cu lumina în mână, fără să-și piardă zâmbetul vieții, cineva care să poată săvârși ceea ce nu poate acest cosmos stricăcios? Toate celelalte întrebări se strâng într'acest nod. Cercetează-i cât vrei pe oamenii înțelepți, și pe cei ce-au fost, și pe cei de acum, însă nici unul dintre ei nu te va putea ajuta să privești în mormânt păstrând zâmbetul vieții – în afară de Hristos.

155 MUCENICIA LUI HRISTOS

Întreită a fost mucenicia lui Hristos în timpul vieții Sale pe Pământ, întreită este mucenicia Lui și în cursul întregii istorii. Prima este mucenicia persoanei Sale, a doua este mucenicia faptelor Sale, a treia este mucenicia învățăturilor Sale. El a fost omorât ca „înșelător” și „necredincios,” așa și sutele de mii de urmași ai Săi au fost chinuiți și omorâți de-a lungul veacurilor. Prin ei, Hristos a fost din nou chinuit și omorât. Faptele Sale ori au fost lepădate ca și cum nu s'ar fi întâmplat, ori au fost socotite ca fiind săvârșite cu ajutorul

diavolului și al magiei. Așa a fost în timpul vieții Sale pe pământ, așa, iată, chiar și în veacul al XX-lea, faptele Sale sânt la fel socotite și judecate de către feluriți oameni și felurite grupări.

Învățătura Sa a fost osândită în Ierusalim și socotită înșelătoare, primejdioasă sau de prisos, deoarece era cuprinsă în vechea înțelepciune și-n legea veche. Și, iată, de-a lungul veacurilor, de la Celsus și împărații Romani până la criticii biblici și filosofilor zilelor noastre, până la cercetătorii (de platitudini) și gânditorii veacului al XX-lea, învățătura Sa este la fel socotită și judecată de către feluriți oameni și felurite grupări. Toate acestea s'au întâmplat și se întâmplă „precum s'a scris.” „Să nu se turbure inima voastră, nici să se spăimânteze.” Hristos nu ar fi hristosul dacă nu ar putea merge liniștit și sigur pe marea învolburată, dac-ar fi un copil care se plimbă cu luntrea pe apa liniștită.

Acestea trebuiau să se întâmple, dar vai de aceia prin care s'a întâmplat! Ei au sărit în foc ca să-l stingă, dar focul i-a înghițit și s'a aprins mai mult. Iar ca dovadă că toate acestea se vor întâmpla stă faptul că „așa s'a scris” dinainte. Adesea se aruncă zăpadă în foc, ca focul să se întărească mai puternic.

156 A FI OM, PUȚIN ESTE

Fă binele și-l îngroapă sub piatră, el își va face limbă din piatră și va vesti lumii. Dacă ești în temniță pentru dreptate, toate stelele vor străluci deasupra închisorii tale și vor lucra pentru libertatea ta. Dacă ești la spânzurătoare pentru dreptate, toate cerurile nu vor avea astâmpăr și vor lucra ca să preschimbe moartea ta în viață. „Fii om” este puțin spus. „Fiți dumnezei,” zice Sfânta Scriptură. „Fii om” este un program scurt. „Fiți dumnezei” este programul cel mai înalt. Flămânziți, nici un program nu vă va sătura, în afară de cel mai înalt.

Însetați, nici un program nu vă va adăpa, în afară de cel mai înalt. Cei ce vă șoptesc la ureche „fiți oameni,” de fapt vă șoptesc „fiți ceea ce sânteți,” dar în alt chip. Iar Dumnezeu, cu încredere în voi, vă șoptește taina cea mai înaltă și cea mai dragă: „fiți dumnezei!” Și nimic mai mult decât aceasta nu se poate spune. Dincolo de aceasta, cuvintele se pierd, iar tăcerea se face grăitoare.

157 LUPȚA LUI IACOV CU DUMNEZEU

Dacă ești om, în viața aceasta trebuie să te lupți cu Dumnezeu precum s'a luptat și Iacov. Fericit vei fi dacă Dumnezeu va birui asupra ta. Vai de tine de vei birui tu pe Dumnezeu și de vei rămâne singur pe câmpul de luptă. Deoarece atunci nu tu ai biruit, ci moartea.

158 TRĂSNETUL ȘI PARATRĂSNETUL

Când apa se evaporă și când nu se mai vede nici ca abur, atunci pare a fi cea mai lipsită de putere. Însă, chiar atunci, ea dă naștere la trăsnete. Tot așa și Hristos. Când a fost așezat în mormânt și nimicit pentru ochii oamenilor, El părea a fi cel mai lipsit de putere. Însă chiar atunci El S'a făcut trăsnet și paratrăsnet pentru istoria lumii.

159 MÂNGÂIEREA CEA MICĂ ȘI CEA MARE

Nu există pe pământ nici un cap neîncununat. Cerul înstelat atâră ca o cunună de mare preț deasupra capului fiecărui om. Însă un singur cuvânt, „Tatăl nostru,” aduce sufletului mai multă mângâiere decât acea cunună. Iată, aceeași cunună încoronează și capetele măgarilor, însă acel cuvânt nu aduce inimii măgarului nici o mângâiere.

160 RĂSFRÂNGERE DE LUMINĂ

Soarele își împrăștie strălucirea sa deopotrivă asupra pietrelor curate și a celor colbuite, dar numai pietrele curate îi pot răsfrânge strălucirea. Și Dumnezeu Își revarsă strălucirea Sa dumnezeiască deopotrivă asupra sufletelor curate și a celor prăfuite, dar numai sufletele curate Îi pot răsfrânge strălucirea.

161 NECURĂȚIA SUFLETULUI

Și cea mai mare necurăție a trupului este o nimica toată față de necurăția sufletului pângărit. Puțină apă și săpun, și toată murdăria trupului se spală: și noroiul, și duhoarea, și păduchii, și urâciunea. Dar murdăria sufletului nu se poate spăla în nici un chip, până sufletul nu se înnoiește. Pardoseala murdară se spală, fără a fi nevoie să o înlocuiești întotdeauna cu alta nouă ca să fie curată. Dar aerul necurat din cameră de nimic nu poate fi spălat, de nimic curățit; trebuie scos din cameră și înlocuit cu aer proaspăt. Tot așa este și cu sufletul. Sufletul întinat trebuie să se înnoiască, să renască, ca să ajungă curat. Când camera are fereastră, este ușor să dai aerul necurat afară și să aduci în loc aer proaspăt. Însă cum se va îmbroșta aerul în camerele lipsite de ferestre și de uși?

Sufletul care are fereastra îndreptată spre Dumnezeu, ușor se va îmbroșta, curăți, înnoi, renaște. Însă cum se va curăți sufletul întinat al celui ce nu are nici o deschizătură îndreptată spre Dumnezeu, izvorul îmbroștării și al întineririi sufletului?

162 LUPTĂTORUL DE PE CALE

Acela ce atacă cel mai mult cucerește cel mai puțin.

Acela ce se împotrivește cel mai puțin este cel mai puțin atacat.

Acela ce este aprig și însetat de slavă și bogăție cel mai mult atacă lumea aceasta, pentru care și cucerește doar valorile cele mai mici

ale ei, pierzându-și propria valoare. Omul smerit se împotrivește cel mai puțin, pentru care este și cel mai puțin atacat.

Natura nu iubește vrajbele între oameni și îi pedepsește cu molițe și foamete. Luptătorul de pe cale are ca vrăjmași nu numai oamenii, ci și natura. Și dacă săgeata venită din tufiș nu-l nimerește, o va face fulgerul din cer.

163 PRIETENUL CEL MAI SUPĂRĂTOR

Prietenia dintre un om duhovnicesc și un om trupesc este doar un pic mai plăcută și mai trainică decât prietenia dintre-o oaie și-un lup. Dacă ești un om duhovnicesc, nimeni nu-ți poate fi prieten mai supărător decât omul căruia îi place cel mai mult să vorbească despre câștigarea bogăției și despre desfătărilor trupești.

Dacă ești un om bogat și-ți place cel mai mult să vorbești despre bogăție și despre desfătări trupești, nimeni nu-ți poate fi prieten mai supărător decât omul duhovnicesc, care vorbește despre Dumnezeu și despre suflet.

Omul duhovnicesc niciodată, nici în timpul vieții și nici pe patul de moarte, nu va dori prietenia omului trupesc și nici nu se va căi vreodată că n'a urmat sfaturile acestuia. Iar omul trupesc va dori, dacă nu mai devreme, negreșit pe patul de moarte, prietenia omului duhovnicesc; pe patul morții, fără îndoială, se va pocăi că n'a urmat sfaturile acestuia.

164 BOGATUL ȘI BOGĂȚIA

Bogăția multă, în sine, nu este nici rea, nici bună. Știința multă, în sine, nu este nici rea, nici bună. Însă, în mâinile unui om rău, bogăția ajunge un rău, iar în mâinile unui om bun bogăția ajunge un bun. Tot așa, în capul unui om stricat, știința ajunge otravă, iar în capul unui om bun, știința ajunge doctorie.

165 PRIETENIE ȘI VRĂJMĂȘIE

Omul nu poate urî niciodată un vrăjmaș neștiutor la fel cât un vrăjmaș imoral. Vrăjmașul din neștiință nu este niciodată atât de respingător ca vrăjmașul din răutate. Ne facem vrăjmași unui om atunci când îi cunoaștem însușirile rele, dar nu-i cunoaștem însușirile bune. Ajungem prieteni unui om când luăm seamă la însușirile lui bune, dar le întrevădem pe cele rele.

Tăria prieteniei ori a vrăjmașiei noastre față de oameni nu ține, așadar, de ceilalți, ci de noi înșine, de cunoașterea și de pătrunderea noastră.

166 DUHUL ÎMPOTRIVIRII

Oricine se împotrivește legii lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească și legii naturale și sociale.

Oricine se împotrivește voii lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească voii oricui. Oricine se împotrivește autorității lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească autorității oricui. Oricine se împotrivește dragostei lui Dumnezeu va începe în curând să se împotrivească și dragostei de mamă, de soție, de copii și de prieteni. Dragostea unui astfel de om se va preface în iubire de sine, iubirea de sine în deznădejde, iar deznădejdea este calea cea mai scurtă către sinucidere.

167 SINUCIDERE

Sinuciderea nu este scurtarea suferinței, ci prelungirea ei. Albina care fuge dintr'un stup în altul ajunge să fie disprețuită și într'unul, și în celălalt; disprețuită în stupul de unde a fugit și disprețuită în stupul unde a fugit. Sinuciderea este încercarea de a fugi din această împărăție a vieții. Însă pe un dezertor nici o împărăție nu-l primește cu brațele deschise. Uciderea este o lovitură piezișă dată vieții; sinuciderea este o lovitură fățișă dată vieții. Uciderea

arată în parte un dispreț al vieții; sinuciderea arată disprețul cel mai de pe urmă și deplin al vieții. Uciderea este atac asupra omului ca om; sinuciderea este un atac asupra vieții ca viață. Uciderea, în sine, este un fel de sinucidere, deoarece viața ta și viața aproapelui tău este viață. Dar, prin ucidere, tu vrei să ucizi o parte a vieții care se poate apăra de tine; pe când, prin sinucidere, tu vrei să ucizi o parte a vieții care nu se poate apăra de tine.

Iată, viața din aproapele tău se poate apăra de tine, însă viața din tine este cu desăvârșire lipsită de apărare înaintea ta. Iar uciderea celui ce nu se poate apăra atrage după sine pedepse și munci în toate împărățiile vieții.

168 LEGĂTURA DE PĂMÂNT

Cu cât își leagă mama mai mult copilul, cu atât mai târziu începe acesta să meargă. Cu cât alăptează mama mai mult copilul, cu atât mai târziu se învăță copilul cu mâncarea. Întocmai și omul pe care pământul îl strânge mai mult timp în îmbrățișarea sa, târziu se îndreptă către cer.

Și cel pe care pământul îl hrănește mai multă vreme cu nectarurile sale dulcele, târziu se deprinde cu hrana duhovnicească.

169 LUMI NEMATERIALE

Deschide sufletul tău pentru lumile nemateriale. Una dintre aceste lumi se îngrămădește lângă tine, cerându-ți ajutorul. O altă din aceste lumi îți dă ajutor. Nu o înlătura nici pe una, nici pe cealaltă. Nu o înlătura nici pe una, nici pe cealaltă, deoarece și tu vei fi, azi-mâine, într-una din aceste lumi. Nu o respinge nici pe una, nici pe cealaltă, ca să te învrednicești a face parte din lumea mai bună.

170 VIAȚĂ DUPĂ MOARTE

Precum omul supraviețuiește părului tuns, unghiilor tăiate sau chiar mâinilor și picioarelor tăiate, tot așa va supraviețui și întregului său trup. Și precum norul alb se deosebește de apa înghețată, iar oțelul înroșit în foc de oțelul rece, tot așa și omul din lumea nemuritoare se deosebește de sine însuși în lumea muritoare.

171 CÂND VOM FI FERICIȚI?

Dumnezeu îi va răsplăti pe cei credincioși Lui (adică pe cei asemănători Sieși) cu fericire – și nu cu fericirea animalului, ci cu fericirea lui Dumnezeu. Dumnezeu nu va întârzia cu răsplata, dar nici nu se va grăbi. Oare țăranul așteaptă să primească rodul grâului de îndată ce-l seamănă? Sau conducătorul de care așteaptă, oare, laurii în vremea alergării? Sau corăbierul așteaptă, oare, să vadă portul în mijlocul mării? Sau stăpânul ogorului își plătește, oare, zilierii în toiul lucrului? Atunci tu, oare, pentru ce aștepti răsplată în vremea alergării, în mijlocul oceanului și în toiul lucrului? În această viață ești trimis nu să ai fericire, ci să te faci vrednic de ea.

172 FRICA DE MOARTE

Nu este pretutindeni și totdeauna aceeași frică de moarte, nici aceeași vitejie înainte de moarte.

Pentru om, cel mai greu este să moară în mijlocul unei mulțimi vesele, când aceasta se bucură de moartea lui. Aici se arată cea mai mare vitejie sau cea mai mare frică. În astfel de împrejurări mureau mucenicii Creștini, în amfiteatrele romane cele pline de veselie. Apoi, cel mai greu îi este omului să moară atunci când i se pare că doar el moare, dar tot restul lumii rămâne în viață. Mai ales când, pe lângă aceasta, prietenii plâng în jurul lui! Omul simte atunci frica de

moarte amestecată cu rușinea. De aceea, bărbăția lui Socrate dintr'o împrejurare asemănătoare a rămas atât de adânc întipărită în istorie. Mult mai ușor îi este omului să moară în luptă – mai greu în lupta cu o fiară, decât cu un om – când dă și primește lovituri. Și aici frica este mare, dar mai mică decât în primele două împrejurări; și aici este nevoie de vitejie ca să privești moartea în ochi, dar mai puțină decât în celelalte. Iar cea mai mică frică de moarte este în marile bătălii, unde omul sare la moarte peste morți. Și cei mai puțini viteji adevărați sânt în marile bătălii, unde se moare în mulțime. Într'un cuvânt, moartea este neînchipuit mai groaznică când rupe spic cu spic, pe câmpul larg al vieții, decât când cosește de-a valma. Dacă dorești să mori ca vitejii din primele două împrejurări, atunci ți se poate spune numai: „fii fără frică, capul tău tăiat nu se poate rostogoli nici mai departe, nici mai aproape de poala lui Dumnezeu.”

Dacă te temi de singurătatea morții, atunci ți se poate spune: „fii fără frică, în fiecare zi se dă o luptă nespus de mare în întregul cosmos, și tu mori odată cu jumătate din el. Căci precum tu sufli și răsufli aerul, tot așa întregul cosmos inspiră și expiră viața.”

173 DEOSEBIRE DE ÎNȚELEGERE

Cu cât un lucru este mai sărac în însușiri, cu atât e mai mică între oameni deosebirea de înțelegere a acestui lucru. Cu cât un lucru este mai bogat în însușiri, cu atât e mai mare între oameni deosebirea de înțelegere a acelui lucru. Și cum Dumnezeu este neasemănat mai mare și mai bogat decât toate lucrurile de pe pământ și din cer, de aceea există între oameni cea mai mare bogăție în deosebirea de înțelegere a Sa. Este ușor ca toți oamenii de pe pământ să aibă aceeași părere despre piatră ori despre vitriol; însă nu pentru toți este ușor să aibă aceeași părere despre Dumnezeu. În afară de bogăția nesecată a bunurilor sufletești și a însușirilor

puterii, slavei și măririi lui Dumnezeu, deosebirile de înțelegere a lui Dumnezeu dintre oameni vin și din pricina puterilor sufletești oșebit așezate și oșebit întărite în fiecare om de pe pământ și-n fiecare neam omenesc.

Însă nimeni nu este orb față de ființa vie și preamărită a lui Dumnezeu din pricina puținței, ci din pricina neputinței.

174 PARTIDE FILOSOFICE

Filosofia își are partidele și partizanii săi, ca și politica. Însă partizanii cinstiți și ai uneia și ai alteia se simt strâmtorați în partidul lor și caută un orizont mai larg.

Materialistul și spiritualistul ar putea asemenați cu doi microbi din corpul omenesc care ar porni la cercetarea marelui organism în care trăiesc. După ce ar trece prin toate organele din om și ar cerceta totul cu de-amăruntul, ei ar sta să adune rezultatele cercetării lor.

- Acum știm totul, ar spune microbul materialist.

- Abia acum nu știm nimic, ar spune microbul spiritualist.

- Cum să nu știm? s'ar mira primul. Acest un corp este fără margini, cu multe și felurite organe și funcții. Organele se dezvoltă din mici în mai mari; toate se dezvoltă în armonie și în legătură unele cu altele, fiecare organ în legătură cu cele din jurul său. Aici avem de-a face cu legi vădite: cea a dezvoltării și cea a mijlocirii. Unele celule ale organelor mor, iar altele se nasc în locul lor, și întregul mecanism lucrează fără întrerupere din veci în veci, purtând toate cauzele și toate scopurile în sine.

Așa ar argumenta microbul materialist. Iar microbul spiritualist ar clătina din cap și ar spune:

- Așa li se pare a fi numai ochilor tăi și-ai mei! Într'adevăr, acesta pare a fi singurul rezultat al alergării și cercetării noastre prin acest corp. Dar eu simt că deasupra tuturor acestor organe există în acest

mecanism o lume nevăzută ochilor noștri, nepătrunsă tuturor simțurilor noastre. Această lume este o întreagă împărăție de puteri mai mari decât cele pe care le-am cunoscut noi, mai strălucite, mai întinse și mai trainice decât acestea. Toate aceste puteri se adună în jurul unei puteri principale. În această lume superioară se află cauzele și scopurile acestei lumi a organelor, în care trăim eu și tu, neștiind nici cum, nici pentru ce. Această lume inferioară a noastră este doar o palidă închipuire a lumii superioare, o clipeală, un pas al ei. Închipuți-vă acum ce surpriză ar fi pentru amândoi microbii – deși, de bună seamă, mai mare pentru microbul materialist! – dacă ar putea intra în împărăția sufletului omenesc, pe cerul conștiinței omenști...

175 PIATRA PREȚIOASĂ

Veni un călugăr din pustie printre oameni și aduse cu el o legătură. Era un diamant învelit într'o frunză veștedă de smochin. Și ținea călugărul legătura în mână, iar cu glas tremurând povestea despre diamantul găsit, din frunza veștedă de smochin:

- Când o parte a acestei pietre se întoarce către făpturi și lucruri, toate făpturile și lucrurile de pe pământ strălucesc cu o frumusețe care întrece toate năzuințele și visele lor.

- Arată-ne-o! strigară oamenii.

Însă călugărul, ca și cum nu i-ar fi auzit, povestea mai departe:

- Când cealaltă parte se întoarce către morminte, ele se deschid, și morții se arată vii ca și cei vii.

- Arată-ne-o! strigară cu mai multă putere oamenii.

Însă călugărul, ca și cum nu ar fi auzit, povestea mai departe:

- Când a treia parte a acestei pietre se întoarce către lumea duhovnicească, atâta lumină strălucește din această piatră, încât și Soarele, și stelele, și toate lucrurile cele de jos și cele de sus pier ca

într'un potop, din pricina acelei lumini.

- Ah, arată-ne-o! strigară puternic și mânios oamenii.

Iar călugărul le spuse:

- Nu pot să v'o arăt. Deoarece nu poate fi scoasă din această frunză veștedă de smochin, până ce aceasta nu se va rupe.

Râseră oamenii în hohote și strigară:

- Păi această frunză este și așa uscată, și chiar să nu fie, nu prețuiește nimic față de lucrul de preț pe care-l poartă într'însa.

Călugărul deveni grav și, cu glas tremurător, le răspunse:

- Domniile voastre spuneți că această frunză veștedă de smochin nu prețuiește nimic; iar eu vă spun că ea prețuiește tot atât cât și trupul vostru față de piatra de mare preț care se ascunde într'însul.

Și, dintr'o dată, călugărul rupse frunza cea veștedă de smochin și le arătă piatra de mare preț. Și toate gurile amuțiră pentru multă, multă vreme. Și toți ochii văzură și se încredințară că povestea călugărului a fost adevăr, ba și mai mult decât adevăr, deoarece a fost și desfătare. Iar când se despărțiră, fiecare simțea că poartă în sine acea piatră minunată de mare preț pe care călugărul o găsisese în pustie. Și erau bucuroși.

176 EROUL MORAL

Nu-i așa că ceasul este un mecanism deosebit, și fiecare om trebuie să se minuneze de descoperitorul acestui mecanism?

Dar închipuiește-ți că ești întrebat: pe cine ai vrea să vezi mai degrabă, pe descoperitorul întâiului ceas sau pe mama Iugovicilor¹?

1. Personaj vestit din baladele populare sârbești, mamă a zece frați care au luptat în bătălia de la Kosovo Polie (Câmpia Mierlei), întruchipare a vitejiei mamei ce rabdă cu bărbăție moartea celor dragi. (n.red.)

Ai șovăi oare măcar o clipă cu gândul la ce să răspunzi?

Radiul este un element neobișnuit, deosebit de folositor atât în progresul activității științifice, cât și ca aplicație practică de viață. Dar pe cine ai vrea să vezi mai degrabă: pe descoperitorul radiului sau pe Jeanne d'Arc? Un compatriot de-al tău este cel mai mare electrician din lume². Un alt compatriot al tău a fost Avvacúm Diaconul³, care mergând la moarte, cu țeapa în spate, cânta: „Sârbul al lui Hristos este, și de moarte se veselește!” Așadar, pe cine ai vrea să vezi mai degrabă: pe cel dintâi sau pe cel din urmă? De ce să fi întrebat? Toți oamenii nedesfrânați de pe fața pământului, care încă au conștiință, nu se vor îndoi de ce răspuns să dea.

Orice descoperire științifică se prețuiește asemeni oricărei iscusințe sau oricărui câștig. Dar un erou moral se aseamănă unei deschideri în cerul înstelat prin care poți privi în veșnicie. El este mai presus decât orice. La prima vedere, îi tulbură pe oameni, mai apoi îi înveselește, și în cele din urmă îi luminează și-i însuflețește.

Omul de știință este asemenea unui vânător iscusit, care a luat urma și a prins vânatul. A descoperit o nouă faptă sau o nouă lege.

Dar eroul moral, ce are el a face cu lucrarea și legile naturii?

2. Este vorba de Nikola Tesla, cel mai cunoscut fizician Sârb, considerat drept unul dintre cei mai mari oameni de știință ai sfârșitului de secol 19 și începutului de secol 20. Tesla este considerat un pionier în domeniul energetic, al roboticii, balisticii, științei calculatoarelor, fizicii nucleare și fizicii teoretice. (*n.red.*)

3. Un alt personaj vestit în eposul Sârbilor, căruia i s'au făcut tot felul de făgăduințe și a fost supus la nenumărate chinuri pentru a trece la Islam, dar și-a păstrat până în sfârșit credința creștină și a murit împreună cu Starețul său, Paisie de la mănăstirea Trnava, tras pe roată de Turci, la Belgrad, pe 17 Decembrie 1814. (*n.red.*)

177 SUFLETUL NU ȘTIE DE OBOSEALĂ

- Dă-mi odihna trupului!

După o dreaptă înțelegere, aceasta înseamnă: dă-mi somnul!

- Dă-mi odihna sufletului!

După o dreaptă înțelegere, aceasta înseamnă: dă-mi-L pe Dumnezeu! Vrednic de răs este chiar și gândul că sufletul, care îi împrumută trupului din puterea sa, poate obosi așa de repede precum trupul și are nevoie să se odihnească așa de mult ca trupul.

Noaptea, sufletul lucrează ca și ziua; noaptea, el rezumă și-și mistuie lecția sa de peste zi. Noaptea, sufletul își rostește asupra omului înfricoșata sa judecată pentru toată lucrarea din ziua ce a trecut.

Pustnicii din Sfântul Munte, și îndeobște pustnicii din Răsărit, au obiceiul de a dormi mai mult ziua, iar noaptea și-o petrec în cugetare și rugăciune. Acest lucru este de căpătâi pentru sufletul lor. În liniștea și-n întunericul nopții, când încetează lucrarea simțurilor, sufletul lucrează nestingherit și mai cu spor. Dar și ziua, prin somn și rugăciune, lucrarea simțurilor omului este mărginită, ceea ce ajută iarăși la lucrarea mai liberă și mai vioaie a sufletului.

Neîntrerupta părtășie a sufletului omului duhovnicesc cu lumea nevăzută și nematerialnică face, de bună seamă, ca și visele sale să se deosebească de cele ale oamenilor trupești.

Marii rugători cunosc din cercare că sufletul nu obosește.

Iar oamenii care nu au învățat sau care s'au dezobișnuit să stea în părtășie cu Dumnezeu, prin cugetare și rugăciune, vorbesc neîncetat despre „oboseală sufletească.” Însă acea „oboseală sufletească” a lor nu este nimic altceva decât tirania hiperactivității simțurilor asupra sufletului nelucrător și îngrădit.

178 ÎNCET, DAR SIGUR

Natura este atât de domoală, încât pare că nu lucrează

nimic, dar de fapt este atât de neobosită în lucrare, de parcă în seara aceasta se pregătește să moară. Leneșul a cărui lene este izbitoare seamănă cumva cu natura, însă de fapt este cu totul deosebit de ea. Iar grăbitul a cărui grabă este izbitoare seamănă cumva cu natura, însă de fapt este deosebit de ea. „Grăbește-te încet!” au spus cei din vechime, și prin aceasta, negreșit, doreau să-i învețe pe oameni obiceiul grabei încete. Graba naturii este ascunsă, iar încetineala ei este vădită. Nu se vede cum crește iarba – până și copiii neînvățați se mânie din pricina neputinței naturii –, dar natura lucrează zi și noapte ca iarba să crească tot mai mare. Oamenii nu trebuie să bage de seamă zi de zi că tu crești sufletește; nu te îngriji de aceasta; dar trebuie tu să simți, lăuntric, că crești tot mai mare. Măsura lui Dumnezeu este mai subțire și mai dreaptă decât măsura omenească. Când oamenii măsoară cu bâta, Dumnezeu măsoară cu firul de mătase.

179 ÎNFĂPTUIEȘTE ȘI UITĂ

Nu însemna faptele tale cele bune, pentru că, dacă le însemnezi, repede vor păli; iar dacă le uiți, vor fi înscrise în veșnicie. Nu însemna faptele rele ale vecinului tău, pentru că dacă le însemnezi, jumătate din povara faptelor lui rele va cădea asupra ta. Iar dacă le dai uitării, și Dumnezeu va da uitării faptele tale cele rele.

180 SPOVEDANIA

Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-și descopere umbra ascunsă. Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-și descopere rănila sufletului, pe care le ascunde printr-o sănătate aparentă. Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-și descopere slăbiciunea, pe care și-o ascunde sub masca puterii. Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul să-și verse puroiul otrăvitor al sufletului, pe care-l oblojește cu străine miresme.

Spovedania este cerută de Biserică pentru ca omul care joacă rolul unui chipeș viteaz să se descopere drept ghebos, precum se și arată lui însuși a fi. Nimeni nu se duce la doctor ca să se laude cu sănătatea, ci ca să descopere unde-i locul putred al sănătății sale. La fel, nimeni nu merge la duhovnic ca să se laude cu dreptatea sa, ci ca să descopere un cusur primejdios al dreptății sale.

Când omul trece pragul doctorului, el lasă toată mândria înaintea ușii, pentru ca s'o ia din nou la întoarcerea printre oameni. Când omul merge la spovedanie, trebuie să-și lase toată mândria înaintea ușilor bisericii. Fericit va fi de și-o va uita acolo la întoarcerea printre oameni. Să dea Domnul ca la ieșirea din biserică să schimbe bastonul, și în locul mândriei să ia smerenia ca sprijinitor în viață.

181 SLUGI NETREBNICE

Dă cât mai repede uitării toate bunele străduințe și merite ale tale. Este rușine ca albina și furnica să te întreacă în această privință. Socotește, ca și albina și furnica, fiecare nouă străduință drept cea dintâi străduință și fiecare nou merit drept cel dintâi merit. Arătarea străduințelor și povestirea meritelor tale aduc roadă rea: reaua-voință, vrăjmășia și cearta între oameni; iar, în cele din urmă, sentimentul de neînălțurat al lipsei de răsplată, urmat de deznădejde. Ai văzut vreodată o furnică ori o albină deznădăjduită?

Într'adevăr, e de rușine pentru om că furnica și albina împlinesc mai bine decât el slăvita poruncă al lui Hristos: „Așa și voi, când veți face toate cele ce s'au poruncit vouă, ziceți că: Robi netrebnici sântem, căci ce eram datori a face am făcut.” (Luca 17:10)

182 BELȘUGUL NATURII

Belșugul naturii închide nemilos gura oricui. Nu este nici o teorie ori filosofie omenească care să nu afle destule temeieri în

acest belșug. Dacă ți se pare că întreaga natură este însăși rațiunea, natura îmbelșugată îți dă de îndată mii de dovezi! Dacă ți se pare că natura este numai instinct și voință, natura îmbelșugată te înarmează cu mii de dovezi! Dacă ți se pare că întreaga natură este numai o emoție, iată, adună câte dovezi vrei din acest belșug! Dacă ți se pare că întreaga natură este un joc genial dintre eu și non-eu, între lumină și întuneric, între ființă și neființă sau între *maya* și *atman*, cere dovezi de la îmbelșugata doamnă, și ea-ți va umple poala cu ele! Dacă, în sfârșit, ți se pare că întreaga natură este o luptă sălbatică pentru existență, pentru o existență irațională și lipsită de înțeles, și pentru aceasta-ți vei umple traista cu dovezi! Dar când oricare dintre aceste teorii sau filosofii îți satură înțelegerea până ce ajunge să se fălească cu adevărul „aflat,” liniștește-ți mintea, inima și sufletul, și ține-le vreme îndelungată în tăcere. Și vei simți, dintr’odată, cum izbucnește un strigăt de împotrivire, ca un vulcan, dintr’unul din cele trei adâncuri ale tale sau din toate trei laolaltă. Celor trei adâncuri, înțelegerea le este numai sluga și sol. Ușor este a satura o slugă, dar greu este să sature un stăpân. De aceea, fii cu băgare de seamă să nu te înșele belșugul naturii. Și te va înșela mereu, câtă vreme nu vei simți că tu ești mai bogat decât ea și că-n tine se ascunde o bogăție care întrece belșugul naturii.

Păzește-te, dar, ca îmbelșugata Circe să nu te cucerească cu muzica ei și să nu te preschimbe într’un dobitoc. Leacul împotriva muzicii sale îl porți în sufletul tău. Dacă știi asta, vrăjitoarea îmbelșugată se va ghemui și va sta la picioarele tale.

183^{VRĂJITORIE}

A tăgădui vrăjitoria neagră și cea albă înseamnă a tăgădui încercarea din fiecare zi a oamenilor duhovnicești.

În înțeles moral, această vrăjitorie se arată sub chipul rău-voirii și

bună-voirii, iar în înțeleles rațional, ea se arată prin gândul rău și gândul bun. Rău-voirea unui om îl slăbește pe celălalt, îl paralizează – de fapt, îl ucide. Bună-voirea îl ridică, întărește - de fapt, îi dă viață. De câte ori se întâlnesc doi oameni cu bună-voire, în ei sporește vrăjitoria binelui. De câte ori se întâlnesc doi oameni cu rău-voire, în ei sporește vrăjitoria răului. De câte ori se întâlnesc doi oameni, unul cu bună-voire și celălalt cu rău-voire, între sufletele lor se dă o luptă nevăzută, chiar dacă nu-și dau mâna sau nu schimbă între ei nici un singur cuvânt. Și rar se întâmplă ca să nu plece amândoi cu răni în suflet. De aceea, ori de câte ori te duci printre oameni, adună-ți toată bună-voirea și cheamă-L în ajutor pe Dumnezeu. El va porunci îngerului Său să nu se depărteze de la tine. Căci este nespus de milostiv cu toți cei ce Îl cheamă. Când șarpele se apropie de copil, și acesta își strigă mama, oare ea nu aleargă de îndată în ajutor? Iar mila mamei este palidă ca visul față de mila lui Dumnezeu.

GÂNDURILE
184-215

184 PEDEAPSĂ

Cine greșește împotriva lumii fizice este pedepsit material. Cine greșește împotriva lumii morale este pedepsit material și moral. Cine greșește împotriva lumii duhovnicești este pedepsit material, moral și duhovnicește. Astfel, celui ce aruncă praful împotriva vântului, praful i se va întoarce în ochi.

Cel ce jură strâmb, va pătimi cu închisoarea și va fi disprețuit de fiii săi. Iar cel ce își bate joc de Dumnezeu și de sfinții Săi îngeri, va fi biciuit cu cele mai ascutite bice, materiale și morale, și-și va încheia viața ori în vreo fărădelege, ori în întunecarea minții¹.

Singurele lucruri care-l poate izbăvi pe om de la pedepsele de neînlăturat pentru greșale sânt pocăința și prihănirea de sine.

185 OMUL ȘI NATURA

Până ce omul nu și-a arătat ghearele, natura n'a știut că are și ea gheare. Când omul s'a oprit la marginea Raiului și și-a arătat ghearele spre Dumnezeu, îndată natura întreagă și-a scos și ea ghearele și a început să-l zgârie pe om. Când cineva ridică mâna asupra împăratului, este biciuit de slugile cele multe ale acestuia și aruncat în întunericul cel mai din afară.

186 SĂ NU DUCI PE ALTUL ÎN PĂCAT!

Păzește-te de păcat și nu fi altora pricină de păcat!

Nu te vei mântui, dacă cauți să te mântuiești pe tine, în vreme ce alții cad în prăpastie din pricina ta. Se povestește despre împăratul Avenir, mare prigonitor al Creștinilor, cum a mers odată la vânătoare prin munți și a dat acolo peste doi monahi Creștini.

1. Cei mai mari și mai încrâncenați atei, precum Lucrețiu, Maupassant și Nietzsche, au sfârșit prin a înnebuni (n.a.)

Monahii, văzându-l și recunoscându-l pe împăratul prigonitor, au luat-o la goană. Dar ostașii împăratului i-au prins și i-au dus înaintea împăratului. După o convorbire îndelungată, împăratul le-a pus următoarea întrebare:

- Dacă voi, ca niște Creștini ce sânteți, nu vă temeți de moarte, după cum o mărturișiți voi, atunci pentru ce ați fugit?

- Nu am fugit, răspunseră monahii, de frică pentru moartea noastră (trupească), ci de frică să nu fim pricina morții tale (duhovnicești).

187 PUȚIN ȘI MULT

Cine nu se mulțumește cu un bine mic, acela crede într'un bine mai mare și-l caută pe acesta. Cine nu se mulțumește cu un bine mai mare, acela crede în binele cel mai mare și-l caută pe acesta. Dar cine nu se mulțumește cu binele cel mai mare, acela nu mai crede în nici un bine și nici nu caută vreun bine. Cine nu se mulțumește cu o stare morală scăzută, acela crede într'o stare morală mai înaltă și o caută pe aceasta. Cine nu se mulțumește cu o stare morală mai înaltă, acela crede într'o stare morală și mai înaltă și o caută pe aceasta.

Dar cine nu se mulțumește cu cea mai înaltă stare morală, acela nu mai crede în nici o stare morală și nici nu caută vreo stare morală. Cine nu se mulțumește cu fața luminată a adevărului, acela crede în fața mai luminată a adevărului și o caută pe aceasta. Cine nu se mulțumește cu fața mai luminată a adevărului, acela crede în fața cea mai luminată a adevărului și o caută pe aceasta. Dar cine nu se mulțumește cu fața cea mai luminată a adevărului, acela nu mai crede în nici un adevăr și nici nu caută vreun adevăr.

Așa se lămurește de ce adesea se găsesc printre cei care au primit credința Creștină mai mulți imorali și athei decât printre necreștinii care n'au avut totul și n'au pierdut totul.

188 DOUĂ MORALE

Morala stăpânului și morala slugii sânt în fapt unul și același lucru. Ele sânt unora ca niște gheare, iar altora spre sângerare; ori unora de mânie, iar altora spre deznădejde. Dar când cei zgâriați își arată ghearele, atunci rolurile se schimbă: deznădejdea se preschimbă în mânie, iar mânia în deznădejde. Iar sfârșitul întregului joc este nebunia.

De fapt, nici una, nici cealaltă nu e morală, ci numai o îndreptățire negativă a moralei. Încă odată, luați aminte: când propovăduitorul acelei morale a zgârierii și a sângerării sfârșește în casa de nebuni, asta se numește îndreptățire negativă a moralei.

189 MICROBUL SUFLETULUI

Păcatul este microbul sufletului. Dintre toți microbii din lume, păcatul este cel mai statornic și cel mai răspândit.

Un singur păcat ajunge să-l doboare pe cel mai puternic om. Întocmai ca un singur cariu care se strecoară sub scoarța celui mai puternic stejar! Care pe care va nimici mai curând: cariul pe stejar sau stejarul pe cariu? E limpede că mai degrabă cariul va nimici stejarul, decât stejarul pe cariu. Cugetă și singur dacă mai este în sufletul tău ceva atât de dăinuitor și de atotprezent precum păcatul. Și de dragostea mamei îți vei aminti mereu, dar apoi o vei uita. Și pe prietenii răposați îi vei pomeni, dar după o vreme vei amuți. Și de faptele tale bune îți aminti, dar apoi le vei da la o parte. Însă păcatul pe care l-ai săvârșit acum patruzeci de ani, în fiecare dimineață îți strigă: „bună dimineața,” și în fiecare seară: „la revedere!” Strigă și va tot striga, și nu va amuți nicicând în viața ta.

Păcatul se înmulțește mai repede decât orice altceva pe pământ. Păcatul parcă își simte puterea în mulțime și parcă ar ști că numele

său de cinste este Legiune. Întâiul rod al păcatului este un păcat mai mare. Neascultarea poate naște ucidere. Cel dintâi rod al neascultătoarei Eve a fost Cain, ucigașul fratelui său.

190 MULTE ETICI

Preamulele etici nu sânt altceva decât niște etichete.

Preamulele etici se ivesc și s'au mai ivit în vremurile de decădere ale unor popoare vechi, ori de câte ori natura omenească inferioară dorește să o stăpânească pe cea superioară și ori de câte ori rațiunea omenească uzurpă cârmuirea împărăției morale.

Ori de câte ori pământul încearcă să făurească cerul, el nu făurește cerul, ci doar mai multe corturi asemenea cerului. Ori de câte ori rațiunea omenească, slugă a minții și parte a sufletului, se încumetă să plăsmuiască o etică, ea nu plăsmuiește o etică, ci numeroase corturi ale eticii – care, e drept, seamănă cu etica (ca și cortul cu cerul), dar care nu sânt altceva decât niște etichete.

De aceea, când auzi vorbindu-se despre o nouă etică, întreabă-te numaidecât: cum poate scoate această nouă etică a rațiunii cariul din stejar? Adică, cum poate smulge această nouă etică păcatul din sufletul omenesc? Dacă ea nici nu pomenește despre așa ceva – ca, de altfel, nici o etică a rațiunii pure –, ci numai te îndrumă „mergi și nu mai păcătui,” să știi că nu-i decât o etichetă și nu o etică.

La întrebările tale despre ce să faci cu păcatul săvârșit, care deja s'a cuibărit în sufletul tău, toate aceste etichete vor răspunde cu tăcerea. Și cu cât vei stărui mai mult asupra acestei chinuitoare și înfricoșate întrebări, cu atât tăcerea lor va fi mai înfricoșată și mai nelămurită. Vei înțelege atunci că plugarii au început să semene înainte de a trage cu plugul prin ogor.

Într'adevăr, cu nimic nu ai venit în ajutorul stejarului dacă îi spui: „să nu mai îngădui cariului să-ți intre sub coajă!” Stejarul ar putea

să nu mai îngăduie pătrunderea altui cariu, însă cel ce deja este în el n'are nevoie de tovarășie din afară. E în stare să isprăvească singur lucrarea sa nimicitoare.

191 NATURA - CARTE

Toată împărăția naturii nu este nimic altceva decât o carte despre împărăția morală. Privită ca o astfel de carte, natura este cu totul desăvârșită, din cele mai înalte sfere ale universului până la ultimul atom. Numai ca o carte este reală natura, iar nu ca un duh și-un adevăr. Dacă privești natura nu ca pe o carte sau istorisire despre realitate, ci ca pe o realitate în sine, ca o ultimă realitate, și ca un spirit și-un adevăr, mai poți oare atunci să spui despre natură că este desăvârșită sau nedesăvârșită? Dacă spui că natura, ca realitate, este desăvârșită, atunci în fiecare zi vei fi pus în fața unei minciuni și te vei trudi zadarnic să umpli golurile acestei desăvârșiri. Iar dacă spui că natura este nedesăvârșită, atunci trebuie să te muncеști cu întrebarea: ce este desăvârșit? Și ce este real? Ce este duhul, ce este adevărul? Pentru a te izbăvi pe tine însuși din această cursă a contradicțiilor, în care mulți s'au împotmolit, trebuie să te liniștești și să te smerești, și să cugeți în liniște și smerenie la Dumnezeu și prin Dumnezeu. Și când vei începe să cugeți așa, îți va fi limpede că toată împărăția naturii este numai o carte despre împărăția morală. Deoarece împărăția mai înaltă este tăcută și nu se poate dezvălui pe sine decât printr'o împărăție mai joasă. Duhul, bunăoară, este mai înalt decât cuvântul, însă cum se va exprima dacă nu prin cuvânt? De aceea nici nu poți găsi o exprimare mai bună a împărăției morale decât natura (în afară de tăcere).

De aceea nici nu putem vorbi vreodată limpede despre împărăția morală până ce nu împrumutăm faptele din natură, adică cele mai grăitoare chipuri ale acelei împărății înalte și tăcute, deoarece

graiul nostru se raportează la natură, asemenea raportului dintre natură și o împărăție mai înaltă. Natura exprimă mult mai limpede împărăția morală decât o poate face graiul omului. Pentru aceasta a fost și făcută natura, pentru a fi desăvârșita expresie plastică a împărăției morale.

De aceea și împrumutăm faptele din natură (căci acesta e rostul lor), ca să ajutăm graiul nostru să exprime, pe lângă altele, grozăvia păcatului. De aceea, întrebăm: Cine va scoate cariul din stejar? Cine va cerne neghina de grâu? Cine va smulge păcatul din suflet?

192^{CARIUL DIN STEJAR}

Stejarul nu va putea niciodată să scoată singur cariul din sine. Altcineva trebuie să vină să o facă. Grâul nu va putea niciodată să se curețe singur de neghina din jurul său. Altcineva trebuie să vină să o facă. Când boala stejarului și a grâului se arată, atunci stăpânul vine s'o vindece. Când stejarul și grâul, prin uscarea și vestejirea lor, grăitor își cerșesc ajutor, atunci stăpânul va veni ca să-i scape de dăunător. Oare omul nu are și el un Stăpân? Și oare nu va veni Acesta să smulgă păcatul din sufletul omului? Cu adevărat, nu este nimeni altul care l-ar putea ajuta. Toată natura să se preschimbe în chirurg, și tot n'ar putea smulge nici măcar un singur păcat din sufletul omului! Fiindcă un singur păcat are în sine atâta grozăvie întunecime, încât poate adumbri și Soarele, Luna și stelele, și întreaga fire – așa cum s'a și întâmplat la începutul acestei lumi. Pentru aceasta, cere cu cutremur ajutorul Stăpânului, ca să-ți vină cât mai repede în ajutor și să te mântuiască de păcat! Strigă după ajutor mai tare decât ai striga văzând un șarpe în așternutul tău. Iată, șarpele a intrat nu în așternut, ci în sufletul tău!

Acestea sânt, prin urmare, primele două capete ale Eticii: negrăita groază a păcatului și negrăita putere a Celui ce mântuiește de păcat.

Aceasta este Etica, restul sânt simple etichete. Aceasta este, aşadar, învăţătura despre mântuire, restul sânt învăţături despre purtare.

193 PĂCATUL NEVINOVAT

A vorbi despre un păcat nevinovat este ca şi cum ai vorbi despre un pui de lup orb. A vorbi despre un păcat mic este ca şi cum ai vorbi despre sămânţa cea mică a neghinei. Însă şi păcatul nevinovat, şi păcatul mic au un viitor mare. Oricât ar fi de neînsemnat trecutul unui păcat, oricât de neprimejdios prezentul, viitorul fiecărui păcat este nemăsurat de mare. Un şobolan ciumat tulbură multe cetăţi, pricinuieste carantine aspre şi adună împotriva sa oştiri întregi. Dar, iată, cel mai nevinovat şi mai mic păcat este purtătorul şi vestitorul unui rău mai grozav decât un şobolan ciumat!

Scoală-te, răsculând şi tu întreaga cetate a sufletului tău împotriva groaznicului vestitor al răului. Ridică o carantină de oţel în jurul lui şi adună toate puterile bune din tine.

194 UNII ZIC: ÎNMULŢEŞTE VIRTUTEA!

Înmulţeşte virtutea, şi păcatul va dispărea de la sine. Aşa au zis unii învăţători ai neamurilor, însă neamurile nu au putut simţi niciodată adevărul acestei învăţături. Izbăveşte-te pe tine însuşi de păcat, dezrădăcinează din tine dorinţa de viaţă, şi prin aceasta te vei slobozi de păcat. Aşa au zis alţi învăţători, ceva mai profunzi decât cei dintâi, însă neamurile nu au putut simţi niciodată adevărul acestei învăţături. Toate neamurile, de la începutul lumii, au simţit limpede că omul trebuie să se slobozească de păcat, dar că nu o poate face prin sine însuşi. Toţi au simţit că, fără ajutorul puterilor cereşti, omul niciodată nu se va putea slobozi singur de păcat. Toţi s’au încredinţat limpede că jertfa ajută mai mult decât filosofia la nimicirea păcatului.

Aducerile de jertfă sânt vechi de când lumea. Reaua lor întrebuintare, aproape la fel. Încredințarea de căpătâi a neamurilor, de-a lungul istoriei, încredințare pe care nici un sofism al rațiunii nu a putut-o clătina, până în ziua de azi, este că păcatul e mai tare decât omul și că omul nu se poate izbăvi de păcat fără jertfă și fără mijlocirea cerului. Prin urmare, nici virtutea nu se poate înmulți până ce nu piere păcatul. Pe cât face loc păcatul, pe atât pătrunde în suflet virtutea. Mai întâi trebuie scoși mărăcinii și apoi sădită vița-de-vie. Dacă se sădește vița-de-vie în mijlocul mărăcinilor, mai mult va semăna via mărăcinilor, decât mărăcinii viei.

195 FOCUL DIN BUZUNAR

Cu oricâtă grijă ai ascunde păcatul tău, el se va descoperi de la sine. Suflet către suflet își împărtășește taina sa, trecând prin toate învelișurile. Oamenii vor bănuî cel mai ascuns păcat al tău și vor da din cap, chiar dacă nu au vreun prilej vădit ori vreo dovadă. Cum așa? Iată, suflet către suflet își împărtășește taina sa, trecând prin toate învelișurile materiei. Dacă vrei, ascunde cu grijă focul în buzunar, dar buzunarul va lua foc, iar focul negreșit se va vădi! Nimic nu e ascuns, fără să fie deja descoperit.

196 FRICA DE PĂCAT

Cu cât omul este mai treaz din punct de vedere moral, cu atât mai mare groază îi este din pricina păcatului - așa cum îl cuprinde groaza pe lunaticul ce se trezește aninând deasupra prăpăstiei, din pricina visării. Într'adevăr, păcătoșii sânt niște lunatici din punct de vedere moral. Vai de lunaticul care se trezește prea târziu, atunci când picioarele lui se află pe marginea cea mai lunecoasă, deasupra celei mai cumplite prăpăstii! Căci atunci se va trezi nu pentru a se trage îndărăt, ci numai pentru fi martor treaz al prăbușirii sale în prăpastie.

197 JIGNIREA PRIETENULUI

Când îl jignești pe prietenul tău, cine poate șterge această jignire: tu sau prietenul tău? Este limpede că tu nu poți, ci prietenul tău. Nu numai că tu singur nu poți șterge jignirea adusă prietenului tău, dar nici toți oamenii de pe pământ, nici întreaga natură, împreună cu toți oamenii, nu pot face acest lucru – deoarece prietenul a primit jignirea de la tine și a luat-o cu sine. Jignirea este, prin urmare, la el și cu el. Și numai el o poate slăbi și șterge.

Fiecare păcat este, în cele din urmă, o jignire adusă lui Dumnezeu. Toate jignirile, toate păcatele pământului, se grăbesc să ajungă la Dumnezeu, strigă la Dumnezeu. El pe toate le primește și pe toate le ține. Cine le poate smulge, oare, de acolo? Cine le poate șterge, în afară de El? Când jignești un prieten, el a primit jignirea și a dus-o cu sine. Pentru această jignire, tu poți posti o sută de ani și să te cureți, să te căiești și să lucrezi toate virtuțile, nemaijignind pe nimeni – și toate pot fi zadarnice. Dacă prietenul tău jignit nu va binevoi să slăbească și să șteargă jignirea, tu singur nu poți, în întreaga veșnicie, să te mântuiești de acel păcat, deoarece nu mai stă în puterea ta, ci-n a prietenului tău. Iar postul tău și curățirea, și pocăința, și virtuțile, și lucrarea virtuților pot doar să-l îndemne pe prietenul tău să-ți slăbească păcatul, să-l îndepărteze și să-l șteargă. Tu, însă, nu ai putere asupra păcatului săvârșit. Într'aceasta stă nemărginita grozăvie a păcatului. Căci păcatul săvârșit este liber față de tine, pe când tu nu ești liber față de el.

198 FIECARE PĂCAT, O SĂGEATĂ ÎMPOTRIVA LUI DUMNEZEU

Dumnezeu este ultima țintă a tuturor păcatelor. Când minți, minți înaintea lui Dumnezeu. Când furi, furi înaintea lui Dumnezeu. Când te mândrești, te mândrești înaintea lui Dumnezeu. Când

urăști, Îl urăști pe Dumnezeu. Când faci un jurământ, drept sau nedrept, îl faci înaintea lui Dumnezeu. Când desfrânezi, arunci cu necurăție asupra lui Dumnezeu. Când nu-ți cinstești părinții, nu-L cinstești pe Dumnezeu. Când pizmuiești, pizmuiești pe Dumnezeu. Când ești zgârcit față de sărac, ești zgârcit față de Dumnezeu. Când cugeți răul, îl cugeți împotriva lui Dumnezeu. Când vorbești cu răutate, vorbești împotriva lui Dumnezeu. Când săvârșești răul, îl săvârșești împotriva lui Dumnezeu. Când tăgăduiești adevărul, Îl tăgăduiești pe Dumnezeu. Când tăgăduiești binele, Îl tăgăduiești pe Dumnezeu. Când tăgăduiești viața, Îl tăgăduiești pe Dumnezeu. Când tăgăduiești dragostea, Îl tăgăduiești pe Dumnezeu. Fiecare păcat este un atac împotriva lui Dumnezeu. Toate săgețile pe care le îndrepti asupra vieții oamenilor sau vieții tale cad asupra lui Dumnezeu.

Precum săgeata trece prin ceață și se oprește în pom, la fel săgețile tale străbat toate trupurile, toate sufletele, întregul cosmos, ca prin ceață, și se opresc în Pomul Vieții, în Dumnezeu.

Săgeata rămâne în Dumnezeu, dar rana – în inima ta. Și câtă vreme nu se va scoate săgeata din Dumnezeu, rana nu se va putea vindeca în inima ta. Cel ce poate scoate săgeata din Dumnezeu, acela poate să vindece și rana din inima ta. Însă cine o poate face? Nu poți nici măcar să te gândești s'o faci singur, deoarece săgeata deja a zburat de la tine; nu mai stă în puterea ta s'o prinzi; nu mai poți s'o afli, nici s'o smulgi. Ea stă înfiptă în adâncul ființei lui Dumnezeu. Nici o sută de ani de pocăință a ta, de post și rugăciune, de curăție și lucrare a virtuților, nici măcar nimicirea dorinței de viață nu pot smulge săgeata și vindeca rana. Iată cât de necugetată este săvârșirea păcatului! Într'adevăr, păcatul omenesc străbate mai departe decât gândul omenesc.

199 PRICINA ETICII

Păcatul a pricinuit etica, precum boala – medicina. Etica cunoaște o singură diagnoză: păcatul. De asemenea, etica cunoaște un singur leac: jertfa. Dacă nu ar fi boli și medicamente, nu ar mai fi nici medicina. Dacă nu ar fi păcatul și jertfa, nu ar mai fi nici etica.

200 DIAVOLUL

Etica, dacă nu are pe întâia pagină chipul diavolului, nu mai este etică, ci o mincinoasă estetică sufletească, căci nu prezintă viața ca pe o înfricoșată luptă între bine și rău, ci ca pe o plăcută cântare, bună de ceaiuri și petreceri; căci nu vede prăpastia întunecată deasupra căreia atârnă omenirea ca un roi turburat de albine ce caută unde să se așeze; căci nu numără neîntreruptele și nenumăratele convoaie de orbi și de nebuni, nici gloatele de leproși și ciumați, nici grămada de nou-născuți degenerați și de bătrâni depravați, nici mulțimea de asupritori, otrăvitori, spânzurători și însetați de sânge, nici cetele de oameni batjocoriți și uciși fără vină, nici caravanele smintiților și ale celor asemenea fiarelor, ce-și așteaptă moartea pentru a se naște, nici munții de oase omenești, cu care este căptușit întreg pământul, căci nu măsoară durerile și junghiurile, nici nu măsoară sângele și lacrimile, nici suspinele și plânsetele, nici mânia și puroiul, căci nu-și aduce aminte de ogoarele de grâu înăbușite de neghină, nici de noblețea înecată de cruzime, nici de vitejia călcată în picioare de mișelie, nici de bunătatea disprețuită de răutate, nici de milostenia răsplătită cu ticăloșie, nici de nădejdea înecată de disperare, nici de dragostea răsplătită cu trădarea, nici de curăția murdărită de întinăciune, nici de cele mai bune năzuințe, tăiate la jumătatea drumului de un foarfece nevăzut, nici de privirile chiorăse ale celor mai fericiți și mai puternici la întâlnirea cu ochii sticloși ai morții.

De aceea îți și zic, o Theofile, că etica în care pe întâia pagină nu se află chipul diavolului nu mai este etică, ci o mincinoasă estetică sufletească.

201 MOARTEA ESTE NEFIREASCĂ

Moartea nu este firească, ci nefirească. Moartea nu provine din fire, ci este împotriva firii. Întreaga fire strigă cu groază: „eu nu cunosc moartea, eu nu doresc moartea, mi-e frică de moarte, eu mă lupt împotriva morții!” Moartea este venetică în natură.

Întreaga fire este cuprinsă de groază și tremură din pricina morții – deoarece moartea este ca și hoțul într’o livadă străină, care nu numai că mănâncă și fură roadele, ci apoi mai și rupe, taie și smulge pomul din rădăcină. Și, cu cât este pustiirea mai mare, cu atât este mai mulțumit! Când o sută de filosofi spun „moartea este firească!”, întreaga fire se cutremură cu mânie și strigă: „Nu, moartea nu este a mea! Este o venetică!” Glasul firii nu este sofistică.

Protestul firii împotriva morții întrece toate silitele îndreptățiri ale morții. Iar dacă cosmosul lămurește ceva printr’o armonie neturburată și fără glasuri răzlețe, acest ceva este protestul împotriva morții - singura, amărâtoare și sfâșietoare elegie a morții.

Atunci, dacă moartea nu este firească, dacă-i nefirească și împotriva firii, se pune întrebarea: cum a pătruns moartea în fire?

Nici o împărăție a luminii și vieții nu recunoaște moartea ca fiind a sa. Ea a trebuit să se strecoare pe ascuns în lumile luminii, târându-se pe nesimțite și tainic, înspăimântător și tainic, dintr’un adânc fără fund, unde și ei îi era prea frig și era singură.

Cât timp a zăcut moartea sub colțul șarpelui, ea și-a fost sieși moartă. Pe atunci, în lume nu se știa de bine și rău – era numai fericirea; nu se știa nici de cunoaștere și necunoaștere – era numai înțelepciunea; nu se știa nici de viață și moarte – era numai ființa

fericită și înțeleaptă. Însă printr'o întâmplare mai înfricoșată decât cel mai înfricoșat vis, gura șarpelui s'a deschis, iar în gură i s'a deschis și colțul otrăvitor, încât moartea a sărit în firea cea dintâi, în firea dumnezeiesc-omenească - ca și viermișorul cel nevăzut, când pătrunde în șira spinării, și la început nici nu se simte, iar omul înfloarește și se veselește mai departe. Apoi, omul îl simte ca pe o mâncărime plăcută, se scarpină, râde și zice: nu-i nimic! Apoi, viermișorul crește și se înmulțește și usucă șira spinării, și face din om o trestie seacă, care cântă fără noimă biruința nebuniei și-a morții. Care doctor îi va spune nebunului cu șira spinării uscată, care-i cântă-n față, ca o trestie seacă, imnul triumfal al morții: „Mergi și nu mai păcătui, și vei fi sănătos?” Nici unul, afară poate de cel ce este în aceeași stare ca și pacientul lui.

Pentru ce, atunci, mieroșii eticieni, cu eticile lor dulceage, nu-l înfățișează pe diavol pe întâia pagină a eticii? Pentru ce îi zic ei păcătosului: „Mergi și nu mai păcătui?” Adică, mergi și nu mai lăsa să-ți intre viermi în șira spinării!

Ah, cât se bucură viermele din șira spinării când aude astfel de sfătuitori! Într'adevăr, se bucură cu bucuria flămândului care are cât îi trebuie pentru masă și știe că va mânca singur.

202 ^{BOLDUL}

Boldul s'a înălțat din prăpastia cea fără de fund, s'a aplecat peste marginea împărăției luminii și-a vieții și a aruncat un singur scuipat. Acest scuipat otrăvitor s'a înmulțit și a născut păcatul cel dintâi. Acest dintâi păcat s'a înmulțit și a născut moartea. Iar moartea a crescut în lume ca un aluat, și întreaga lume a ajuns ca o pâine, așa că, din orice parte a acestei pâini ai gusta, guști doar moarte – căci lumea toată întru cel viclean zace. (I Ioan 5:19)

Prin păcat, deci, a intrat moartea în lume, deoarece din păcat moartea

s'a născut, și prin păcat se naște moartea. (Iacov 1:15)

Tatăl păcatului este diavolul, iar tatăl morții – păcatul. Aceasta este singura genealogie adevărată a răului din lume, asemenea nespus de dureroasei tragedii a omului cu întreaga fire din jurul lui. Aceasta este singura scenă îndeajuns de întinsă pe care se poate juca această sângeroasă tragedie. Celelalte genealogii ale răului, care îl împacă pe om cu păcatul și moartea, și care-l tăgăduiesc pe diavol, ascunsul și iscusitul jucător – toate acele genealogii care-l ascund pe diavol sânt scrise, cu adevărat, nu de-un om sau înger, ci de acel bold din prăpastia cea fără de fund. Și încă: celelalte genealogii ale răului nu ridică o scenă îndeajuns de largă pentru bilioanele de ființe omenești și nenumăratele legiuni de duhuri ale cerului și ale adâncului, pentru întreaga fire de la un capăt la celălalt – ci numai o singură scândură, pe care doar păpușile pot juca un vodevil.

203 PĂCATUL ESTE HRANA MORȚII

Moartea nu poate fi nimicită până cenu este nimicit păcatul. Însă cine ar putea nimici păcatul afară de cel împotriva căruia se îndreaptă acesta? Dumnezeu este ținta tuturor păcatelor. Prin urmare, numai Dumnezeu poate nimici păcatul. Numai Dumnezeu poate primi toate săgețile tuturor prietenilor și vrăjmașilor Săi și numai El singur le poate scoate, sfărâma și nimici. Dacă Dumnezeu nu ar lua asupra Sa păcatele omului, omul ar fi nimicit și de un singur păcat – s'ar nimici nu de-o moarte trecătoare, ci moarte veșnică, atât de crâncen și purtător de moarte este păcatul! De aceea, să nu spui că cea dintâi femeie a săvârșit un păcat neînsemnat și nevinovat. În toate lumile nu este otravă mai groaznică și mai crâncenă decât păcatul, deoarece această otravă este hărăzită nu trupului, ci sufletului și vieții acestuia. Unde este trupul când sufletul piere? Când viteazul cade, haina se aruncă în foc, ca un lucru fără de rost.

Nu ajunge, prin urmare, doar să înnoiești – așa cum spun eticienii superficiali, „mergi și nu mai păcătu!” – căci aceasta înseamnă citirea cărții pe dos. Trebuie spus: „îți sânt iertate păcatele, de-acum mergi și nu mai păcătu!” Însă cine poate ierta, decât numai Cel căruia îi este adusă jignirea? Prin păcate, este jignit Dumnezeu. Numai Dumnezeu, prin urmare, poate să ierte păcatele.

204 JIGNIREA MAMEI

Când cineva scuipă copilul din leagăn, acesta simte numai pe față scuipatul. Însă greutatea cea mare a jignirii cade asupra inimii mamei copilului. Când copilul este pălmuit, va simți doar o mică durere a trupului. Însă toată otrava și toată durerea o va cunoaște inima mamei. Tot așa, când cineva păcătuiește împotriva fapturii Ziditorului, făptura va simți numai o mică durere din pricina săgeții păcatului, însă întreaga săgeată, cu toată otrava ei, se va opri în inima Ziditorului – așa cum trăsnetul, zburând dintr'un nor prin aer, doar mișcă aerul, dar aprinde copacul! Aerul ar putea spune atunci: „Ah, cum m'a mai mișcat trăsnetul!”, însă copacul ar putea spune: „Ah, cum m'a mai sfâșiat și cum m'a mai ars!” Într'adevăr, așa este și cu păcatul. Omul simte din pricina păcatului săvârșit doar o zdruncinare mai mică sau mai mare, dar Dumnezeu simte din plin lovitura și focul păcatului.

De aceea, celor ce privesc și nu văd, păcatul li se pare a fi un nimic, ceva neînsemnat sau firesc, deoarece grozăvia cea mare și focul păcatului nu-i atinge pe ei - ah, ce ar fi fost cu ei atunci! - ci pe Dumnezeu. Iar Dumnezeu, din negrăită dragoste față de făptura Sa, primește întreaga grozăvie și întregul foc al păcatului asupra Sa. Și, prin nemăsurata Lui putere, poate nimici păcatul și toată roada păcatului – căci, pentru Dumnezeu, a ierta păcatul este tot una cu a-l nimici. Cine oare dintre muritori ar putea prinde trăsnetul cu

mâna sa și să-l preschimbe în nimic? Care copac ar putea scoate trăsnetul din sine și să-l arunce înapoi în nori?

205 HRISTOS ESTE UN IMIGRANT ÎN ISTORIE

El nu este rodul nici unei evoluții, ci a imigrat în focul vieții pământești așa cum este din veșnicie. A imigrat pe pământ Hristos, Dumnezeu împuns de săgețile tuturor păcatelor omenesci de la Adam, ca să împlinească trei îndatoriri: - să arate oamenilor că toate săgețile păcatelor lor L-au lovit pe Dumnezeu și că Dumnezeu, cu negrăita Sa dragoste, le-a luat asupra-și dintru bun început; - să ierte păcatele, adică să-Și smulgă săgețile din inimă, să le sfărâme și să le nimicească; - să nimicească și moartea, prin nimicirea păcatului. Pământul n'a fost în stare să dea un viteaz pentru astfel de îndatoriri. Nu numai neamul omenesc, dar nici întregul cosmos, ba nici amândouă împreună, nu au putere să împlinească astfel de îndatoriri! Pentru astfel de îndatoriri a fost nevoie de un imigrant, și anume de imigrantul la picioarele Căruia întregul cosmos se pleacă, moale ca și lutul sub picioarele olarului.

206 PLĂSMUITORUL ETICII

Hristos este plăsmuitor nu doar al unei noi etici, ci al singurei Etici, dramatică precum lumea, bogată și prea-bogată. Crucea Lui se pogoară până-n iadul cel fără-de fund, până, adică, la însăși rădăcina răului, și se înalță până în tăria cerului, până, adică, la rodul cel mai dulce al binelui. El nu este numai pomul binelui, ci și ținta întregului rău din lume. Nu este nici un rod al binelui, după care omenirea întinde mâna, și care să nu fie în acest pom; nu a fost, nu este și nici nu va fi vreun rău, ce țintește în oricine, și care să nu țintească în El.

207 VACA ȘI ȘARPELE

Dacă vaca îi îngăduie o singură dată șarpelui să sugă de la ea, atunci ea va alerga în fiecare zi în acel loc, ca să fie suptă de șarpe. Aceasta este fermecătura șarpelui și dureroasa plăcere a vacii! Cu cât șarpele se îngrașă mai mult, cu atât slăbește mai mult vaca. Ah, cât de repede se va preface plăcerea dureroasă a vacii în durere neplăcută! Căci atunci când laptele din uger va seca, vaca va fi nevoită să hrănească șarpele cu sângele ei. Iar dacă vaca nu renunță la aceste nefericite întâlniri, șarpele îi va mânca și carnea, și creierul.

Stăpânul va ieși să ucidă. Pe cine va ucide: pe vacă ori pe șarpe? Firește, pe șarpe. Dumnezeu îi dăruiește omului belșugul vieții, ca omul să se bucure liber și pe față. Însă când șarpele miroase o singură dată acest belșug, omul simte o bucurie ascunsă, tainică, amestecată cu jale, și începe să îndoape în fiecare zi șarpele cu viața sa. Aceasta este neagra fermecătură a șarpelui și jalnica bucurie a omului! Cu cât șarpele se îngrașă mai mult, cu atât se usucă mai mult viața omului. Ah, cât de repede se va preface bucuria jalnică a omului în tristețe nebucuroasă! Căci, cu cât șarpele soarbe mai mult viața din om, cu atât mai puțină viață îi dă Dumnezeu omului. Și dacă omul nu rupe la timp această nefericită prietenie, viața din el își va da ultima picătură, iar șarpele va mânca atunci sângele lui, carnea și creierul - învelișul vieții. Stăpânul va ieși să ucidă. Pe cine va ucide: pe om ori pe șarpe? Firește, pe șarpe.

De aceea Hristos se și numește iubitor de oameni. Deci, Iubitorul de oameni va ieși să-l ucidă pe omorătorul omului. La nimic nu ajută toate elegerile etice, fereala sau lungile precepte ale nenumăraților înțelepți când este vorba de șarpele ghemuit sub frunze, care-l așteaptă pe om și spre care omul se duce vrăjit de fermecătura acestuia și obișnuit cu prea-jalnica-i plăcere! La ce ajută, deci, toată minciuna înfumurată și vorbirea ocolită, când este limpede

că șarpele trebuie ucis? La ce pot ajuta filosofii și hierofanții, când e nevoie de un viteaz? Însă șarpele era sub frunze, iar filosofii cu hierofanții laolaltă nu numai că nu l-au văzut, ba chiar, fără să-și dea seama, l-au acoperit tot mai mult cu frunze. Înșelații au ajuns astfel înșelători, și potrivnicii șarpelui au ajuns tovarășii lui neștiutori.

208 JERTFELE

Jertfa pentru cei vii și jertfa pentru cei morți – aceasta este jertfa deplină. Cu această îndoită jertfă, dintotdeauna oamenii au exprimat, lămurit sau nelămurit, cu știință sau fără știință, unitatea neamului omenesc de amândouă părțile mormântului.

Toți oamenii sânt ca unul; unele părți ale acestui om sânt nevăzute și lipsesc în moarte, celelalte sânt văzute și de față în această viață. De aceea, este nevoie și pentru unii, și pentru ceilalți de jertfă, deoarece toți sânt părți al aceluiași organism a-tot-omenesc. Prin jertfa pentru cei vii i se tăgăduiește vieții veridicitatea și deplinătatea, iar prin jertfa pentru cei morți i se tăgăduiește morții puterea nimicitoare asupra omului; în amândouă cazurile, prin jertfă se cheamă un Stăpân mai înalt, al vieții și-al morții. Prietenul din vecini care ne vizitează adesea, aduce daruri, când vine, numai pentru cei din casă. Prietenul de departe care ne vizitează arareori, aduce daruri, când vine, și pentru cei din casă, și pentru cei ce lipsesc din casă.

Toți dascălii oamenilor și-ai popoarelor, prieteni din vecini, își aduceau darurile numai pentru cei de față. Hristos este singurul prieten al omenirii, prieten de departe, care și-a adus darurile și pentru cei de față, dar și pentru cei ce lipsesc. Jertfa Lui este atât pentru cei vii, cât și pentru cei morți. Lucrarea Lui mântuitoare este și pentru cei vii, și pentru cei morți. Iar învățătura Lui este o descoperire nu numai pentru cei vii, ci și pentru cei morți. De aceea, stăpânirea Lui este o stăpânire și asupra celor vii, și asupra celor morți.

209 AMĂGIȚI DE NATURĂ

Cei amăgiți de natură nu pot nicicum înțelege cuvântul „mântuire.” Și, chiar de simt cele mai amare roade ale amăgirii lor, adesea înțeleg mai ușor cuvântul „sinucidere” decât cuvântul „mântuire.” Câtă vreme oamenii socotesc că natura cea neputincioasă este atotputernică, cuvântul „mântuire” pentru ei rămâne lipsit de înțeles. Iar de la cei ce zilnic privesc și înțeleg deznădăjduita neputință a naturii luată în sine, vraja s’a îndepărtat. Și în clipa în care această vrajă se îndepărtează din sufletul lor, ei îl cunosc pe vrăjmașul cel mai aprig decât natura, pe vrăjmașul lor și-al naturii.

De aceea, cuvântul „mântuire” capătă pentru ei tot atâta însemnătate cât cuvântul „viață.” Dacă Hristos nu S’ar fi arătat mai puternic decât natura, cum ar fi putut îndepărta vraja de la cei amăgiți?

210 POTOPUL ȘI MÂNTUIREA

În vreme de potop, toți oamenii rostesc și înțeleg cuvântul „mântuire.” Ce-și salvează oamenii în vreme de potop? Sandalele și fusurile? Nu, ci lucrul care le este cel mai de preț: viața. Ce ne învață marile potopuri din istorie? Nimic altceva decât că și noi sântem în această lume într’o vreme de potop neîncetat. De potopul morții nu poate scăpa nici un trup. În acest potop se îneacă neajutorate stelele și mieii. Ce așteaptă oamenii, pentru ce nu caută scăpare? De potopul morții numai sufletul se poate mântui. Cei ce iau seamă la potopul cosmic caută la trupuri ca la sandale și la fusuri, și se grăbesc cu sufletul gol către farul ce le arată pământul vieții. Pentru ce se ascund oamenii în spatele naturii, când ea le spune limpede: „sânt cu totul înecată”? De aceea, înțelepții nu leapădă de pe buze îndemnul: „să ne mântuim!” Iar amăgiții, măcar că stau pe marginea unei gropi deschise de-ngropăciune, râd și spun: „nouă ne este bine și aici!” Mântuirea sufletului de potopul cel neînlăturat al morții, în care

se îneacă toate, este singura preocupare dreaptă a celor înțelepți, singura lor grijă și singura lor învățătură.

De aceea, când vezi un mort, să-ți spui: „Pe acest frate al meu l-a ajuns potopul, și nici eu nu voi fi cruțat. A reușit el, oare, să scape ce se mai putea scăpa? Eu scap, oare, ceea ce mai poate fi scăpat?”

Aceasta să-ți fie singura discuție cu cel mort.

211 PĂCATE ȘI PĂCATE

Sânt păcate și păcate. Și unele, și altele, în cele din urmă duc la scârbă. Un păcat duce la scârbirea de sine, altul duce la scârbirea de viață. Întâiul păcat este legat de nădejde, celălalt este lipsit de nădejde. Întâiul păcat este ca o noapte în care se vede o stea pe cerul întunecat; celălalt este ca o noapte cu cer întunecat, fără nici o stea. Cu fiecare nou păcat, omul cel bun se împovărează cu osândă și scârbire de sine; cu fiecare nou păcat, omul cel rău se împovărează îndeobște cu osândă și scârbă de viață. Totuși, povara celui dintâi este mai ușor de dus decât povara celui de-al doilea – deoarece povara cea dintâi va duce cândva la îmbunătățire, pe când povara cea de-a doua va duce cândva la sinucidere. A te scârbi de sine înseamnă a te scârbi de vasul murdar în care se află viața. A te scârbi de viață înseamnă a te a scârbi de goliciunea vasului murdar – căci, pe lângă faptul că este murdar, mai este și gol. Nici un păcat nu este bun, dar sânt păcate urmate de nădejde și păcate urmate de deznădejde.

- Gândește-te la biruință, nu la noroi!, i-a spus un comandant ostașului ce se plângea de noroi.

- Biruința mea aparține noroiului!, i-a răspuns ostașul fără de nădejde.

Așa răspund păcătoșii lipsiți de nădejde la toate sfaturile cerești.

212 IARĂȘI DESPRE PĂCATE ȘI PĂCATE, PUȚIN ALTFEL

Cine își asumă de bunăvoie păcatul asupra sa, aceuia jugul îi este ușor. Cine aruncă însă păcatul său asupra altuia sau îl primește cu silă asupra sa, aceuia jugul îi este greu.

Hristos a primit asupra Sa, de bunăvoie, păcatele întregii lumi și a mărturisit totuși că jugul Său este ușor. Ușurința jugului nu stă în păcat, ci în asumarea de bunăvoie a păcatului asupra. Greutatea jugului nu stă în păcat, ci în asumarea cu rea-voire a păcatului asupra. Adam a aruncat păcatul său asupra Evei, iar Eva asupra șarpelui. De aceea toți trei au fost aruncați în roata vremii, în care și astăzi se ceartă al cui a fost păcatul. Oare păcatul este al duhului (al bărbatului), ori este al trupului (al femeii, al naturii), ori este al duhului neomenesc înclinat spre păcatul trupesc (al diavolului)?

Privit în grabă, păcatul este și nu este al celui ce îl ia asupra sa. Pentru o clipită este, dar pentru veșnicie nu este.

Dacă Adam nu s'ar fi dezvinovățit, ci ar fi luat păcatul asupra sa, păcatul ar fi rămas asupra Evei și a diavolului. Dacă Eva nu s'ar fi dezvinovățit, ci ar fi luat păcatul asupra sa, întregul păcat ar fi rămas asupra diavolului. Când duhul își asumă păcatul, păcatul rămâne asupra trupului și a diavolului. Când duhul și trupul își asumă păcatul, păcatul rămâne doar asupra diavolului.

În cel dintâi caz, duhul dobândește întreaga-cugetare; în al doilea caz, și duhul și trupul dobândesc întreaga-cugetare, adică tot omul dobândește întreaga-cugetare, adică este slobod de păcat, slobod de îndoială și se supune cu bucurie voii lui Dumnezeu. Omul care de bunăvoie, cu rușine și cu pocăință ia păcatul asupra sa, fără a învinui pe altcineva pentru el, a aflat rădăcina răului în lume și a lovit cu securea în această rădăcină. Omul care caută pricina răului în afara sa nu o va găsi niciodată și nu va lovi cu securea acolo unde

a țintit – deoarece câtă vreme șarpele se va îmbuiba fără grijă cu păcatul acestuia în inima lui, atâta vreme omul se va rezezi cu securea către întregul cosmos, până ce, în cele din urmă, va lovi în rădăcina binelui.

213 MORALA DATORIEI ȘI MORALA DRAGOSTEI

Morala datoriei este morala slugii și a robului. Morala dragostei este morala omului. Cuvântul „datorie” este jignirea dragostei. Dragostea cu nimic nu este datoare, dar dăruiește totul. Singurul lucru necunoscut dragostei este datoria. Dragostea este singurul cuvânt înainte de păcat, datoria este singurul cuvânt după păcat. Dragostea dăruiește, datoria îndatorează. Dragostea și-a întins cugetarea dincolo de hotarele cosmosului; de aceea dragostea pare că nu cugetă. Datoria și-a mărginit cugetarea la lucruri și întâmplări; de aceea datoria pare că cugetă. Dragostea și-a întins lucrarea până dincolo de marginile timpului; de aceea dragostea pare că nu este lucrătoare. Datoria și-a mărginit lucrarea la zilele și întâmplări; de aceea datoria pare că este lucrătoare. Dragostea este mai presus de împărțirea în bine și-n rău. Datoria este neobosită împărțire a ce e bine și a ce e rău. Câtă vreme apa se află în nori, ea nu se împarte în apă curată și apă murdară. Când însă apa cade în râuri și mlaștini, atunci se împarte în apă curată și murdară. Tot așa și dragostea, când cade, împarte totul în bine și rău și măsoară totul cu măsura datoriei. Păcatul izgonește dragostea din propria ei casă și bagă datoria în casă străină.

214 FEMEIA ȘI MAMA

Femeia îmbătrânește, mama nu îmbătrânește.

Femeia, ca femeie, se schimbă și îmbătrânește; mama, ca mamă, nu se schimbă și nu îmbătrânește.

Femeia închipuie căderea omului în natură, mama închipuie înălțarea omului spre cer. Maica ce nu a fost femeie și-a primit cinstea și mărirea mai mare decât a îngerilor, pe câtă vreme femeia, ca femeie, a fost și a rămas legătura omului cu natura.

Prin rolul său de mamă, femeia răscumpără și rolul său de femeie.

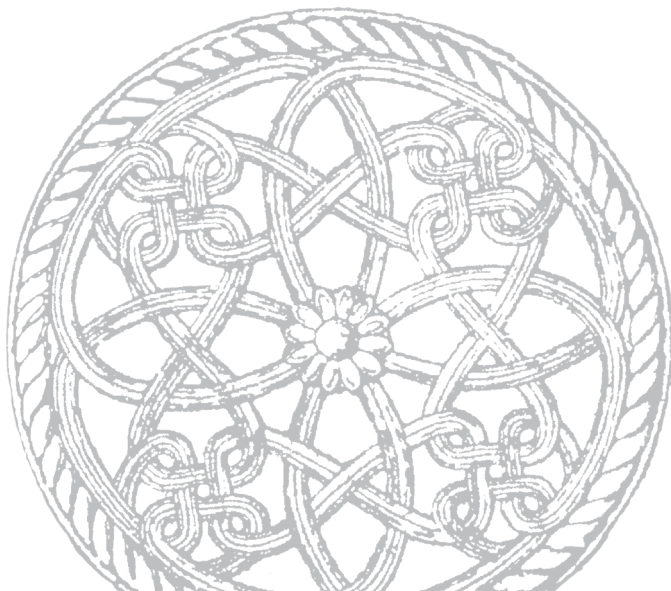
215 FRUMUSEȚEA OMULUI

Oamenii par a fi frumoși numai printre oameni. Omul îi pare frumos omului. De altfel, nimeni în lume nu ia seamă la frumusețea omului. Natura nu ia seamă la omul frumos. Pentru ea, toți oamenii sânt măști, îndărătul cărora se străduiește să recunoască buna sau reaua voință, buna sau reaua înclinare. Însă natura ia cu tărie seamă la bunătatea omului. Nu numai câinele, calul și boul, ci și fiarele sălbatice, mai ales fiarele iau seamă la bunătatea omului bun, mai mult decât animalele domestice. Și nu numai dobitoacele, ci chiar și plantele și stihiile iau seamă, în felul lor, la bunătatea omului bun. Și, așa cum întreaga natură ia seamă la bunătatea omului bun, tot așa ia seamă și la răutatea omului rău.

Multe pilde s'ar putea aduce pentru întărirea acestui fapt, din viața oamenilor sfinți și-a oamenilor răi. Însă nu este nici o pildă, în afară de închipuitele basme, care să spună că natura ia câtuși de puțin seamă la frumusețea din afară a omului. La fel, nici lumea duhurilor nu ia seamă la frumusețea omului, ci numai la bunătatea sau răutatea lui, adică la frumusețea sau urâtenia lui lăuntrică.

Oamenii par a fi frumoși numai unul altuia. La frumusețea omului, nici o altă lume nu ia seamă. Și aceasta oare pentru că frumusețea omului este lipsită de obiect în drama morală și duhovnicească a lumii? Sau pentru că frumusețea omului nici nu este de fapt frumusețe, ci urâtenie față de frumusețea sau cea dintru început? Sau, poate, din pricina amândurora?

GÂNDURILE
216-247

216 LUCRAREA FIZICĂ A MORALEI

Morala are o lucrare fizică. Acest lucru îl știu și doctorii când tratează un bolnav, și țăranii când seceră. Dacă secerișul este slab, țăranii din toate satele pământului caută și cercetează păcatul săvârșit de sat în acel an. Cea mai mare sfințenie, cea mai mare stăpânire asupra firii o are Hristos; de aceea, El a putut rosti cuvinte pe care nimeni nu le-a rostit vreodată: „Toate sânt date mie dela Tatăl meu.” (Mat. 11:27)

Prin desăvârșita sfințenie a sufletului, fiarele sălbatice și otrăvurile se fac nevătămătoare. (Lc. 10:19)

Hristos L-a arătat pe omul desăvârșit în puterea Sa de la început stăpânitoare asupra firii. A arătat, însă, și pricina acestei puteri și mărimi a omului. Și pricina este lipsa de păcat. Iar lipsa de păcat izvorăște din ascultarea deplină și de bunăvoie a vocii lui Dumnezeu. O sută de civilizații sânt mai puțin puternice în fața firii decât un singur om fără de păcat.

217 OAMENII ȘI ANIMALELE

Nu în zadar l-a numit Hristos pe Irod vulpe. Firea lui Irod era în întregime o fire de vulpe. Corespondentul lui în natură este vulpea. El era fricos ca vulpea, ascuns ca vulpea și rău cu cei mai slabi, întocmai ca vulpea. Mulți oameni răi, pe care istoria i-a făcut nemuritori, arată limpede o fire de fiară sălbatică, ori de groaznice stihii, vijelii, grindini sau molime. Iar mulți oameni buni, pe care istoria i-a făcut nemuritori, arată limpede o fire de animal blând, ori a unei plante rodnice, a unui fenomen plăcut și binefăcător din natură. „Iată eu trimit pre voi ca oile în mijlocul lupilor. Deci fiți înțelepți ca șerpii și blânzi ca porumbeii.” (Mat. 10:16).

Istoria însemnează însă numai chipurile cunoscute ale binelui și ale răului. Dar și toți oamenii care îi urmează pe acești reprezentanți ai

binelui și ai răului, numiți de istorici gloata sau mulțimea norodului, toți își au firea lor, asemănătoare cu a unei făpturi din natură.

S'ar putea spune, așadar, că istoria este natura înnoită pe un plan mai înalt, adică pe plan omenesc; sau că istoria este omul lărgit, omul în fragmentele binelui și răului – într'un cuvânt, materialul omului.

218 NATURA ȘI MORALA

Natura este puțin simțitoare față de însușirile minții noastre, dar este foarte simțitoare față de însușirile noastre morale.

Întreaga natură este nepăsătoare la cultura noastră materială, dar nu este nepăsătoare la compătimire, bunătate, neprihănire, după cum nu este nici la lăcomie, răutate ori patimi. Aceasta este o mărturie grăitoare a faptului că natura, în raport cu omul, vedește mai întâi de toate o însemnătate morală. Natura întreagă este, într'un plan inferior, omul în fragmente. De aceea totul seamănă cu omul și totuși, din acest întreg, nimic nu este omenesc afară de om. Natura este, așadar, materialul risipit al omului. Tot binele și răul nostru este înfățișat de natură în nenumărate feluri și nuanțe. Patimile și facerile de bine, năzuințele și nebunia, pacea și războiul lăuntric, toate se regăsesc închipuite în făpturi din natură, în lucruri sau elemente, în locuri și înclinații. Natura este omul răsturnat; este întregul om lăuntric, întregul om duhovnicesc, în chipuri și expresii. Natura este omul lărgit; omul este natura restrânsă. Cine privește mai adânc natura, va afla într'însa toate însușirile sufletului său, toate păcatele, patimile și facerile de bine înfățișate limpede în animale, în plante și-n stihii; în mări, în râuri și-n mlaștini; în stele, în furtuni și-n trăsnete. Câteva pilde în această privință a dat Pláton, mai multe Sfântul Dionísie Areopaghítul și Sfântul Grigórie al Nissei, precum și mulți alți Sfinți Părinți ai Bisericii. Zilnic vorbim despre oameni în imaginile naturii, bunăoară: „leneș ca o vacă,” „iute ca un răs,” „blând

ca un miel," „nevinovat ca un porumbel," „viclean ca o vulpe," „dulce ca mierea," „viclean ca un șarpe," „turbat ca o hienă," „răzbunător ca un urs," „rău ca un lup," „pofticios ca un câine," „mieros ca o pisică," „lacom ca un porc," „luminat ca un soare," „neașteptat ca furtuna," „proaspăt ca roua" ș.a.

219 IARĂȘI DESPRE NATURĂ ȘI MORALĂ, PUȚIN ALTFEL

În funcție de fluxul și refluxul moralității printre oameni, și natura își arată fluxul și refluxul său în cele bune și-n cele rele.

În vremurile de înaltă moralitate a unui popor, și natura are un flux în cele bune și un reflux în cele rele. Dimpotrivă, în vremurile de uitare de Dumnezeu, de atheism și imoralitate a unui popor, și natura are un flux în cele rele și reflux în cele bune. Nici norii de lăcuste nu se arată când vor ei, nici sănătatea copiilor și nici roadele pământului nu propășesc fără aceste aspre rânduieli morale. Popoarele care trăiesc mai mult în sânul naturii decât în orașe și, pentru aceasta, văd zi de zi fața și toanele naturii, au în această privință o experiență statornică. După măsura binelui din oameni, și natura își dăruiește măsura sa de sănătate și de roade. Această experiență a fost zugrăvită în popor printr'o zisă nimerită: „Așa credință, așa măsură."

220 ȘI IARĂȘI DESPRE NATURĂ ȘI MORALĂ, PUȚIN ALTFEL

Dacă ar pieri cu totul multe din însușirile rele ale oamenilor, multe păcate și patimi, ar pieri și chipurile acestora din natură. Dar, câtă vreme omul este lup pentru om, și lupul va dăinui. Și câtă vreme omul este lipitoare pentru om, și lipitoarea va dăinui. Și câtă vreme sufletul omenesc se târăște pe pământ, și șarpele pe pământ se va târî.

Într'un cuvânt, câtă vreme omul își va înmulți necredința și

necuviința, natura va înmulți chipurile răului: fiarele sălbatice, microbii, furtunile, grindina, inundațiile, seceta și altele. Deci natura ține de om, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

221 FIERUL RUGINIT

Nu te plânge că Dumnezeu a îngăduit asupra ta boala. Adu-ți aminte că Dumnezeu a îngăduit boli și mai grele asupra unor oameni mai sfinți decât tine.

Închipuiește-ți un drug de fier care stă ani de zile în fundul fierăriei. În cele din urmă, el începe să-l roage pe fierar să facă ceva și din el. Fierarul îl apucă cu grabă, îl aruncă în foc, și apoi, înroșit, îl bate pe nicovală. Oare trebuie atunci fierul să se plângă? Și boala ta este de bucurie, nu de jale – căci tu L-ai rugat pe Dumnezeu să te facă un om mai bun, iar Dumnezeu te-a luat în lucru și a început să te călească și să te oțelească. Dumnezeu te-a luat în lucru, bolnavule! Bucură-te, fier ruginit din fundul fierăriei!

222 PĂCATUL NEASCULTĂRII

Păcatul neascultării de Dumnezeu este atât de greu, încât Adam singur nu l-ar fi putut duce fără să nu fi fost măcinat în deșert sub greutatea acestui păcat. Înfricoșatul duh al neascultării a știut acest lucru, de aceea l-a și îndemnat pe întâiul om la păcat – care negreșit duce la moartea veșnică, la nimicirea veșnică. Însă Atotînțeleptul Ziditor a știut mai mult decât duhul neascultării.

Ziditorul omului a hotărât, de îndată, să-l înmulțească pe întâiul om și să împartă greutatea păcatului acestuia cu nenumăraților săi urmași, să înlocuiască moartea veșnică cu cea vremelnică, iar nimicirea cu viața în lumea umbrelor și preînchipuirilor.

Întâiul om a fost ca o oglindă mare și neprihănită, în care numai Dumnezeu se putea oglindi. Diavolul neascultării a încercat să se

oglindească și el în acea oglindă, însă nu s'a putut vedea. A încercat, atunci, să întunece acea oglindă cu negreala sa deasă și adâncă, prin care să arate chipul său și nu cel al lui Dumnezeu. Dar, în acea clipă, oglinda s'a spart și diavolul a avut de atunci înainte două lucruri de înfăptuit, în loc de unul singur. Iar oglinda - prin înmulțirea omului - s'a spart pe mai departe în tot mai multe și nenumărate bucăți, iar diavolul a alergat după aceste bucăți, cu aceeași năzuință de la început, din ce în ce mai obosit. Această oglindă se sparge încă și astăzi în miliarde de bucăți, și după diavolul aleargă fiecare bucățică ca să o întunece cu negreala lui deasă și adâncă. Și oglinda se va tot sparge, până la sfârșitul tragediei acestei lumi, când se va săvârși înfrângerea neascultării și oglinda va ajunge la strălucirea ei dintru început. Într'o clipă istorică, când diavolul a crezut că întreaga oglindă este sfărâmată în cenușă și că a ajuns la capătul trudei sale, Dumnezeu a arătat lumii oglinda în întregime, în toată strălucirea ei - în chipul lui Iisus Hristos. Acest fapt neașteptat l-a aruncat în deznădejde pe duhul răutății și l-a îndemnat la cea din urmă luptă turbată. Însă zilele sânt numărate, și tragedia se apropie cu pași iuți de sfârșitul ei.

Nu-i așa că acestea nu seamănă cu filosofia? Dar seamănă cu viața, și acest lucru să-ți fie de ajuns.

223^{OGLINZI} Fiecare om nou-născut este o oglindă nouă a lui Dumnezeu, puțin aburită de păcatul neascultării.

Acea puțină brumă de pe sufletul omului nou-născut este închipuită de felurile înclinații rele ale omului, deoarece păcatul neascultării de Dumnezeu se află înfățișat în toate celelalte păcate, obiceiuri rele, neputințe și patimi. Acea puțină brumă de pe sufletul fiecărui nou-născut închipe o înclinație aparte spre rău. Existând, deci,

un mare număr de înclinații spre rău, există și un mare număr de oameni, de situații de viață și de tragedii omenești. Însă Dumnezeu este drept cu fiecare om. Cunoscând bruma de pe sufletul fiecăruia, El rostuieste pe fiecare într'o împrejurare de viață în care bruma să fie cel mai ușor îndepărtată de lumină. Dacă acea brumă închipuie o înclinare spre mândrie, Dumnezeu va așeza sufletul nou-născut într'o stare foarte modestă, pentru ca sufletul să se obișnuiască cu smerenia și să se vindece, astfel, de mândria care-l primejduiește. Dacă acea brumă închipuie o iubire de sine, atunci Dumnezeu va așeza un astfel de suflet într'un loc în care se va putea jertfi mai ușor pentru binele altor oameni, fie pentru o familie numeroasă, fie pentru societate, fie pentru țară. Dacă sufletul se naște cu o înclinare spre deznădejde, Dumnezeu îl va așeza într'un loc foarte dinamic, unde arareori se găsește prilej de deznădejde.

Dacă sufletul se naște cu o înclinare spre plăcerile trupești, Dumnezeu îl va așeza într'un loc în care plăcerea trupească nu se va putea atinge ușor. Iată de ce, adesea, ni se pare că nimeni nu-i la locul său în lume; iată pentru ce un negustor seamănă mai mult cu un polițist, iar polițistul cu un negustor; un ofițer cu un călugăr, și călugărul cu un ofițer; o slugă cu un împărat, și împăratul cu o slugă; un Papă cu un voievod, și voievodul cu un Papă. Însă, fără a ține seamă de împrejurări, ziua și noaptea, Dumnezeu stă în slujba fiecărui suflet zidit cu lecurile Sale pline de har, împotriva măsurii de rău a acestuia. Cu cât Dumnezeu îl așează pe om într'un loc mai anevoios, cu atât îi dăruiește ajutor mai bogat în har! Iar când oamenii ajung nemulțumiți de starea în care i-a așezat Dumnezeu, atunci ei săvârșesc din nou păcatul lui Adam, cel al neascultării; atunci patima cu a cărei înclinație s'au născut începe să crească repede și să-i copleșească. În măsura în care crește patima unui om, sufletul său începe să se asemene chipului acelei patimi din natură – cum

ar fi pisica, câinele, lupul, vulpea etc. Iar dacă o patimă ajunge să stăpânească un om în întregime, atunci omul întrece în rău chipul acelei patimi din natură. Omul-pisică ajunge mai iubitor de sine decât pisica; omul-câine, mai lacom decât câinele; omul-lup, mai crud decât lupul; omul-vulpe, mai viclean decât vulpea etc. Acest lucru nu ți-l spun doar pentru a-l cunoaște, ci pentru a te cerceta pe tine însuși și a afla cu ce fel de neputință te-ai născut, și câtă neascultare de Dumnezeu ți-ai îngăduit încât acea neputință să te copleșească.

Pentru că atunci când îți va suna ceasul și te vei despărți de trup, sufletul, acum ascuns sub masca trupului, se va arăta în chipul acelei fiare sălbatice pe care ai crescut-o în lăuntru.

224 PĂCĂTOSUL ÎL URĂȘTE PE CEL DREPT

Omul îl urăște pe cel împotriva căruia păcătuiește. Mai întâi se teme de el, apoi îl urăște. Când omul săvârșește un păcat față de prietenul său, mai întâi îl cuprinde frica, care în curând se preschimbă în ură. Iar ura întunecă totul. Omul îl urăște pe cel care-i cunoaște păcatul. Mai întâi se teme de el, apoi îl urăște.

Când omul află că cineva îi cunoaște păcatul, mai întâi îl cuprinde frica de acela. Frica se preschimbă curând în ură. Iar ura întunecă totul. Același lucru se întâmplă în sufletul omului care își dă seama că a săvârșit un păcat față de Dumnezeu sau că Dumnezeu cunoaște păcatul lui. Mai întâi îl cuprinde teama de Dumnezeu; teama, în curând, se preschimbă în ură față de Dumnezeu. Iar ura întunecă totul. Orbit de ură pentru oameni, omul se gândește la ucidere. Însă deoarece uciderea lui Dumnezeu nu este cu putință, atunci omul orbit de ură pentru Dumnezeu face, în loc de ucidere, ceva ce i se pare același lucru: îl tăgăduiește pe Dumnezeu. Însă acest lucru se aseamănă doar sinuciderii.

225 MÂNTUIREA SUFLETULUI

Nu socoti nimic altceva drept țel al acestei vieți în afară de mântuirea sufletului. Orice alt ideal pe care oamenii îl scot oarecând la iveală ca țel nu este altceva decât un îndemn în plus, dacă nu un mijloc direct, pentru mântuirea sufletului. Familia, societatea, statul, civilizația – toate acestea nu sânt țeluri în sine. Toate sânt numai îndemnuri și, mai mult sau mai puțin, mijloace ale țelului de căpetenie, ale singurului țel: mântuirea sufletului. Tot ce clădește și reclădește timpul nu-ți este casă veșnică, ci numai o tristă sau bucuroasă aducere-aminte. Mama îți amintește doar palid de negrăita dragoste de maică care-ți va întâmpina sufletul tău în lumea cealaltă. Soția îți amintește doar palid de dulcea nuntire a sufletului tău cu Dumnezeu.

Copiii îți amintesc doar palid de roadele dulcii nuntire a sufletului cu Dumnezeu. Prietenii îți amintesc doar palid de tovărășia preafrumoșilor îngeri din ceruri. Toate descoperirile științifice îți amintesc doar palid de neînchipuitele descoperiri și cunoașteri din apropierea lui Dumnezeu. Natura îți arată doar palid întreaga bogăție și frumusețe a lumii viitoare.

Marile orașe îți amintesc doar palid de minunata cetate al Marelui Împărat. Tot ce se numește fericire în această lume, ce piere mai iute ca zorile de ziuă, îți amintește palid, cu totul palid, de nemincinoasa fericire din lumea cea adevărată. În această lume a umbrelor și-a preînchipuirilor, numai sufletul are o realitate, pe care o poate păstra sau pierde. La ce-i folosește omului să câștige toate împărățiile umbrelor și preînchipuirilor, dar să piardă împărăția realității? Într'adevăr, nu-i ajută mai mult decât i-ar ajuta să se încălzească la Lună, sub apă fiind. În această lume a visului și a visării, numai sufletul omului poartă în sine realitatea. Vai de

omul care preface în vis și-această mică realitate! Când va sosi ziua deșteptării, nu va mai fi într'însul nimic de deșteptat.

226 RUȘINEA

Dați-mi cultura care sporește rușinea omului, și o voi alege! Sălbăticia sfioasă îmi este mai dragă decât cultura nerușinată. Când vorbește cineva despre „cultura mincinoasă,” el se poate gândi numai la două lucruri: ori la rușinea prefăcută, ori la îndrăzneala nerușinată. Prin rușinea de nedesăvârșirea trupească, omul recunoaște în chip tăcut că acest trup nu este trupul ce i se cuvine; prin rușinea de nedesăvârșirea duhovnicească, omul recunoaște în chip tăcut că acest duh nu este duhul ce i se cuvine. Prin rușine, îndeobște, omul recunoaște căderea sa din vrednicia împărătească la toiajul de cerșetor.

Când cerșetorul se îmbracă în haină de cerșetor, el nu se rușinează nici de straiele de cerșetor, nici să cerșească. Însă când fiul de împărat este silit să îmbrace haina de cerșetor și să cerșească, el se rușinează de amândouă. Rușinea naște smerenia, blândețea, îndelunga-răbdare și iubirea de oameni. A pierde rușinea înseamnă, la urma urmelor, să te socotești pe sine desăvârșit. Însă puterile tainice împotriva a nimic nu se răzbună mai aprig decât împotriva pierderii rușinii. Iată, pierderea rușinii trupești duce la cea mai îngrețluitoare curvie, iar pierderea rușinii duhovnicești duce la cea mai nebunească mândrie! Curvia și mândria sânt gemene; câteodată una stă înaintea celeilalte, alteori altminterea.

227 ICONOMIA DUMNEZEIASCĂ

Privind la nedreptatea celui nedrept, adesea ne întrebăm: „De ce, oare, Dumnezeu nu-l trăsnește de-ndată, izbăvind-ne de nedreptatea lui?” Însă uităm de obicei să ne întrebăm, mai întâi: „De

ce, oare, mama nu-și omoară de-ndată ce-și prinde copilul făcând rele?”, și apoi: „De ce, oare, pe noi” – adică pe mine și pe tine – „nu ne trăsnește Dumnezeu de-ndată ce ne prinde făcând rele?” În fiecare om se afla o zestre de viață, dată de Dumnezeu. Nici un gospodar nu-și taie livada dacă nu rodește într’un an, ci așteaptă cu nădejde anul al doilea și anul al treilea. Nedreptatea unui om înseamnă un an nerodnic, și Dumnezeu tace cu încredere și așteaptă. Câteodată așteaptă în zadar; Iúda rămâne tot Iúda. Dar adesea se întâmplă să aștepte și să ajungă să vadă că livada neroditoare aduce rod îmbelșugat și că Sául devine Pável.

228 IUBIREA DE SLAVĂ DEȘARTĂ

De aprinzi toate virtuțile din tine precum lumânările cele mari, bine vei face, dar de vei păstra iubirea de slavă deșartă, aceasta degrabă va stinge toate lumânările aprinse, ca un vânt puternic. Poate că vei aprinde din nou lumânările, dar vântul le va stinge din nou. De aceea, oprește mai întâi vântul!

229 NOI ȘI MORȚII NOȘTRI

Când ne gândim la vecinii noștri morți, mari ori mici, ne mândrim într’ascuns – ca și cum noi, prin puterea și însușirile noastre, am rămas în viață; ca și cum aceia au căzut și s’au surpat fiind mai slabi și mai răi decât noi. O astfel de părere este foarte păgubitoare pentru buna-sporire a sufletului nostru. Mult mai bine este să gândim că aceia, ca niște elevi buni, au sfârșit mai devreme această școală a vieții, iar noi, ca niște elevi slabi, am fost lăsați să mai învățăm, până ce știm bine lecția.

230 ÎNCEPUTUL CALENDARULUI

A greși zilnic și a te pocăi zilnic nu poate fi socotit o

sporire, ci o batere a pasului pe loc în loc să mergi înainte. Până ce pocăința nu covârșește și păcatul nu se împuținează, zilele noastre vor fi umplute de zidirea și dărâmarea unuia și aceluiași turn.

Așadar, se cere stăruință din parte-ți pentru a putea arăta, într'o bună zi, că a rămas ceva nesurpat din ce ai zidit ieri. Aceasta va fi cea dintâi zi din viața ta.

231 CEA MAI CURATĂ LACRIMĂ

Neîntrerupta petrecere cu Dumnezeu în liniștea inimii, în înfrânarea minții, în tăcerea întregului suflet duce la curăția îngerească a omului lăuntric. Din această curăție se pot vedea toate lucrurile și toate fapăturile în curăția lor cea dintâi, o oglindire a curăției Ziditorului tuturor lucrurilor și fapăturilor. Această vedere pricinuieste cele mai curate lacrimi ale omului.

...Deoarece și lacrima, câteodată, nu este decât apa mării.

232 VISELE

Și visele să-ți fie spre învățătură! – deoarece și visele sânt un mijloc prin care sufletul poate să-și sporească cunoașterea de sine.

În vise, adesea, omul ajungela ocunoașteremaisubțireasimțămintelor sale, a păcatelor, a patimilor, a putințelor și-a neputințelor, a lipsurilor și-a patimilor decât prin studiile din timpul zilei. Visele sânt cartea tainică pe care sufletul o învață fără ajutorul simțurilor. Sufletul, prin sine, dă naștere cu ajutorul viselor la situațiile cele mai minunate în care te așează și prin care-ți descoperă firea ta. Visele dojenesc, prezic, răsplătesc și pedepsesc. Prin unele vise, sufletul îți descoperă taina atotputerii, atotcunoașterii, atotpătrunzimii și slobozeniei sale. Visele sânt și prorocii ale vieții viitoare, în care sufletul va fi slobod de legea lumii materiale. Cugetă mai mult la visele tale, dar vorbește mai puțin despre ele! Deoarece marea parte

a viselor tale numai tu le poți înțelege, căci numai tu singur îți cunoști năzuințele, dorințele și grijile cele mai ascunse. Și sufletul simte cel mai puternic tocmai ce este cel mai ascuns și, din această pricină, o și transpune în vis, reprezentându-ți-o în chipuri dramatice și în situații fantastice. Și visele, deci, să-ți fie spre învățătură!

233 URMAREA SFINȚILOR

Nu este ușor a-I urma dintr'o dată lui Hristos. Mai întâi urmează-i pe oamenii buni din satul tău. Aceasta să-ți fie cea dintâi treaptă. Apoi urmează-i pe oamenii sfinți din neamul tău. Aceasta să-ți fie a doua treaptă. Apoi urmează-i pe cei mai mari sfinți ai Bisericii. Aceasta să-ți fie a treia treaptă. În cele din urmă, urmează-I lui Hristos. Aceasta este vârful unde nu se poate ajunge dintr'o singură săritură, făcută tocmai de jos. Trudește neîncetat asupra sufletului tău ca și cum ai face-o asupra țarinii tale celei mai roditoare – care, tocmai pentru că este cea mai rodnică, e și cel mai ușor acoperită de buruiană. Toate strădaniile tale, cele din afară și cele din lăuntru, să fie închinate sufletului – căci numai pe el îl poți izbăvi de potopul morții. Însă nu te aștepta să-ți albești sufletul fără o lucrare trudnică și îndelungată, căci așa se albesc sufletele oamenilor, după amărunțita și lămurita cercare a Bisericii.

De bună seamă, toată osteneala ta ar putea rămâne zadarnică fără harul dătător de viață al lui Dumnezeu. Harul este pentru curățirea sufletului ceea ce este apa pentru spălarea pânzei. Spălătoreasa se ostenește cu mâinile, cu maiul, cu pietre și săpun, dar de fapt apa albește. Așa este și cu tine; ale tale sânt postul, rugăciunea, privegherea, cugetarea, pocăința și faptele bune, însă harul este apa lui Dumnezeu care spală, curăță și albește. De aceea Îl roagă Prorocul pe Dumnezeu: „Miluiește-mă, Dumnezeule, duple mare mila Ta... Spăla-mă-vei, și mai vârtos decât zăpada mă voiî albi.” (Ps. 50)

234 CURĂȚIREA DE REA-VOIRE

Caută mai presus de toate să te cureți pe sine de rea-voirea față de oameni. Pentru că, adunând rea-voire față de oameni, aduni otravă – care, mai devreme sau mai târziu, te va nimici ca om. Caută mai presus de toate să aduni bună-voire față de oameni. Strânge lemnul uscat de corn al sufletului tău și întotdeauna vei putea storce o pricină bună pentru a ierta vrăjmașilor tăi, pentru a-i îmbrățișa și pe ei – ceea ce înseamnă, la urma urmelor, să-i biruiști cu bună-voirea ta. Nu îngădui Soarelui să fie mai nobil decât tine, luminând și peste cei buni și peste cei răi, iar tu să nu strălucești cu bună-voire și către prieteni și către neprieteni. Nu îngădui apei să fie mai folositoare decât tine, și celor buni și celor răi, ci bucură-te când oamenii au nevoie de tine, ca să le fii de folos. La apa tulbure nu vine nici boul, nici spălătoreasa. Oare îi spune apa boului: „Ție îți îngădui să mă bei,” iar măgarului: „Ție nu-ți îngădui?” Oare nu se dă la fel și unuia și altuia, oare nu la fel strălucește și oglindește înaintea botului și-a unuia și-a altuia? Nu îngădui pământului să fie mai răbdător decât tine, și când este arat pentru grâu și când este bătătorit pentru drum. Fii răbdător ca pământul, deoarece ești hărăzit unei cinste mai înalte decât tot pământul. Nu îngădui cerului înstelat să lumineze cu o strălucire mai puternică decât strălucirea sufletului tău – deoarece în tine este Cel ce a făurit cerul înstelat și Cel ce îl poate preschimba în nimic. Ah, fratele meu, tu ești fiu, iar cerul înstelat este lucru!

235 DRAGOSTEA LUI DUMNEZEU

Dragostea lui Dumnezeu pentru om merge înaintea dragostei omului pentru Dumnezeu. Cine știe dacă copilul ar avea vreodată dragoste pentru mama sa de n’ar simți dragostea mamei pentru el? Tot așa, nici un om nu se poate aprinde de dragoste pentru Dumnezeu până ce nu simte flacăra de nestins a dragostei lui Dumnezeu pentru el.

236 ȘTIINȚA DESPRE MORALĂ

Știința despre morală nu se deosebește, ca știință, de chimie. Omul nu poate înțelege chimia până ce nu experimentează. Nici știința despre morală nu se poate înțelege fără a o lucra.

De aceea, cel mai bine este să înveți puțin câte puțin despre morală și să pui numaidecât în practică știința dobândită, decât să înveți pe dinafară toată știința despre morală și să amâni începutul lucrării ei. Numai cel ce trăiește pe deplin Creștinește poate înțelege pe deplin morala Creștină.

237 OBSERVAȚII ASUPRA TRUPULUI

Hristos niciodată n'a făcut vreo observație asupra trupului vreunui om. El nu i-a spus lui Zakhéu: „Cât ești de mic!”, nici lui Iúda: „Cât ești de urât!”, nici slăbănogului: „Cât ești de slab!”, nici leprosului: „Cât de rău miroși!” El a petrecut neîntrerupt cu realitatea din oameni, adică cu sufletele - căci sufletul le vorbea sufletelor, și sufletul tămăduia și ridica sufletele. Hristos a socotit la fel de nepotrivit să vorbească despre trupurile oamenilor adunați, așa cum oamenii serioși socotesc nepotrivit să vorbească despre hainele celor de față. De aceea, când îți vorbește omul, nu te gândi la trupul lui, nu cerceta trupul lui, ci privește la sufletul lui, cercetează sufletul lui, deprinde-te cu sufletul lui – și atunci îl vei înțelege. Când vorbești cu un om, nu te gândi la trupul tău, nici la al lui, ci cugetă la sufletul tău și la al lui, repetându-ți în sine acestea: „Iată, sufletul vorbește sufletului și sufletul petrece cu sufletul!” Atunci vei simți prezența lui Dumnezeu între voi doi. Și vei fi înțeles, și vei înțelege.

238 DESCOPERITORUL LUI DUMNEZEU ȘI AL OMULUI

Hristos nu a venit să-L descopere numai pe Dumnezeu, ci și pe om. Când Hristos l-a descoperit pe omul istoric, s'a arătat

atâta deznădejde, atâta întuneric și miros urât, atâta tânguire și neputință, încât oamenii conștienți, până în ultima zi a istoriei, vor citi cu rușine vestirea evanghelică despre omenirea bolnavă.

Câtă prostie în nerecunoașterea adevărului! Câtă respingere față de prietenul drag! Ce înșelătorie fățarnică în credință!

Câtă slăbiciune în facerea binelui! Câtă neomenie în judecarea dreptului! Ce frică de șoarece pentru puterea, cinstea și viața proprie! În zadar zici: „Așa au fost doar Evreii!” Personajele din tragedia evanghelică reprezintă chintesența microcosmică a tot ce s'a întâmplat și se întâmplă în sufletul omenească, în societatea omenească și-n întreaga istorie omenească. De aceea se și poate spune că Hristos n'a venit să-L descopere numai pe Dumnezeu, ci și pe om: pe doctor și pe bolnav.

239 ÎMPOTRIVA ÎMPRĂȘTIERII

„Împreunând firile despărțite,” se zice despre Hristos într'un irmos bisericesc. Aceasta înseamnă că Hristos a adunat firea noastră cea fărâmițată, împrăștiată și răzlețită. Noi toți sântem împrăștiați, până când nu aflăm un centru către care ființa noastră să se poată aduna, ca razele împrăștiate într'o lentilă. Acest centru a fost pentru Iisus Hristos Dumnezeu cel viu din Sine.

Iisus nu a rezolvat nici o problemă fără să caute mai întâi către acel centru al ființei Sale. El a vorbit întotdeauna din acel centru. De aceea, El întotdeauna a fost neîmprăștiat și cu luare-aminte. În fiecare clipă El a fost întreg, fără risipire și îndoială.

Neîncetatele Sale rugăciunile au fost o petrecere neîntreruptă cu centrul și o afundare neîntreruptă în centru – o reculegere și adunare neîntreruptă. Fă și tu la fel, și te vei asemana lui Hristos. Iar a te asemana lui Hristos înseamnă a fi mai frumos decât Soarele și mai puternic decât cosmosul.

240 TREI FERESTRE

Trei ferestre sânt tăiate în cer pentru omul duhovnicesc: prin cea dintâi privește mintea cu credință, prin cea de-a doua privește inima cu nădejde, iar prin cea de-a treia privește sufletul cu dragoste. Cine privește cerul printr'o singură fereastră vede numai a treia parte a cerului. Cine privește cerul prin toate cele trei ferestre vede cerul întreg. Sfânta Varvára a tăiat trei ferestre în turnul în care fusese închisă de păgânul ei tată, și prin aceasta a vrut să-și arate credința în Sfânta Treime. Pentru a vedea dumnezeiasca Treime într'o Unime, trebuie să ne înțelegem pe noi înșine ca fiind o treime în unime. Deoarece numai treimea poate vedea Treimea.

241 DRAGOSTEA NU ESTE SINGURĂ

Dragostea niciodată nu este singură. Dragostea nu poate fi singură. Propovăduirea lui Dumnezeu ca dragoste a început o dată cu propovăduirea lui Dumnezeu ca Treime. Înainte de aceasta, Dumnezeu era propovăduit ca judecător – în cazul cel mai bun, ca un drept judecător. Dragostea însă nu înseamnă dezbinare. Dragostea nu înseamnă dualitate. Propovăduirea lui Dumnezeu ca dragoste a început o dată cu propovăduirea Unimii în Trei Ipostasuri.

242 RUGĂCIUNEA

Fiecare rugăciune adevărată este o luptă cu moartea și o tăgăduire a morții. Fiecare rugăciune adevărată este o luptă pentru viață și o dovadă a vieții. Care este adevărata rugăciune? Cea care te face mai tare decât moartea, cea prin care biruiesti frica și groaza de moarte. Când te ridici de la rugăciune și, privind în tine însuși, simți aceeași frică de moarte ca și mai devreme, atunci să știi că rugăciunea nu ți-a fost adevărată.

Când te ridici de la rugăciune și, privind în tine însuși, simți o

nepăsare față de moarte, atunci să știi că rugăciunea ți-a fost adevărată. Iar când te ridici de la rugăciune și, privind în tine însuși, simți o dorință de unire cât mai grabnică cu adevărata viață, atunci să știi că rugăciunea ta este biruitoare. Înainte de a se fi urcat pe cruce, Hristos mai biruise o dată moartea. Aceasta s'a întâmplat la rugăciunea din grădina Ghethsimani. Rugăciunea din grădina Ghethsimani este singurul chip al desăvârșitei rugăciuni luptătoare și purtătoare de biruință, care a fost vreodată arătat omenirii și lăsat ei ca arvună.

243 MAI PRESUS DE POLITICĂ ȘI NEGOT

Când Hristos ajunge un mijloc de politică lumească, de slavă și bogăție pământească, atunci El încetează să mai fie mijloc de mântuire. Cu alte cuvinte, când Hristos ajunge un mijloc de câștig al bunurilor mai mici, atunci El ajunge o pricină de pierdere a bunurilor mai înalte. Cine face negoț cu Hristos, acela are negoțul drept cel mai primejdios tovarăș. Cine ridică sabia împotriva lui Hristos, acela ține inima sa în vârful săbiei. Douăzeci de veacuri ale istoriei n'au reușit să-L mărească pe Hristos, dar L-au îndreptățit. Nu se poate nici adăuga ceva, nici lua din neasemănata Sa mărire și din medicina Sa duhovnicească. Ascultarea Sa deplină față de Tatăl, smerenia Sa, umilința, pătimirea și iubirea Sa de oameni au fost îndreptățite de istorie ca fiind singurul leac de folos al sufletului și singurul chip al trainice biruințe.

244 PĂMÂNTUL ȘI HARTA

Așa cum este pământul față de harta pământului, tot așa este și înțelegerea Creștină a lumii față de filosofia de cabinet. Într'adevăr, câteodată harta pare mai colorată și mai frumoasă decât pământul, dar nici pe cea mai frumoasă hartă nu izvorăște apă și nu crește grâul.

245 PURTAREA FAȚĂ DE UN CÂINE RĂU

Așa cum un câine rău este înfrânt cu nepăsarea față de lătratul său, tot așa și moartea se înfrânge cu nepăsarea față de cursele și ispitele cele de zi cu zi. Cu cât lovești mai mult un câine rău sau cu cât fugi mai mult de el, cu atât se apropie mai îndrăzneț de tine. Cu cât depărtezi mai mult moartea de la tine sau cu cât fugi mai mult de ea, cu atât ea te urmărește mai de aproape.

Dar cine poate fi nepăsător față de moarte? Cine altul, în afară de cel ce crede în Dumnezeu cel viu și sfânt și-n deplin Sa putere asupra morții?

Dar unde este dovada Dumnezeului celui viu și sfânt, și-a deplinei Sale puteri asupra morții, dacă nu în Hristos Cel înviat? Iată, toate celelalte dovezi despre Dumnezeu și despre nemurire sânt dovezi ale logicii noastre omenești, și toate au un singur nume: „poate.”

246 DESPRE BIRUINȚA CEA MAI DE PE URMĂ A BINELUI

Toate presimțirile noastre despre biruința cea mai de urmă a binelui sânt făgăduințe ale lui Dumnezeu săpate în inimile noastre.

Oricât de pătate de păcate ar fi aceste înscrisuri, omul duhovnicesc le va citi limpede – chiar și cel neduhovnicesc, măcar în anumite clipe, nedeslușit le va bănuî. Dreptatea va înfrânge nedreptatea.

Viața va birui asupra morții. Bucuria va înghiți tristețea.

Lumina va risipi întunericul. Dragostea își va întemeia împărăția sa, în care ura și răutatea nu vor avea loc. Omul va întineri la vederea lui Dumnezeu, și omul-animă va deveni dumnezeu-om.

Toate acestea – și tot restul binelui – sânt făgăduințe ale lui Dumnezeu săpate în inima omenească cea învăluită de întuneric și tristețe. Și toate aceste făgăduințe sânt arătate, mai mult decât dovedite! – sânt arătate în persoana lui Iisus Hristos, așa cum zice Apostolul: „Căci

câte sânt făgăduințele lui Dumnezeu, întru el sânt «Așa»; și întru el este Amin-ul.” (II Cor. 1:20)

Toate bunele nădejdi omenești și-au găsit în Hristos împlinirea, un Așa neclintit și un Amin puternic. Acesta este singurul optimism care are teme istoric și adevăr faptic. Orice alt optimism este doar teorie, al cărui nume este „poate.”

247 CHEIA TUTUROR TAINELOR

Hristos a înviat! – înseamnă că, cu adevărat, este Dumnezeu. Hristos a înviat! – înseamnă că, cu adevărat, este o lume cerească, lumea cea adevărată și fără de moarte.

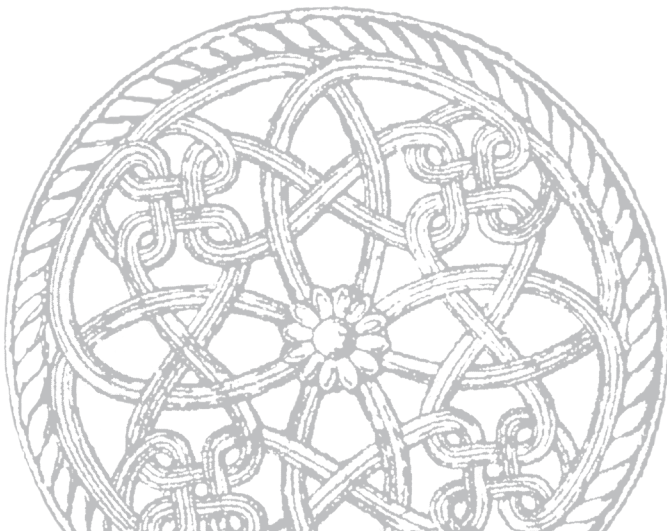
Hristos a înviat! – înseamnă că viața este mai tare decât moartea.

Hristos a înviat! – înseamnă că răul este mai slab decât binele.

Hristos a înviat! – înseamnă că toate bunele nădejdi ale omenirii s’au îndreptățit. Hristos a înviat! – înseamnă că toate problemele vieții s’au dezlegat pe deplin.

S’au dezlegat toate problemele vieții, s’au descoperit tainele cele mai de seamă și mai chinuitoare, s’au sfărâmat lanțurile întunericului și ale întristării, fiindcă Hristos a înviat!

CUPRINS

pagina 05	NOTĂ ASUPRA EDITȚIEI
pagina 10	SCRISOARE P.S. NICOLAE
pagina 12	GÂNDURILE 1-32
pagina 24	GÂNDURILE 33-64
pagina 38	GÂNDURILE 65-96
pagina 56	GÂNDURILE 97-128
pagina 71	GÂNDURILE 129-151
pagina 87	GÂNDURILE 152-183
pagina 109	GÂNDURILE 184-215
pagina 133	GÂNDURILE 216-247

Colecția
SFÂNTUL
NICOLAE VELIMIROVICI
GÂNDURI DESPRE **BINE ȘI RĂU**
Sfântul Nicolae Velimirovici
Episcopul Ohridei și Jicei

Traducerea a fost făcută după originalul
în limba Sârbă/Свети Владика Николај
Жички, Кроз тамнички прозор,
Изабрана дела у 10 књига – књига
бр. 6, Глас Цркве, Ваљево, 1996
Traducători/ Ionuț și Sladjana Gurgu

Redactor/ Radu Hagiu
Concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro
Dtp/ Remus Brihac
Tipar/ Accent Print Suceava

PREDANIA

Editura Predania/
CP 67, OP 13 București
www.predania.ro

Distribuție/ Supergraph

NICOLAE AL OHRIDEI ȘI JICEI, st.
GÂNDURI DESPRE **BINE ȘI RĂU**
SFÂNTUL NICOLAE VELIMIROVICI

traducere/ Ionuț Gurgu, Sladjana Gurgu

București, **Predania** 2009

ISBN 978-606-92118-3-0
